Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» — ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА КОМПАРТИИ УЗБЕКИСТАНА, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ УЗБЕКСКОЙ ССР

46-йил чиқиши

№ 162 (12.816).

14 июль 1964 йил СЕШАНБА

Баҳоси 3 тийин.

САМАРҚАНДЛИК ПАРРАНДА-БОҚАРЛАРНИНГ ҒАЛАБАСИ

Самарқанд областининг колхоз ва совхозлари республика ва Ўзбекистон Компартиясининг шонли 40 йиллигига муносиб совға тайёрлаб, давлатга тухум сотиш ва топшириш йиллик планини муддатидан олдин бажардилар. Самарқандлик паррандабоқарлардан 20.562 минг дона, яъни ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 1.760 минг дона кўп тухум қабул қилинди.

«Ғаллаорол» паррандачилик фабрикасининг коллективи айниқса яхши меҳнат қилди. Планда кўзда тутилган 750 минг дона ўрнига 1 миллион дона тухум топширилди.

1-«Булунғур» совхозининг ходимлари йиллик планнинг бажарилишига муносиб ҳисса қўшдилар. Самарқанд, Нурота ва Пойариқ район матлубот союзларининг тайёрлаш бошқармалари ходимлари йиллик топшириқдан ташқари 274 минг дона тухум тайёрладилар.

Ғаллаорол ишлаб чиқариш бошқармасининг паррандабоқарларидан Ф. Абдуллаева, Х. Валиқулова, К. Разбергаева ва Самарқанд ишлаб чиқариш бошқармасининг паррандабоқари П. Тарханова лар меҳнатда катта муваффақиятларга эришдилар.

Самарқанд области колхоз ва совхозларидаги паррандачилик фермаларининг меҳнаткашлари ўз имкониятларини ҳисоблаб чиқиб, йил охиригача яна меҳнаткашларга 1.200 минг дона тухум беришга қарор қилдилар. (ЎзТАГ).

СССР ОЛТИНЧИ ЧАҚИРИҚ ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ТЎРТИНЧИ СЕССИЯСИ

ҲАММА НАРСА ИНСОН УЧУН, ИНСОННИНГ БАХТ-САОДАТИ УЧУН!

КПСС XXII съездидан кейин ўтган йиллар ажойиб салмоқдор воқеаларга бой бўлди. Коммунизм қурилишининг съезд қабул қилган Программаси муваффақият билан бажарилаётганини ҳар бир совет кишиси кўриб турибди.

Коммунистик партия ва Совет ҳукумати социалистик жамиятимиз кундан-кунга ривожланиб, тағин ҳам бой-бадавлатроқ бўла берсин, ундаги ҳар бир меҳнаткаш ўзининг моддий ва маънавий эҳтиёжларини тўлароқ қондирсин, деган мақсадга ўзларининг бутун фаолиятларини қаратмоқдалар. Совет воқелигимиз: экономиканинг тез юксалаётганлиги, уй-жой қурилиши ғоят кенг миқёсда авж олдириб юборилганлиги, партиянинг улуғ Программасидаги бошқа тадбирлар амалга оширилаётганлиги бунинг далилидир. Эндиликда КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Совети совет халқи фаровонлигини янада ошириш чоралари тўғрисидаги масалани СССР Олий Советининг муҳокамасига қўйдилар. Бу ҳам КПСС Программасининг «Ҳамма нарса инсон учун, инсон бахт-саодати учун» деган буюк принципи рўёбга чиқарилаётганлигининг янги бир ёрқин далилидир.

... Кремль узра нур сочиб турган ёз қуёшининг кўз қамаштирувчи шуъласида Советлар мамлакатининг қизил байроқлари ҳилпираб турибди. 13 июлда СССР олтинчи чақириқ Олий Советининг тўртинчи сессияси шу ерда ўз ишини бошлаб юборди. Эрталаб соат 10 да палаталарнинг алоҳида-алоҳида мажлислари очилди: Иттифоқ Советининг мажлиси Кремль театри биносида, Миллатлар Советининг мажлиси Катта Кремль саройида очилди.

Иттифоқ Советининг мажлисида сўзга чиққан Мандат комиссиясининг раиси депутат **Л. Н. Ефремов** кетиб қолган депутатлар ўрнига сайланган депутатларнинг ваколатларини текшириш натижалари тўғрисида ахборот берди. Иттифоқ Совети 93-Приморье сайлов округидан сайланган **М. Н. Захаров,** 301-Таганрог сайлов округидан сайланган депутат **И. М. Додонова,** 556-Надворнянский сайлов округидан сайланган депутат **В. С. Перевязко,** 679-Жезқазған сайлов округидан сайланган депутат **Ш. Ч. Чокин**ларнинг ваколатларини таниди.

Иттифоқ Совети вафот этган депутат Қ. И. Сатпаев ўрнига Қозоғистон ССР Фанлар академиясининг президенти, депутат **Ш. Ч. Чокинни** Иттифоқ Совети раисининг ўринбосари қилиб сайлади.

Миллатлар Совети Мандат комиссиясининг раиси депутат **М. С. Синицанинг** доклади юзасидан янги сайланган қуйидаги депутатларнинг: Қозоғистон ССРдан, 118-Петропавловск қишлоқ сайлов округидан **А. И. Бараевнинг,** 648-сайлов округидан **Н. М. Скомороховнинг,** Латвия ССРдан, 240-Даугавпилс қишлоқ сайлов округидан **Н. А. Белуханинг** ваколатлари танилди.

Депутат О. В. Куусинен вафот этганлиги муносабати билан Миллатлар Совети Сухуми шаҳар сайлов округидан сайланган, КПСС Марказий Комитетининг секретари **Б. Н. Пономаревни** Миллатлар Совети Ташқи ишлар комиссиясининг раиси қилиб сайлади.

Палаталарнинг мажлисларида СССР Олий Советининг тўртинчи сессиясининг қуйидаги кун тартиби бир овоздан тасдиқланди:

1. КПСС Программасини халқ фаровонлигини ошириш соҳасида бажариш чоралари тўғрисида:

а) колхозчиларга бериладиган пенсиялар ва нафақалар тўғрисида;

б) маориф, соғлиқни сақлаш, уй-жой, коммунал хўжалик, савдо, умумий овқатланиш ходимлари ҳамда халқ хўжалигининг аҳолига бевосита хизмат кўрсатувчи бошқа тармоқларида ишловчи ходимларнинг иш ҳақини ошириш тўғрисида.

2. СССР Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш тўғрисида.

КПСС Программасини халқ фаровонлигини ошириш соҳасида бажариш чоралари тўғрисидаги докладни палаталарнинг қўшма мажлисида тинглашга, докладни алоҳида-алоҳида мажлисларда муҳокама этишга қарор қилинди.

* * *

Эрталаб соат 11 да Катта Кремль саройида **Иттифоқ Совети билан Миллатлар Совети**нинг қўшма мажлиси очилди. Жуда кўп меҳмонлар, дипломатик корпус аъзолари, совет ва чет эл мухбирлари залда ҳозир бўлдилар.

Президиум столи ёнида Иттифоқ Советининг раиси **И. В. Спиридонов** билан Миллатлар Советининг раиси **Я. В. Пейве,** палата раисларининг ўринбосарлари ўтирибдилар.

Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косигин, А. И. Микоян, Н. В. Подгорний, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. С. Хрушчев, Н. М. Шверник, В. В. Гришин, Л. Н. Ефремов, К. Т. Мазуров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. И. Поляков, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин ўртоқлар, СССР Олий Совети Президиумининг аъзолари, СССР ҳукуматининг аъзолари ложаларга чиқиб келишганида, депутатлар ва меҳмонлар уларни давомли қарсаклар билан кутиб оладилар. Ҳамма ўрнидан туради.

Мажлис президиумининг аъзолари депутатлар билан меҳмонларни табриклайдилар.

Раислик қилувчи — Миллатлар Советининг раиси депутат **Я. В. Пейве** бундай дейди: Француз ҳамда халқаро ишчилар ва коммунистик ҳаракатининг атоқли арбоби, Франция Коммунистик партиясининг раиси ўрток Морис Торез вафот этганлиги муносабати билан бутун совет халқи чуқур қайғу чекмоқда. Депутатлар ва меҳмонлар Совет Иттифоқининг содиқ дўсти бўлган ана шу оташин революционернинг хотирасини ўринларидан турган ҳолда бир минут сукут сақлаб, ҳурмат билан ёдладилар.

Ўрток Пейве Румыния ишчи партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Румыния Халқ Республикаси Министрлар Советининг раиси И. Г. Маурер бошчилигидаги Румыния ишчи партияси Марказий Комитетининг делегацияси билан Индонезия бош министрининг биринчи ўринбосари ва ташқи ишлар министри доктор Субандрио бошлиқ Индонезия ҳукумат делегацияси мажлисда ҳозир бўлганлигини маълум қилади. Ҳозир бўлган кишилар чет эллик меҳмонларни самимий қутлайдилар.

Сессия кун тартибидаги биринчи масалани кўришга ўтади. «КПСС Программасини халқ фаровонлигини ошириш соҳасида бажариш чоралари тўғрисида» доклад қилиш учун КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари, СССР Министрлар Совети Раиси депутат **Н. С. Хрушчевга** сўз берилади. Мажлис қатнашчилари ўрток Н. С. Хрушчевни қизғин табриклайдилар. Унинг ёрқин, катта доклади зўр эътибор билан тингланди ва гулдурос қарсаклар билан неча марталаб бўлиниб турди.

СССР Олий Советининг сессияси 14 июлда ўз ишини давом эттиради. Палаталарнинг алоҳида-алоҳида мажлисларида ўрток Н. С. Хрушчев доклади муҳокама қилина бошлайди. (ТАСС)

М О Р И С Т О Р Е З

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДАН

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети партияга ва Совет Иттифоқининг барча меҳнаткашларига чуқур қайғу билан маълум қиладики, француз ҳамда халқаро ишчилар ва коммунистик ҳаракатининг атоқли арбоби, оташин революционер, Совет Иттифоқининг содиқ дўсти, Франция Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ **Морис Торез** Франциядан Совет Иттифоқига келаётган «Литва» теплоходида 11 июль кечқурун тўсатдан вафот этди.

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ.

ФРАНЦИЯ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ АХБОРОТИ

ПАРИЖ, 12 июль. (ТАСС). Франция Коммунистик партияси Марказий Комитетининг секретариати ахборот эълон қилди. Ахборотда бундай дейилади: «Франция Коммунистик партиясининг раиси Морис Торез дам олиш учун Ялтага кетаётганида «Литва» теплоходида тўсатдан вафот этди».

ФРАНЦИЯ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИГА

Азиз ўртоқлар!

Шонли Франция Коммунистик партиясининг атоқли раҳбари, Франция халқининг улуғ фарзанди, ўзининг бутун ҳаётини француз ишчилар синфининг иши учун, социализм идеяларининг ғалабаси учун, бутун инсониятнинг порлоқ истиқболи учун курашга бағишлаган оташин революционер, ўртоқ Морис Торез вафотидан Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ва бутун совет халқи сизлар билан биргаликда чуқур қайғурмоқдалар.

Биз Франция меҳнаткашларига чуқур ҳамдардмиз. Улар капитал зулмидан озод бўлиш йўлидаги букилмас курашчидан жудо бўлдилар. Ўртоқ Морис Торезнинг вафоти — халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракати учун ғоят катта жудоликдир.

Морис Торез ўттиз беш йил мобайнида Франция Коммунистик партиясига бошчилик қилиб келди. Унинг раҳбарлиги остида партиянгиз ўсиб, Франциянинг энг йирик сиёсий кучига, халқаро коммунистик ҳаракатнинг қудратли отрядига айланди.

Француз ишчилар синфининг содиқ фарзанди ўртоқ М. Торез Франция Коммунистик партиясига асос солинган кундан шу партиянинг аъзоси бўлиб келди, 1930 йилда эса партия бош секретари бўлиб қолди. Ўз ҳаёт йўлининг бошидан охиригача Морис Торез капитал зулмига қарши, француз халқининг бахт-саодати учун, пролетар интернационализми учун, тинчлик, демократия ва социализм учун ҳормай-толмай ва изчиллик билан курашди.

Ана шу буюк мақсадларга етиш учун курашда Торез жуда катта сиёсий арбоб эканлигини, синфий курашнинг ажойиб стратеги эканлигини кўрсатди. Ўттизинчи йиллардаёқ у, майдонга ташлаган ҳаракатларни бирлаштириш ва Халқ фронти тузиш идеялари шундай бир йўл бўлдики, Франция меҳнаткашлари шу асосда ўз ҳуқуқлари ва манфаатлари учун курашиб, муҳим ғалабаларни қўлга киритдилар. Сўнгра халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг бошқа кўпгина отрядлари бу тажрибадан муваффақият билан фойдаландилар.

Гитлерчилар оккупацияси йилларида коммунистлар француз халқи олиб борган Қаршилик кўрсатиш ҳаракатининг жон-дили бўлиб қолдилар. Улар Морис Торез раҳбарлигида фашизмга қарши курашиб, ватанпарварлик ғояларини пролетар интернационализмига садоқат билан моҳирона боғлаб олиб бордилар.

Морис Торез ҳамиша империалистик агрессия ва урушга қарши курашнинг олдинги сафларида бўлиб келди. Ҳалқлар уруш кучларини жиловлай олишларига унинг қатъий ишончи, тинчликни ҳимоя қилиш йўлидаги жўшқин фаолияти, Франция Коммунистик партиясининг агрессив империалистик кучларга қарши кураши француз халқининг кенг ва қудратли табақаларини тинчлик ўрнатиш ва термоядро уруши хавфини йўқотиш шиорлари остига жипслаштирди.

Морис Торез, мазлум ва қарам халқларни озод қилиш учун, мустамлака ва ярим мустамлака мамлакатларнинг миллий мустақиллиги учун кўп йиллар мобайнида ҳормай-толмай ва муросасизлик билан кураш олиб борди. Вьетнам Демократик Республикаси, Жазоир Халқ Демократик Республикаси, Гвинея Республикаси, Мали Республикаси, Тунис Республикаси, Марокаш халқлари ва бошқа кўпгина мамлакатларнинг халқлари унутилмас ўртоқ Торез бошлиқ Франция Коммунистик партияси шу халқлар учун энг оғир йилларда уларга ғоят катта ёрдам кўрсатганлигини ҳамма вақт миннатдорчилик билан эсга оладилар.

Пролетар интернационализмига садоқатини сақлаб қолган Морис Торез марксизм-ленинизм негизида халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатини бирликка ва жипсликка ғоят зўр эҳтирос билан даъват қилиб келди, бузғунчиларга, ревизионистларга ва сектантларга қарши тинмай курашди.

Ўртоқ Торез Совет Иттифоқи ва Франция халқлари ўртасидаги дўстликнинг оташин курашчиси бўлганлигини ҳамда бу дўстликни ривожлантириш ва мустаҳкамлаш ишига бебаҳо ҳисса қўшганлигини совет халқи яхши билади. «Совуқ уруш» энг авжига чиққан пайтда Морис Торез «Француз халқи Совет Иттифоқига қарши уришмайди, ҳеч қачон уришмайди», Совет Иттифоқи тинчлик ва социализмнинг қудратли таянчидир, деган шиорни дадил майдонга ташлаганлигини совет кишилари ҳеч қачон унутмайдилар.

Марксча-ленинча таълимот поклиги учун курашган, ленинча мактабнинг атоқли назариячиси Морис Торез революцион ҳаракат назарияси ва практикасига доир муҳим асарларни қолдирди, бу асарлар коммунистик партияларнинг умумий назарий хазинасига зўр ҳисса бўлиб қўшилди.

Коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг атоқли арбоби, халқ оммаси манфаатларининг матонатли ҳимоячиси, содиқ ватанпарвар, бахтиёр, озод, мустақил Франция учун букилмас курашчи, изчил интернационалист, коммунизм буюк идеаллари учун курашчи ўртоқ Морис Торезнинг порлоқ сиймоси қалбларимизда умрбод яшайди.

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ.

ФРАНЦИЯ КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БАЁНОТИ

ПАРИЖ, 12 июль. (ТАСС). Франция Коммунистик партияси Марказий Комитети баёнот эълон қилиб, Франция Коммунистик партияси раиси Морис Торезнинг вафоти муносабати билан қайғу билдирди.

Ўзининг бутун ҳаётини ишчилар синфига ва халққа, республика ва социализмга хизмат қилишга бағишлаган курашчи — ишчи ва коммунист Морис Торезнинг вафоти, дейилади баёнотда, халқимизни қайғуга солди. Бу жудолик ҳаммамизнинг қалбимизда қаттиқ алам ҳисларини туғдирди, халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракати учун оғир мусибат бўлди. Морис Торез ана шу ҳаракатнинг энг таниқли арбобларидан бири эди.

Оташин ватанпарвар Морис Торез, деб таъкидлайди Франция Коммунистик партияси Марказий Комитети, халқларнинг мустақиллик ҳуқуқи учун, мустамлакачиликка қарши, ҳар қандай миллатчилик ва шовинистик чекланганликка қарши, пролетар интернационализми учун ҳамиша кураш олиб борди. Октябрь социалистик революцияси тонгида Морис Торез ишчи ва деҳқонлар ҳокимияти томонида бўлди. У, барча халқларга бахтли келажак йўлини очиб берган партияни ва қудратли давлатни тузган улуғ Лениннинг чақириғига жавоб берди. Коммунизм ғояларининг толмас пропагандисти, атоқли назариячи, халқаро коммунистик ҳаракат бирлигининг саботли ҳимоячиси бўлган Морис Торез марксизм-ленинизм таълимотининг поклиги учун ҳамиша кураш олиб борди.

Морис Торез, дейилади баёнотда, келажак авлодлар учун мардлик, коммунизм улуғ ишига садоқат, гражданлик бурчини юксак даражада англаш символи бўлиб қолади. У, француз халқининг манфаатлари учун ва инсониятнинг тараққиёти учун, озодлик ва бахт-саодат учун курашни мужассамлантирди. Бутун партия Морис Торезнинг ажойиб сафдоши қадрдон ўртоғимиз Жаннетта Вермерш билан бирга қайғуради. Биз Морис Торез шунчалик баланд кўтарган коммунизм машъалини ғалабагача олиб боришга қасамёд қиламиз.

ЎРТОҚ ЖАННЕТТА ВЕРМЕРШГА

Азиз ўртоғимиз ва дўстимиз.

Сизнинг бошингизга, қардош Франция Коммунистик партиясининг бошига оғир кулфат тушганлигини — Сизнинг умр йўлдошингиз ва дўстингиз, унутилмас ўртоғимиз Морис Торез бевақт вафот этганлигини дилларимиз ачишган ҳолда эшитдик.

Мана шу қайғули соатда Сиздан ва оилангиз аъзоларидан, азиз ўртоқ Жаннетта Вермерш, менинг ҳамма ўртоқларим, оилам номидан ва шахсан ўз номимдан изҳор қилган чуқур таъзиямизни ва энг самимий қардошларча ҳамдардлигимизни қабул қилишингизни сўрайман.

Француз ҳамда халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг атоқли арбоби, Совет Иттифоқининг вафодор дўсти, инсоният озодлиги учун олиб бораётган буюк курашимизда қуролдош биродаримиз Морис Торезнинг порлоқ хотираси қалбларимизда мангу яшайди.

Самимият билан Сизга содиқ

Н. ХРУШЧЕВ.

1964 йил 12 июль.

МОРИС ТОРЕЗ ВАФОТ ЭТДИ

СОФИЯ, 12 июль (ТАСС). Франция Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ Морис Торез «Литва» совет теплоходида 11 июль кечқурун юрак касаллиги тутиб қолиши натижасида тўсатдан вафот этди, деб хабар беради БТА агентлиги. Торез ўз рафиқаси, Франция Коммунистик партияси Сиёсий бюросининг аъзоси Жаннетта Вермерш билан бирга Совет Иттифоқига дам олиш учун кетаётган эди.

Морис Торезнинг жасади Болгариянинг Варна портига келтирилиб, бу ердаги касалхонада ёриб кўрилди.

Бугун Варна аҳолиси халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг атоқли арбоби ўртоқ Морис Торез билан видолашадилар. Ўртоқ Морис Торезнинг жасади қўйилган тобут Варна шаҳар халқ советида ўрнатилади.

Бугун кечроқ Морис Торезнинг жасади махсус самолётда Парижга олиб кетилади.

МОРИС ТОРЕЗНИНГ ЖАСАДИ ҚЎЙИЛГАН САМОЛЁТ ПАРИЖГА КЕЛДИ

ПАРИЖ, 13 июль. (ТАСС). Франция Коммунистик партияси раиси Морис Торезнинг жасади қўйилган тобут «ТУ-104» махсус самолётда кеча Варнадан бу ерга келтирилди.

Париждаги Бурже аэродромига Жорж Марше, Этьен Фажон, Поль Лоран, Гастон Плисонье, Роже Гароди ва Компартиянинг бошқа раҳбарлари, СССРнинг Франциядаги муваққат ишлар вакили Ю. В. Дубинин, Париждаги совет муассасаларининг ходимлари, дипломатик корпус аъзолари келишди. Франция ишчилар синфи жанговар отрядининг синалган раҳбари билан видолашиш учун келган минглаб парижликлар аэродромда тўпланди.

Морис Торезнинг рафиқаси, Франция Коммунистик партияси Сиёсий бюросининг аъзоси Жаннетта Вермерш, Франция Коммунистик партиясининг бош секретари Вальдек Роше ҳам шу самолётда келишди.

МОРИС ТОРЕЗНИ ДАФН ЭТИШ МАРОСИМИ 16 ИЮЛДА БЎЛАДИ

ПАРИЖ, 13 июль. (ТАСС). Франция Коммунистик партияси Марказий Комитети Морис Торезни дафн этиш маросими 16 июлда бўлишини эълон қилди.

Морис Торезнинг жасади қўйилган тобут видолашиш учун 13 ва 14 июлда Париж атрофидаги ишчилар шаҳарчаси Иври мэриясининг биносида, 15 ва 16 июлда эса Франция Коммунистик партияси Марказий Комитетининг биносида ўрнатилади.

Фориш ишлаб чиқариш бошқармасининг бошлиғи ўртоқ У. СУЛТОНОВга
Партия комитетининг секретари ўртоқ С. ЕСИМОВга
Райижроком раиси ўртоқ У. КАРИМОВга

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети зўр қониқиш билан шуни қайд қиладиларки, Фориш райони совхозларининг ишчилари, қишлоқ хўжалиги мутахассислари, ишлаб чиқариш бошқармаси ва «Узсельхозтехника» бирлашмасининг ходимлари, партия, касаба союз, комсомол ташкилотлари партия XXII съездининг, КПСС Марказий Комитети декабрь (1963 йил ва февраль (1964 йил) Пленумларининг тарихий қарорларини бажара бориб, ҳамда Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартиясининг 40 йиллигини муносиб кутиб олиш учун тайёргарлик кўра бориб, дон етиштиришни анча кўпайтирдилар ва давлатга дон сотиш юзасидан олган социалистик мажбуриятларини муддатидан илгари —11 июлда бажардилар. Дон қабул қилиш пунктларига 1 миллион 281 минг пуд дон топширилди. Давлатга 875 минг пуд дон сотган Тимирязев номли, 312 минг пуд дон сотган «Чимқўрғон» ва 125 минг пуд юқори сифатли дон сотган Киров номли совхозларнинг ғаллакорлари эришилган ғалабага муносиб ҳисса қўшдилар. Иккита комбайн цепи билан 705 гектар майдондаги ғаллани ўриб, 815 тонна дон янчган И. Турценко, 374 гектар майдондаги ғаллани ўрган ва 416 тонна дон янчиб берган А. Бекимбетов (Тимирязев номли совхоздан) каби комбайнчилар фидокорона меҳнат намуналарини кўрсатдилар. «Чимқўрғон» совхозидан А. Алиев ва Т. Проворотов, Киров номли совхоздан М. Каримов ва А. Рустамов, «Қизилқум» совхозидан Д. Қурқутбоев ва П. Фарғуна каби комбайнчилар ва бошқа кўпгина комбайнчилар 370-400 гектар ва ундан ҳам кўпроқ майдондаги ғаллани ўриб бердилар.

Фориш ишлаб чиқариш бошқармасининг қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари ўз имкониятларини ҳисоблаб чиқиб, давлатга қўшимча равишда 1 миллион 220 минг пуд дон сотишга қарор қилдилар.

Бошқармадаги совхозлар йиллик ем-хашак тайёрлаш планларини ҳам бажардилар, қоракўл тери, пилла тайёрлаш планларини анча ошириб бажардилар, давлатга гўшт, сут ва тухум топшириш ярим йиллик планларини адо этдилар.

Бу муваффақиятлар совхоз ишчилари, қишлоқ хўжалик механизаторлари, мутахассисларининг фидокорона меҳнат қилиши ва ишлаб чиқариш бошқармаси, партия, совет, касаба союз ва комсомол ташкилотлари жуда катта ташкилотчилиги ва сиёсий иш олиб борганликлари натижасида қўлга киритилди.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети Фориш райони совхозларининг ишчиларини, қишлоқ хўжалик мутахассисларини, ишлаб чиқариш бошқармаси ва «Узсельхозтехника» бирлашмасининг ходимларини, партия, совет, касаба союз ва комсомол ходимларини, барча меҳнаткашларини меҳнатда эришилган катта ғалаба билан қизғин табриклайдилар ва Ватанга яна 1 миллион 220 минг пуд ғалла бериш тўғрисида олинган қўшимча мажбурият, шунингдек, чорвачилик маҳсулотлари сотиш йиллик планлари сўзсиз бажарилади ҳамда бошқарма хўжаликлари 1965 йил ҳосили учун юқори сифатли уруғликларни тўла-тўкис ғамлаб қўядилар, кузги дон экинларини ўз вақтида экиб оладилар ҳамда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришда бундан буён ҳам янги, янада улкан муваффақиятларни қўлга киритадилар, деб қатъий ишонч билдирадилар.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ

КПСС ПРОГРАММАСИНИ ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИНИ ОШИРИШ СОҲАСИДА БАЖАРИШ ЧОРАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

СССР Олий Совети сессиясида 1964 йил 13 июлда

ЎРТОҚ Н. С. ХРУШЧЕВ ДОКЛАДИ

Депутат ўртоқлар!

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети «КПСС Программасини халқ фаровонлигини ошириш соҳасида бажариш чоралари тўғрисида» Олий Советнинг шу сессиясида доклад қилишни менга топширишди.

Қуйидаги таклифлар сизларнинг кўриб чиқишингиз учун тақдим этилади:

Колхозчиларга бериладиган пенсиялар ва нафақалар тўғрисида ва маориф, соғлиқни сақлаш, уй-жой-коммунал хўжалик, савдо, умумий овқатланиш ходимларининг ҳамда халқ хўжалигининг аҳолига бевосита хизмат кўрсатувчи бошқа тармоқларида ишловчи ходимларнинг иш ҳақини ошириш тўғрисида.

Мана шу ҳаётий муҳим масалалар давлат ҳокимиятининг олий органига қўйилганлигининг ўзи партия КПСС Программасини социалистик Ватанимиз иқтисодий қудратини мустаҳкамлаш, унинг миллий бойлигини кўпайтириш, халқ фаровонлигини ошириш соҳасида изчиллик ва қунт билан амалга ошираётганлигини кўрсатиб турибди.

Янги, коммунистик формация камол топаётган ва барқарор қилинаётган даврда тарихий ривожланиш мантиқининг ўзи хўжалик ишини биринчи ўринга қўймоқда. Шундай қилинмаса, партия раҳбарлигида революция қилган халқ бу революциянинг реал самараларидан баҳраманд бўлолмайди. Саноатни, қишлоқ хўжалигини замонавий фан ва техниканинг муваффақиятлари асосида ривожлантириш йўли билангина халқнинг турмуш даражасини тўхтовсиз кўтаришни таъминлаш мумкин. «Фақат социализмгина, — деган эди В. И. Ленин, — ҳамма меҳнаткашларнинг турмушини қандай қилиб энг осон қилиш, уларнинг фаровон бўлишига имкон берадиган қилиш учун жамият ишлаб чиқаришини ва маҳсулотларни тақсим қилишни илмий мулоҳазалар асосида кенг ёйишга ва чинакамига бўйсундиришга имкон беради». (Асарлар, 27-том, 434-бет).

Партиямиз ва ҳукуматимиз улуғ Лениннинг васиятини, яъни социалистик экономикани бутун чоралар билан ривожлантиришни ва шу асосда меҳнаткашларнинг турмуш даражасини ҳамда маданиятини ошира боришни ўзининг муқаддас бурчи, деб ҳисоблайди.

Ижтимоий меҳнатнинг энг юқори унумдорлигини ҳамда барча меҳнаткашлар учун моддий ва маънавий неъматларнинг мўл-кўл бўлишини таъминлаб бера оладиган коммунизмнинг моддий-техника базасини вужудга келтириш коммунизмга ўтмоқ учун зарур бўлган социал-иқтисодий, сиёсий ва маданий қайта қуриш ишларининг бутун системасида, КПСС Программасида биринчи ўринга қўйилган вазифадир.

КПСС XXII съезди партиянинг янги Программасини қабул қилганидан бери уч йилча вақт ўтди. Бу унчалик катта муддат эмас, албатта. Яна бунинг устига қулай факторлар ва йўлимизни енгиллаштирадиган шамоллар шу йиллар мобайнида бизга ҳамиша ҳам йўлдош бўла бермади. Ҳам ички соҳада, ҳам ташқи соҳада муайян қийинчиликлар бўлди. Шунга қарамай, бизнинг ишимиз яхши бораётир. Олий Советга, бутун совет халқига зўр мамнуният билан айтиш мумкинки, Коммунистик партия Программаси муваффақиятли бажарила бошлади.

МАМЛАКАТИМИЗ ИҚТИСОДИЙ ВА МАДАНИЙ РИВОЖЛАНИШИНИНГ БАЪЗИ ЯКУНЛАРИ

Депутат ўртоқлар!

Партиямиз Программасининг иқтисодий қурилиш ва халқ моддий фаровонлигини кўтариш соҳасида белгилаб берган энг муҳим вазифалари қандай бажарилаётганлигини қисқача айтиб ўтишга ижозат бергайсиз.

Маълумки, КПСС Программасида саноат ишлаб чиқаришининг ҳажмини йигирма йил (1961—1980 йиллар) ичида камида олти баравар кўпайтириш кўзда тутилган эди. Демак, саноат йилига ўрта ҳисобда 9-10 процент ўсиши лозим эди. План ҳақиқатда қандай бажарилаётганлигига бир назар солиб ўтайлик. Саноат ишлаб чиқариши 1961 йилда 9,1 процент, 1962 йилда 9,7 процент ўсди. Ўтган йил ҳосил бўлмай қолганлиги озиқ-овқат саноатини ривожлантиришга ва енгил саноатнинг бир қанча тармоқларини ривожлантиришга ёмон таъсир қилди. Шунга қарамай, 1963 йилда бутун саноат маҳсулоти 8,5 процент ўсди.

Саноатнинг машинасозлик ва металл ишлаш сингари етакчи тармоғини олиб қарасак, бу тармоқ йигирма йиллик учун мўлжалланган 12-13 процент ўрнига ҳар йили ўрта ҳисобда 14 процентдан зиёдроқ ўсиб борди. Химия саноати, КПСС Программасида кўзда тутилганидек, йилига ўрта ҳисобда 15 процентдан ўсди. Пўлат эритиш, нефть ва газ чиқариш мўлжалланган суръатларга нисбатан илдам суръатлар билан кўпаймоқда. Электр энергияси ишлаб чиқариш партия Программасида белгилаб берилган топшириқлар даражасида бормоқда. Саноатнинг техника даражаси анча ошди ва унинг структураси яхшиланди.

Мана шуларнинг ҳаммаси партия ва халқ ўзининг асосий иқтисодий вазифасини мувффақиятли ҳал этмоқда, Ленин йўли билан дадил ва бардам бўлиб олға бормоқда, деб айтмоқ учун қўлимизда тўла асос борлигини кўрсатади.

Етти йиллик планнинг бажарилиши натижасида коммунизмнинг моддий-техника базасини вужудга келтириш йўлида катта қадам қўйилади. Шуни эслатиб ўтмоқ керакки, бу планни тузиш вақтида саноат ишлаб чиқаришини катта ўстириш мўлжалланган эди. Бу мўлжал чет эллардаги экономистларнинг кўпларига нореал бўлиб кўринган эди. Буржуазия матбуотида ҳар хил тахминлар ва уйдирмалар кўпгина ёзилди.

Хўш, турмуш нимани кўрсатди? Етти йилликнинг беш йили ичида бажарилиш натижалари яқиндагина якунланган эди. Сизларнинг, албатта, эсингизда бўлса керак, беш йил ичида саноат маҳсулотини 51 процент кўпайтириш мўлжалланган эди, ҳақиқатда у 58 процент ўсди. Бу йилги дастлабки олти ойлик план 103 процент бажарилди. Беш ярим йил ичида қарийб 40 миллиард сўмлик пландан ташқари саноат маҳсулоти ишлаб чиқарилди. Саноат маҳсулоти планда кўзда тутилган 80 процент ўрнига етти йил ичида камида 86 процент ўсса керак деб, чамаламоқ учун ҳамма асослар бор.

Буржуа экономистлари ва сиёсатчилари бизнинг етти йиллик планимизга капиталистик дунёни янги иқтисодий мусобақага чақирувчи план, деб баҳо беришган эди. Биз баҳслашиб ўтирмаймиз: модомики мусобақа дейишган экан мусобақа қила берамиз. Совет Иттифоқи капитализм мамлакатлари билан ва, аввало, Америка Қўшма Штатлари билан ҳақиқатан тинч иқтисодий мусобақа қилмоқда. Биз бу мусобақанинг натижасига заррача шак-шубҳа қилмаймиз. Биз бу мусобақада албатта ютиб чиқамиз.

Кейинги олти йилни (1958—1963 йилларни) олиб кўрайлик. Шу вақт ичида саноат маҳсулотини ўстиришнинг йиллик ўртача суръати Совет Иттифоқида 9,7 процентни, Америка Қўшма Штатларида эса 3,6 процентни ташкил қилди. Аҳоли жон бошига ишлаб чиқарилаётган саноат маҳсулотини таққослаб қарасак, унинг ўсиш суръатлари СССРда 7,9 процентни, Америка Қўшма Штатларида эса 1,8 процентни ташкил қилади. Бундан ўн йил муқаддам саноат маҳсулотимизнинг ҳажми Америка Қўшма Штатларидаги саноат маҳсулотининг ҳажмига нисбатан фақат 33 процентни ташкил қилар эди, 1957 йилда 47 процентни ташкил қилган эди, ўтган 1963 йилда эса қарийб 65 процентни ташкил қилди.

Бизнинг саноатимиз Америка Қўшма Штатларининг саноатига қараганда анча тез ривожланмоқда. Шу сабабли, биз: Совет Иттифоқи Америка Қўшма Штатларига етиб олади ва ўзиб кетади, деб айтиб келдик ва ҳозир ҳам буни дадил айтмоқдамиз.

Кейинги йилларда бизнинг мамлакатимизда қишлоқ хўжалигини ривожлантирмоқ ва қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштиришни оширмоқ учун кўпгина иш қилинди. Бизнинг бу ишимиз ҳам ижобий натижалар берди.

Тўғри, об-ҳаво шароити жиҳатдан ғоят ноқулай бўлган бултурги йил бизнинг бошимизга бир талай ташвиш ва мушкулликлар солди. Шу муносабат билан чет эллардаги баъзи бир кимсалар Совет Иттифоқининг қишлоқ хўжалиги «кризисга учради» ва «расво бўлди» деган гапларни айтиб, заҳарханда қилиб юришди ва вайсашди. Бундай фолбинлар ўзларининг шундай фолбинликлари билан неча марталаб шарманда бўлишган эди. Уларнинг бу сафар ҳам шундай шарманда бўлишлари турган гап.

Қишлоқ хўжалигидан сал-пал хабардор бўлган кишиларнинг ҳаммасига шу нарса равшан бўлиши лозимки, фақат бир йилнинг натижаларига қараб унинг ривожланишига баҳо бериб бўлмайди. Халқнинг, йил йилга ўхшамайди, деган гапи бор. Тўғри манзарани кўз олдимизга келтирмоқ учун бир неча йилга тааллуқли тегишли маълумотларни олиб кўрмоқ керак. Фақат мана шундай таққослаш натижасидагина ҳақиқий аҳвол қандайлигини, қишлоқ хўжалиги қай тариқа ривожланиб бораётганлигини кўриш мумкин.

Мисол учун ҳосил унмай қолган 1963 йилдан олдинги уч беш йиллик даврга доир маълумотларни олиб кўрайлик.

ЙИЛЛИК ЎРТАЧА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ

	Дон: Миллиард пуд	Дон: Миллион тонна	Сўйилган вазндаги гўшт миллион тонна	Сут миллион тонна	Мол ёғи минг тонна	Қанд-шакар (Ватанимиз хом ашёсидан) миллион тонна
1948—1952 йиллар	4,8	77,9	4,3	35,1	473	2,5
1953—1957 йиллар	6,2	101,5	6,5	44,3	600	3,5
1958—1962 йиллар	8,4	137,5	8,7	61,7	861	5,7
1948—1952 йиллардагига нисбатан 1958—1962 йилларда процент ҳисобида	177		202	176	182	228

Бизда кейинги беш йил ичида етиштирилган дон 77 процент, гўшт — икки баравардан зиёдроқ, сут — 76 процент, мол ёғи — 82 процент ва ишлаб чиқарилган қанд-шакар 2,3 баравар кўпайди.

Ўзларингиз ўйлаб қаранг, қишлоқ хўжалиги шундай суръатлар билан ривожланаётганида, уни қандай қилиб «кризисга учради» деб бўлади! «Кризис» тўғрисидаги валдирашлар буржуа танқидчиларининг ғирромлик найрангларидан бошқа нарса эмас, чунки улар у ёки бу йилдаги айрим муваффақиятсизликларимизни совет экономикасининг расво бўлаётганлиги, деб тасвирламоқдалар. Уларнинг ҳиргойиси бизга жуда ҳам таниш, биз бу ҳиргойини ижро этувчиларни ҳам яхши биламиз.

Ўтган йил, ҳосил унмай қолганлиги сабабли, чет мамлакатлардан 12 миллион тоннага яқин дон сотиб олишимизга тўғри келди. Шунча дон харид қилмасак ҳам, тирикчилик ўтказа олармидик? Ўтказа олардик. Аммо бунинг учун ғаллани бирмунча кўпроқ тежашимиз, истеъмол нормаларини чеклаб қўйишимиз, бир қанча озиқ-овқат моллари ишлаб чиқаришни қисқартиришимиз, чорвачилик учун концентрат озуқаларни камайтиришимиз керак бўлур эди. Совет ҳукумати бундай чоралар кўриш йўлидан бормади ва ғалла сотиб олишга, ҳосил унмай қолганлиги сабабли туғилган қийинчиликларни камайтирмоқ учун бунга зарур маблағларни резервлардан ажратиб беришга қарор қилди.

Совет давлати ўтган йил ҳосил унмай қолганлиги натижасида туғилган проблемаларни эплаштира олганлиги социалистик тузумнинг кучини, социалистик экономиканинг қудратини, йирик социалистик қишлоқ хўжалигининг афзалликларини яна бир марта кўрсатди.

Турмуш — яхши устоздир. Ўтган йил ҳосил унмай қолганлиги табиат инжиқликларининг қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши натижаларига ўтказадиган таъсирини энг кам даражага олиб келадиган чоралар кўриш зарурлигини эслатиб қўйди.

Ўзларингизга маълумки, ҳозирги вақтда биз қишлоқ хўжалигини интенсивлашга, барқарор ҳосил олишни ва чорвачиликнинг юксак маҳсулдор бўлишини таъминлашга қаратилган чоралар системасини ишлаб чиққанмиз. Бу — қандай чоралар? Асосий чораларни айтиб бераман.

Биринчидан, минерал ўғитлар, экинларни ҳимоя қилишнинг химиявий воситалари ҳамда деҳқончилик ва чорвачилик учун бошқа химиявий маҳсулотлар ишлаб чиқариш кескин равишда кўпайтирилади.

Иккинчидан, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини механизациялаш кучайтирилади.

Учинчидан, ирригация ва мелиорация ишларини кенг миқёсда ўтказиш мўлжаллаб қўйилди.

Яқин ўтмишдагина бизда ҳозирги вақтда бўлганидек мана шундай имкониятлар йўқ эди. Эндиликда социалистик экономика ўсганлиги ва фан ривожланиб кетганлиги сабабли бизда об-ҳавонинг инжиқликларидан қатъи назар, мўл ҳосил олмоқ учун катта шарт-шароит вужудга келди. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини ривожлантиришда фан муваффақиятлари ва илғор тажрибалардан яхшироқ фойдаланишнинг алоҳида аҳамияти бор.

Муттасил юқори ҳосил олиш доннинг зарур резервларини вужудга келтиришга имкон беради. Ҳар қандай тасодифлардан амин бўлмоқ учун мамлакатда бир йилга етадиган ғалланинг камида ярмиси ёки ҳатто бутун бир йилга етарли запаси давлатнинг қўлида бўлиши лозим. Биз ана шундай резервларни, албатта, вужудга келтирамиз.

Мўлжалланган чораларни амалга ошириш катта-катта капитал маблағлар сарфлашни талаб қилади. Шу йилнинг ўзидаёқ қишлоқ хўжалигининг ишлаб чиқариш эҳтиёжларига 5 миллиард 400 миллион сўм ёки 1953 йилдагига қараганда олти баравар кўп маблағ ажратилди. Қишлоқ хўжалигига сарфланаётган маблағлардан ҳар бир айрим ҳолда оқилона, ишнинг кўзини билиб фойдаланилса, бу маблағлар қишлоқ хўжалиги маҳсулоти етиштиришни систематик равишда кўпайтирмоқ учун мустаҳкам замин яратиб беради, албатта.

Бу йилги ҳосилнинг аҳволи қандайлигини бир оз кейинроқ гапириб бераман.

Социалистик жамиятда саноатни ривожлантириш, қишлоқ хўжалигини кўтариш, илмий-техника тараққиёти, уй-жой, маиший қурилишни, маданиятни ривожлантириш—мана шуларнинг ҳаммаси инсон турмушини ёлчитмоқ, инсоннинг барча ижодий кучларини ва қобилиятларини яшнатишга керакли шароит вужудга келтирмоқ учун кўрилган тадбирлардир.

Тўғри, ўзларини маркечилар деб атаётган бўлсалар ҳам, лекин социалистик жамиятда халқнинг турмуш шароитини яхшилашни «буржуалашиш» деб ҳисоблаётган одамлар бор. Бу одамлар бундай даъволарни қандай қилиб ўйлаб топганликларига ҳайрон қоласан, киши. Чинакам маркснинг бундай «донишмандлик»ка ақли бовар қилмайди.

Буржуазия жамиятида ишлаб чиқариш унчалик кўп бўлмаган эксплуататорлар группасининг фойда олиши ва бойлик орттириши учун ташкил этилади. Социализмда бу иш бутунлай бошқа тарзда ташкил этилади. Социалистик ишлаб чиқариш бутун халқнинг фаровонлигини оширишни ўзига мақсад қилиб қўяди.

Меҳнаткашлар ҳақиқий эркинликка ва социал тенгликка эришишни, ўз турмушларининг моддий жиҳатдан ёлчитилган бўлишини ва маънавий жиҳатдан мазмундор қилишни истайдилар. Коммунизмни одамларнинг турмуш даражаси тўғрисида ғамхўрлик қилишни орқага суриб қўядиган жамият, деб тасвирлаш одамларни коммунизмдан чўчитиб қўйиши ва четлатиши мумкин, социализмни қоралашга уринаётган ҳамда капиталистик турмуш тартибини ва унинг «ноз-неъматлари»ни мақтаётган буржуа пропагандасигагина қўл келиши мумкин, холос.

Хўш, бизнинг халқимиз Улуғ Октябрь даврида, граждан уруши йилларида, биринчи беш йилликлар вақтида, Ватан урушида нима учун қурбонлар берган эди? Буларнинг ҳаммаси озодликка эришмоқ, яхши турмушга эришмоқ учун қилинган эди. Бизнинг халқимиз порлоқ келажакка эришамиз, деган ният билан, социализм ғалабасини таъминлаймиз, деган ният билан кўпинча энг зарур нарсалардан ҳам ўзини атайин маҳрум қилиб, кураш майдонига отланди. Совет халқи бу курашда муваффақиятлар қозонди. Эндиликда унинг меҳнати билан шундай шароит вужудга келтирилдики, бу шароит ишлаб чиқарувчи кучларни оғишмай ривожлантириб, мўл-кўлчилик дастурхонини тўлдириб, ижтимоий ишлаб чиқаришни, Маркснинг сўзлари билан айтганда, ижтимоий бойликнинг ҳамма булоқлари лиммо-лим бўлиб оқадиган дарё сингари даражага эришишга имкон беради.

Бизга, сизлар марксизмни ревизия қилаётирсиз, экономикани ривожлантириш тўғрисида, халқнинг моддий фаровонлиги тўғрисида ғамхўрлик қилишни сиёсат ва идеологияга нисбатан афзалроқ кўраётирсиз, деб таъна қилиш марксизм-ленинизм асосларини билмаслик, тушунмаслик демакдир. Одамлар идеология ва сиёсат билан шуғулланишдан олдин ўзлари ейдиган ва ичадиган нарсаларни топишлари, кийинишлари, уй-жойли бўлишлари лозим. Бу — марксизмнинг муҳим қоидаларидан бири эканлиги бизни танқид қилаётган кимсаларга маълум бўлиши лозим. Хўш, бу неъматлар меҳнат билан ишлаб чиқарилмаса, уларни қаёқдан олиб бўлади? Бунинг учун яхши ривожланган экономика бўлиши керак.

Халқнинг моддий таъминотини ошириш, аҳолининг саломатлигини мустаҳкамлаш, унинг маълумотини ва маданиятини ошириш, меҳнаткашларга маиший хизмат кўрсатишни яхшилаш меҳнат унумдорлигини кўтармоқ, мамлакатнинг ишлаб чиқарувчи кучларини жадал ривожлантирмоқ, коммунизмнинг моддий-техника базасини вужудга келтирмоқ учун шарт-шароит яратиб беради. Мана шу проблемаларнинг ҳаммаси билан нечоғли кўпроқ шуғуллансак, бу проблемаларни нечоғли муваффақиятли ҳал қилсак, капитализм билан иқтисодий мусобақада социализм шунчалик тезроқ енгиб чиқади. Экономикани ривожлантириш, халқнинг фаровонлигини ошириш биз учун энг муҳим, энг мароқли сиёсат ва идеологиядир.

Мамлакатда халқ турмушини яхшиламоқ учун айниқса кейинги йилларда нақадар кўп иш қилинганлиги ҳар бир кишига маълум. Одамлар илгариги вақтдагига қараганда анча яхшироқ яшайдиган бўлиб қолишди. Баъзи маълумотларни эслатиб ўтаман. Кейинги ўн йил ичида Совет Иттифоқида миллий даромад 2,3 баравар, аҳоли жон бошига ҳисоблаганда эса 93 процент кўпайди. Миллий даромад эса ишлаб чиқаришни кенгайтириш манбаигина бўлиб қолмасдан, шу билан бирга, аҳолининг моддий таъминотини кўтаришнинг ҳам манбаидир. Миллий даромад ўсганлиги асосида меҳнаткашларнинг — ишчилар, колхозчилар, хизматчиларнинг реал даромадлари (ҳар бир ишловчига ҳисоблаганда) ўн йил ичида 61 процент кўпайди.

Истеъмолнинг ижтимоий фондлари кўпайганлиги халқ фаровонлиги яхшиланиб бораётганлигини билдирувчи муҳим кўрсаткичдир. Илмий коммунизм асосчилари ижтимоий фондларни «эҳтиёжларни биргаликда қондириш» фондлари, «коммунизм ниҳоллари» деб атаган эдилар, бу фондларга катта аҳамият берган эдилар.

Истеъмолнинг ижтимоий фондлари янги ҳодисадир, буни социалистик тузум, социалистик ишлаб чиқариш муносабатлари вужудга келтирди. Келажакда коммунистик тақсимот принципларини амалга оширмоқ учун шарт-шароит тайёрлашда ижтимоий фондларнинг роли ғоят катта.

Ижтимоий фондларнинг кейинги ўн йил ичида ўсганлигини зўр мамнуният билан қайд қилишимиз мумкин. Ижтимоий фондлар 1953 йилда 14,8 миллиард сўмни ташкил қилган эди, 1963 йилда эса 34,5 миллиард сўмга етди. Халқ хўжалигида ҳар бир ишловчига ўтган йил унинг олган иш ҳақидан ва колхоз хўжалигидан олган даромадларидан ташқари ижтимоий фондлардан берилган турли тўловлар ва имтиёзлар тариқасида ўрта ҳисобда яна 357 сўм сарфланди.

Текин ўқитиш ва соғлиқни сақлаш ижтимоий истеъмол фондлари ҳисобидан таъминланмоқда, 26 миллиондан кўпроқ кишига шу фонддан пенсиялар тўланмоқда; шу фонд ҳисобидан барча ишчи ва хизматчиларга отпуска пуллари ҳамда вақтинча ишга яроқсиз бўлиб қолганлиги учун нафақалар тўланмоқда. Шу фондлар ҳисобидан беш ярим миллионга яқин ўқувчи стипендия олмоқда ёки ётоқхоналардан текин фойдаланмоқда. Ҳар йил ўн икки миллиондан кўпроқ киши санаторийларда, дам олиш уйларида, пионер лагерларида дам олмоқда ва даволанмоқда; 10 миллиондан кўпроқ бола болалар боғчаларида ва яслиларда тарбияланмоқда; 6 миллионга яқин кўп болали ва ёлғиз оналар давлат нафақаси олмоқдалар. Аҳолининг эҳтиёжларини қондиришда ижтимоий фондлар мана шу қадар жуда катта ўрин олиб турибди!

Саноат молларини истеъмол қилиш ўсиб бораётганлиги омманинг фаровонлиги янада яхшиланганлигидан далолат берувчи муҳим кўрсаткичдир. Энг муҳим саноат молларининг сотилиши тўғрисидаги маълумотларни келтираман.

Молларнинг номи	Ўлчов бирлиги	1953 йил	1963 йил	1953 йилдагига нисбатан 1963 йилда сотилган моллар процент ҳисобида
Устки ва ички кийим	Таққосланувчи нархларда миллион сўм	3030	8299	274
Трикотаж буюмлар	— » —	711	2329	327
Чарм пойафзал	— » —	1566	3672	234
Соатлар	минг дона	13184	19687	149
Тикув машиналари	— » —	1061	2385	225
Радиоприёмниклар	— » —	1607	4249	264
Телевизорлар	— » —	122	2253	18,5 баравар
Холодильниклар	— » —	50	861	17 баравар
Кир ювиш машиналари	— » —	3,6	2180	605 баравар
Пилесослар	— » —	43	623	14,5 баравар
Велосипедлар	— » —	1916	3044	159
Мотоцикл ва мотороллерлар	— » —	134	632	472

Сотилаётган молларнинг кўпайиб бораётганлиги саноатимиз ривожланганлигини, аҳолининг харид қуввати тўхтовсиз ўсиб бораётганлигини, унинг даромадлари кўпайиб бораётганлигини кўрсатиб турибди. Илгаригига қараганда кўпроқ маблаққа эга бўлиб қолган совет кишилари яхши ва чиройли хилма-хил буюмларга эга бўлишни истайдилар. Бизнинг вазифамиз шуки, аҳолининг талабини тўла равишда қондиришимиз лозим. Аммо саноат корхоналари баъзан унча юқори сифатли бўлмаган маҳсулот чиқармоқдалар, савдо ташкилотлари эса бундай маҳсулотни қабул қилиб олмоқдалар. Халқ истеъмол қиладиган молларнинг хилларини кўпайтириш ва яхшилаш учун тегишли кураш олиб борилмаётир. Мана шуларнинг ҳаммаси меҳнаткашларнинг ҳақли эътирозларига сабаб бўлмоқда. Ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг сифатини яхшилаш энди марказий вазифалардан бири бўлиб қолди, бу вазифа ҳар қандай қилиб бўлса ҳам ҳал қилиниши лозим.

Энди меҳнаткашлар фаровонлиги ошганлигини кўрсатувчи яна бир кўрсаткични — озиқ-овқат молларини сотиш қандай бораётганлигини кўздан кечирайлик. Аҳолига озиқ-овқат молларини сотиш йилдан-йилга кўпайиб бормоқда, буни қуйидаги маълумотлар кўрсатиб турибди.

Молларнинг номи	Ўлчов бирлиги	1953 йил	1962 йил	1963 йил	1953 йилдагига нисбатан 1963 йилда сотилган моллар процент ҳисобида
Ғалла маҳсулотлари (унга айлантириб ҳисоблаганда	минг тонна	18.939	28.449	28.996	153
Гўшт ва гўшт маҳсулотлари	— » —	1.757	4.492	5.032	286
Сарёғ	— » —	330	614	622	188
Ўсимлик ёғи	— » —	298	474	489	164
Тухум	миллион дона	2.045	7.237	7.301	357
Сут ва сут маҳсулотлари (сутга айлантириб ҳисоблаганда	минг тонна	2.423	11.093	11.452	473
Қанд-шакар	— » —	2.410	4.802	5.250	218

Шуни айтиб ўтиш керакки, ҳатто ўтган йилда ҳам, ҳосил унмай қолганлигига қарамай, асосий қишлоқ хўжалик маҳсулотларини сотиш кўпроқ бўлди. Озиқ-овқат молларини сотиш аҳоли талабини қондирмоқ учун талаб қилинганига қараганда камроқ миқдорда ўсди, албатта. Маълумки, баъзи шаҳарлар ва районларда озиқ-овқат маҳсулотларининг айрим турларини сотишда узилишлар бўлди ва ҳозир ҳам бўлмоқда. Партия ва ҳукумат бу узилишларга йўл қўймаслик учун, мамлакатда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини жамиятнинг ўсиб бораётган эҳтиёжларига мувофиқ ривожлантиришни таъминламоқ учун зарур чораларни кўрмоқда.

Совет Иттифоқида уй-жой қурилиши жуда кенг миқёсда авж олиб кетди. Бу қурилишнинг миқёслари бизнинг мамлакатимизга келаётган кишиларнинг ҳаммасини ҳайратда қолдирмоқда. Кейинги ўн йил ичида бир юз саккиз миллион киши ёки аҳолининг деярли ярмиси янги уйларга кўчиб кирди, ёки ўзларининг уй-жой шароитларини яхшилаб олди. Шу вақт ичида уй-жой қурилишига олтмиш беш миллиард сўмдан кўпроқ маблағ сарфланди.

Бизда уй-жой қурилиши илгари ҳеч қачон шундай кенг миқёсда олиб борилмаган эди.

Совет халқининг моддий таъминоти тез ўсиб бораётганлиги билан бирга, халқимиз маданиятининг даражаси ва унинг маълумот даражаси ҳам ошиб бормоқда. Ҳозирги вақтда аҳоли орасида ишлаб турган 107 миллион кишидан ярмиси олий ва ўрта маълумотга эга. Мамлакатимиз фақат ўтган йилнинг ўзидагина маориф, соғлиқни сақлаш, маданият ва фан эҳтиёжларига 23 миллиард сўм, ёки миллий даромаднинг 13 процентдан кўпроғини сарфлади.

Хўжаликни ривожлантириш, маданий қурилиш ва меҳнаткашлар фаровонлигини ошириш планларининг кейинги йиллардаги бажарилишини кўрсатувчи қисқача якунлар мана шу.

Депутат ўртоқлар! Ҳозирги вақтда Совет ҳукумати халқнинг моддий фаровонлигини янада оширишга доир бир қанча қўшимча чораларни амалга оширмоқчи бўлиб турибди. Колхозчилар учун пенсиялар ва нафақалар тўғрисидаги ҳамда маориф, соғлиқни сақлаш, уй-жой-коммунал хўжалиги, савдо ва умумий овқатланиш ходимларининг ва аҳолига бевосита хизмат қилаётган бошқа тармоқлардаги ходимларнинг иш ҳақини ошириш тўғрисидаги қонунларнинг лойиҳалари СССР Олий Советининг кўриб чиқиши учун тақдим қилинади.

Социализм шароитида ҳар бир кишининг меҳнати ижтимоий-фойдали меҳнат бўлиши лозим. Бундай меҳнатнинг ҳар бир тури ҳурматли ва олижанобдир. Халқни ўқитиш, халқ соғлиғини сақлаш, халққа маиший хизмат кўрсатиш билан шуғулланаётган ходимлар бевосита ишлаб чиқариш соҳасида шуғулланаётган одамларга меҳнат қилишлари учун яхши шароит яратиб бермоқдалар, улар меҳнатининг унумдорлигини оширишга кўмаклашмоқдалар.

Колхозчилар учун пенсиялар ва нафақалар масаласига ўтишга ижозат бергайсиз.

КОЛХОЗЧИЛАРГА БЕРИЛАДИГАН ПЕНСИЯЛАР ВА НАФАҚАЛАР ТЎҒРИСИДА

Депутат ўртоқлар!

Боя айтиб ўтганимдек, партиямиз халқ манфаатларини кўзлаб, сўнгги йилларда жуда йирик социал ўзгаришлар қилди. Эндиликда шуларнинг ёнига ғоят катта тарихий аҳамиятга эга бўлган яна бир тадбир қўшилмоқда — давлат миқёсларида колхозчиларни пенсия билан таъминлашнинг ягона системасини вужудга келтириш вазифаси ҳал қилинмоқда.

Бу масаланинг аҳамиятига чуқурроқ баҳо бермоқ учун деҳқонимизнинг ўтмиши қандай бўлганини ақалли қисқача бўлса ҳам эсга олиш, капиталистик мамлакатлардаги деҳқонларнинг ҳозирги аҳволига бир назар ташлаб қўйиш керак. Капиталистик мамлакатлардаги эксплуататорлик тузуми шароитида миллион-миллион қишлоқ меҳнаткашларини социал таъминотга олиш проблемаси адолатли тарзда ҳал қилинганини йўқ ва ҳал қилиниши мумкин ҳам эмас.

Кекса авлод кишилари революциядан аввалги эски Россиядаги деҳқоннинг оғир қисматини беихтиёр эсга оладилар. Умрбод хори зорликдан бағри эзилган, саводсиз ва ҳуқуқсиз бўлган ўша деҳқоннинг боши камбағалликдан чиқмас ва қашшоқлик билан ўлиб кетар эди. Унинг аччиқ тақдири билан, дилидаги умидлар ва азоб-уқубатлар билан ҳеч кимнинг иши йўқ эди. Деҳқонлар кечирган оғир ҳаётнинг кишини ларзага келтирувчи манзаралари адабиётда акс эттирилган. Руслар кўнглидаги ғам-ғуссанинг куйчиси Иван Саввич Никитиннинг «Култепада» деган шеърини бир эсга олинг.

Оёғида тўзиқ чориқ, эгнида йиртиқ кўйлак,
Ғамгин ўйлар бечора, бошда сочи жингалак,
Ташвишли хаёллардан боши эгилган қуйи,
Офтобнинг оташ тафти жизғанак қилган кўйи
Мана неча йилдирким ишлайди у бекорга,
Гўрга кўмгандек кўмар меҳнатини шудгорга.
Рўзғорига ҳам ишлар ўроғу чалғи билан,
Бегоналар ерида ишлайди қайғу билан. . .

У бечора худодан бахт талаб қилган эмас,
Меҳнатин ҳалол нони, қора нони бўлса бас.
Ногиҳон ёпирилиб келди-ю бало ёмон,
Деҳқоннинг буду шудини супуриб кетди тамом.

Буржуа-помешчиклар тузуми оддий меҳнаткаш инсонни эзиб, мажақлаб ва бўғиб келар, қариган чоғида эса уни бир чеккага улоқтириб ташлар эди. Помешчиклар ва подшо чиновниклари деҳқонга пенсия ва нафақалар беришни эмас, балки солиқ тахтакачини қандай қилиб қаттиқроқ бураб қўйишни ёки ёзувчи Глеб Успенскийнинг ибораси билан айтганда, «ҳамма жойни шип-шийдан» қилишни, деҳқоннинг терисини тузукроқ шилиб олишни ўйлар эдилар. Албатта, деҳқонни ҳеч ким мукофотламас, унга иззат-икром кўрсатмас, қариган чоғида уни таъминлаб қўйиш тўғрисида қайғурмас эди.

Ҳозир биз буни мамлакатимизда аллақачонлар ва бир умрга барҳам берилган узоқ, жуда узоқ ўтмиш деб эсга оламиз. Капитализм шароитида меҳнаткаш деҳқоннинг тақдири қандай бўлаётганини бир кўринг-а. Ҳали ҳозирча ишлаб, моддий бойликлар яратиб турган экан, деҳқоннинг кучи ҳалол, лекин ўша одам кексайиб, ишга ярамай қолса, унинг қисмати қашшоқликда ҳаёт кечириш бўлади, қолаверса очликдан ўлиб кетади. Ҳали ҳеч қачон майда деҳқон ва фермер хўжаликларини эксплуатация қилиш, хонавайрон қилиш ва талаш ҳозирги вақтдагидек жуда катта миқёсларга етмаган эди.

Америка Қўшма Штатларида энг шафқатсиз рақобат шароитида фермерларнинг аксарий оммаси банкротликка учрамоқда. Бу мамлакатда ҳар йили 150 мингга яқин ферма йўқ бўлиб кетмоқда, ана шу фермаларнинг эгалари эса батраклар ва ишсизлар армиясини тўлдирмоқда. Фермерларнинг бунчалик мудҳиш суръатлар билан ердан қувиб чиқарилганини Америка тарихи ҳали кўрган эмас. Президент Жонсон қишлоқ хўжалик масалалари хусусида яқинда Америка Қўшма Штатлари конгрессига юборган мактубида «мамлакатдаги камбағалларнинг деярли ярми қишлоқ хўжалик районларига тўғри келади»,— деб эътироф этишга мажбур бўлди. «Қишлоқ жойларида, — деб эътироф этди сўнгра Жонсон, — 55 миллион америкалик яшамоқда. Шулардан жуда кўпи билим ёки малака олиш имкониятига эга эмас...».

(Давоми учинчи бетда).

ЎРТОҚ Н. С. ХРУШЧЕВ ДОКЛАДИ

(Боши иккинчи бетда).

АҚШдаги молия корчалонларининг органларидан бири бўлган «Уолл-стрит жорнэл» газетаси оддий америкаликларнинг қашшоқлигини кўрсатувчи материаллар сериясини 1964 йил бошларида эълон қилди. Авторларнинг далолат беришича, бадавлат Америкадан фарқли ўлароқ иккинчи бир Америка мавжуд бўлиб, унда 20-40 миллион киши камбағаллик билан кун кечирмоқда. Америка Қўшма Штатларидаги деҳқончилик районлари аҳолисининг ва, аввало, иш ҳақи, бир бурда нон излаб мамлакат бўйлаб кўчиб юрган батраклар, мавсумий ишчилар жуда катта армиясининг аҳволи бу жиҳатдан айниқса характерлидир.

Ғарбий Европа мамлакатларида деҳқонларнинг хонавайрон бўлиши ва қашшоқланиши оммавий тус олди. Масалан, 1954 йилдан 1962 йилгача бўлган давр ичида Францияда 242 минг деҳқон хўжалиги «йўқ» бўлиб кетди. Ғарбий Германия, Италия ва бошқа бир қанча мамлакатларда ҳам худди шундай аҳвол содир бўлди. Латин Америкаси мамлакатларидаги, Осиё ва Африканинг кўпчилик мамлакатларидаги деҳқонлар бундан ҳам оғирроқ аҳволдадир. Капиталистик дунёнинг ҳақиқий башараси ана шундай.

Меҳнаткашларнинг социал ҳуқуқлари ҳар тарафлама чеклаб қўйилаётган ва камситилаётган капиталистик мамлакатлардан фарқли ўлароқ, бизнинг мамлакатимизда социал-таъминот сиёсати меҳнаткаш инсонга муттасил ғамхўрлик қилиш руҳи билан, адолатпарварлик ва инсонпарварлик руҳи билан суғорилгандир. Социалистик давлатнинг бутун қудрати, бу давлат экономикасининг узлуксиз ўсиб бораётганлиги, бутун халқнинг ўз жамияти учун, Ватан бахт-саодати учун қилаётган фидокорона меҳнати ўз моддий фаровонликларини таъмин этиб турганлигини совет кишилари биладилар.

Совет тузуми шароитида коллективдаги ҳар бир аъзонинг манфаатлари бутун коллективнинг манфаатлари билан, ҳар бир кишининг манфаатлари бутун жамиятнинг, давлатнинг манфаатлари билан яхлит ҳолда бирлашиб кетмоқда. Ижтимоий ишлаб чиқаришни ривожлантириш учун кураш ишчиларнинг, деҳқонларнинг, интеллигенциямизнинг шон ва шараф ишидир.

Бизнинг мамлакатимизда меҳнаткаш инсон партиянинг, ҳукуматнинг, бутун халқнинг ғамхўрлиги ва меҳрибонлиги билан қуршаб олинган. Оддий меҳнаткаш социалистик жамиятда ўзига кўрсатилаётган даражадаги юксак иззат-икромга ва шон-шарафга сазовор бўлганини тарих асло билмайди. Бизнинг мамлакатимизда неча юз минглаб ишчи ва колхозчилар ҳукумат мукофотлари билан, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони деган олий унвон билан тақдирланган. Улар социалистик жамиятимизнинг гули, унинг ифтихори, унинг меҳнат гвардияси бўлиб, ўзлари кўрсатаётган ўрнак билан миллион-миллион кишиларни коммунизм йўлида шавкатли меҳнат қилишга илҳомлантирмоқдалар.

Мамлакатимизда коммунизм қуриш учун курашда қишлоқ хўжалигидаги шонли меҳнаткашлар қаҳрамон ишчилар синфи билан қўлни-қўлга бериб бормоқдалар. Бизнинг партиямиз шу билан қонуний равишда фахрланиши мумкинки, у янги деҳқонни тарбиялаб камолга етказди, уни коллектив яратувчилик меҳнатига жалб қилди, техника, билим билан қуроллантирди, унинг онгига ижтимоий бурчни чуқур англаш ҳиссини сингдирди. Ҳозирги кунда ана шу янги деҳқон бутун дунё кўз олдида илҳомбахш бунёдкор, улуғ Ленин иши учун курашчи бўлиб гавдаланмоқда.

Дала ва фермаларда ишлаётган ажойиб меҳнаткашларнинг, колхоз ва совхоз ишлаб чиқариши новаторларининг номларини минглаб ва минглаб тилга олиш мумкин.

Житомир областидаги «Первое мая» колхозининг звено бошлиғи, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, маккажўхори, зиғир ва бошқа экинлар етиштириб келаётган машҳур миришкор Надежда Григорьевна Загладани ҳаммангиз яхши биласиз. Унинг бутун умри деҳқончилик билан ўтиб келмоқда, у революциядан аввалги қишлоқда деҳқон аёл қисматига тушган ҳамма машаққатлар ва азоб-уқубатларни синаб кўрган, ҳозир эса колхоз ҳаётининг нашъаси ва нашидасини татиб кўрди. Надежда Григорьевна 70 ёшга кирди, лекин қандай ғайратга, меҳнат шавқига тўлиб-тошганини кўринг, ғаллакорнинг шарафи тўғрисида, коммунизм ўз-ўзидан дунёга келмаслиги, порлоқ истиқболимизни яқинлаштирмоқ учун енг шимариб, ғайрат билан ҳалол ишлаш кераклиги ҳақида нақадар илҳом билан айтаётган сўзларига қулоқ солинг-а. Н. Г. Заглада звеноси ҳар йили маккажўхоридан гектар бошига 60-70 центнер дон йиғиштириб оляпти. Унинг кўрсатаётган намунаси қалбларга ғайрат ўтини ёқмоқда, ёш авлодни шижоаткорликка чорламоқда.

Яқинда колхозчилар рязанлик сут соғувчи Прасковья Николаевна Ковровани самимият ва ҳурмат билан пенсияга чиқардилар. У колхозда ишлаган даврида 1 миллион 200 минг литр сут соғиб берди. Унинг меҳнатдаги ғоят катта ютуқлари Социалистик Меҳнат Қаҳрамонининг иккита Олтин юлдузи билан тақдирланди.

«Қизил ту» колхозининг звено бошлиғи, ажойиб қозоқ шоликори, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Ибрай Жахаевнинг номи мамлакатга маълум. Унинг звеноси йилдан-йилга мўл ҳосил олиб келмоқда. Ўтган йили шолидан гектар бошига олинган ўртача ҳосил 78 центнер бўлди. Ибрай Жахаев 73 ёшда бўлса ҳам, лекин севган ишини тарк қилгани йўқ ва ўз меҳнати билан коммунизм қурилишига муносиб ҳисса қўшиб келмоқда.

Херсон областидаги «Россия» колхозининг комбайнчиси, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Марк Андронович Брагани мамлакатимизда ким билмайди. У қарийб 30 йилдан буён комбайн устидан жилгани йўқ, қарийб икки миллион пуд ғалла янчиб берди. Ана шу энг кекса колхозчи механизатор ўзининг бой тажрибаси ва билимларини ёшларга бермоқда, ўнлаб йигит ва қизларни маҳорат билан комбайн ҳайдашга ўргатди.

Булар, ўртоқлар, колхоз қишлоғимиздаги меҳнаткашлар кекса авлодининг вакилларидир. Мен коммунизм тантанаси йўлидаги меҳнатда буюк куч, мардонаворлик ва сабот-матонат кўрсатиб келган ва кўрсатаётган бошқа юзлаб ана шундай қаҳрамонларнинг номларини айтиб ўтиш имкониятига эга эмасман. Уларнинг ҳаммасига шон ва шарафлар бўлсин, уларнинг ҳаммасига партия, ҳукуматдан, бутун халқимиздан самимий ташаккур!

Кекса авлод ҳақида гапириладиган бўлса, мамлакатимиздаги колхоз қурилишининг ветеранларини, колхозларнинг шуҳрат таратган ташкилотчилари ва етакчиларини, чунончи Иван Андреевич Буяновни, Макар Анисимович Посмитнийни, Кирилл Прокофьевич Орловскийни, Федор Митрофанович Гринькони, Ҳамроқул Турсунқуловни, Петр Алексеевич Прозоровни, Прасковья Андреевна Малининани, Василий Васильевич Грачевни, Тихон Сергеевич Пряхинни, Аким Васильевич Горшковни, Шамама Гасановани, Павел Михайлович Дёминни ва бошқа кўпгина кишиларни эсга олмасдан бўлмайди. Улар колхозларда ишлаб чиқаришни қандай бошқариш, далалар ҳосилдорлигини ва чорва маҳсулдорлигини қандай ошириш, ҳар гектар ердан қандай қилиб кўпроқ маҳсулот олиш кераклигини амалда кўрсатиб бердилар. Уларнинг номлари эл ҳурматига сазовордир.

Колхоз қишлоғининг кекса авлоди ўз ҳаётини бағишлаган ишни унинг ўринбосарлари— сўнгги йилларда етишиб чиққан қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши новаторлари муносиб даражада давом эттираётганлигини кўриб қувонмоқдамиз. Бу кишилар замонавий фан ва техникага таяниб, коммунистик меҳнат унумдорлиги чўққилари сари йўл очмоқдалар. Механизаторлардан Владимир Светличний, Александр Гиталов, Владимир Первицкий, Григорий Плотников, Николай Мануковский, Петр Журавский, Илья Полишко. Виктор Кузнецов, Анна Карпутцева, Жавод Кўчиев ҳамда ишлаб чиқаришнинг илғор технологиясини эгаллаб олган бошқа усталарнинг номларини энди ҳамма билади.

Бундай кишилар билан бутун мамлакат фахрланмоқда, уларнинг меҳнат ва маҳоратини, Ватанга, улуғ Ленин ишига, коммунизм ишига чексиз садоқатини улуғламоқда.

Лекин бизда ишчи, колхозчи, интеллигентнинг меҳнати фақат иззат-икром кўрсатиш ва мукофотлар бериш билангина тақдирланаётгани йўқ. Моддий неъматларни тақсимлашнинг ҳар кимдан қобилиятига яраша, ҳар кимга меҳнатига яраша, деган социалистик принципи жамиятда ана шундай неъматларни вужудга келтиришнинг қудратли омилидир. Одамларнинг ўз меҳнати натижаларидан моддий манфаатдорлиги коммунизм қурилишида энг муҳим фактор ҳисобланади. Ўз меҳнати қанча унумдорроқ бўлса, жамиятга қанча кўп наф етказса, мамлакат шунча бадавлат бўлишини ва ўз шахсий фаровонлиги ҳам шунча ошиб боришини совет кишиси билади. Совет экономикасининг узлуксиз равишда ривожланиб бораётганлиги меҳнаткашлар турмуш даражасини ошириш учун тобора янги-янги имкониятлар яратиб бермоқда. Меҳнаткаш инсон кун сайин яхшироқ ҳаёт кечирсин, ўзининг моддий ва маънавий эҳтиёжларини тобора тўла ва тўлиқ қондирсин, деб доимо ғамхўрлик қилиш — партиямиз учун қонундир, совет жамияти ҳаётининг қонунидир. Социализмнинг ғоят катта жозибадор кучи ҳам ана шунда.

Меҳнаткашларни социал-таъминотга олиш, шу жумладан уларни пенсия билан таъминлаш масалалари адолатли тарзда ҳал қилинганлиги социализмнинг энг йирик ғалабаси ҳисобланади. Совет давлатида меҳнаткашлар қарилик ва касаллик туфайли бериладиган пенсиялардан ҳамда ҳар хил нафақалардан баҳраманд бўлиб келмоқдалар. Бизда социал-таъминот системаси жамият тараққиётининг шароитларига, унинг экономикасига мувофиқ тарзда таркиб топди.

Давлатга қарашли саноат корхоналари, қурилишлар, совхозлар ва муассасаларнинг ишчи ва хизматчилари корхоналарнинг даромадларидан ажратилган маблағлар ҳисобидан пенсия ва нафақалар билан таъминланмоқда. Колхозчиларга келганда эса улар кооператив хўжаликнинг аъзолари бўлганликлари учун колхозларнинг даромадлари ҳисобидан ташкил қилинаётган пенсия фондларидан пенсия ва нафақа олиб турибдилар. Бундай система ижтимоий мулкнинг икки формасига — давлат ва кооператив-колхоз мулки формасига эга бўлган мамлакатимиз иқтисодий тараққиёти хусусиятларини акс эттиради.

Ҳозир колхозчиларни пенсия билан таъминлаш қандай қўйилган? Ишлаб чиқаришни муваффақият билан ривожлантириб, жамоат хўжалигидан узлуксиз равишда кўплаб даромад олиб келаётган илғор колхозлар пенсия фондлари ташкил қилиб, ана шу фондларга талайгина маблағ ажратмоқда. Баъзи мисолларни келтириб ўтаман.

Ставрополь ўлкасининг Георгиев ишлаб чиқариш бошқармасидаги «Коммунистический маяк» колхозида пенсия фондига колхоз пул даромадларининг 3 процентдан тортиб 5 процентгача бўлган қисми ажратилмоқда. Бу ерда пенсиялар колхозчининг меҳнатдаги хизматларига қараб: кексаларга ойига 30 сўм ва бундан ҳам кўпроқ; инвалидларга 13 сўм ва бундан ҳам кўпроқ; боқувчисидан ажралиб қолган кишиларга 13 сўм ва бундан ҳам баландроқ миқдорда белгилаб қўйилмоқда.

Полтава областининг Лубенск ишлаб чиқариш бошқармасидаги «Украина» колхозида кексаларга, инвалидларга ва меҳнат қилиш қобилиятини вақтинча йўқотиб қўйган кишиларга пенсия бериб келинмоқда. Кексаларга бериладиган пенсиянинг миқдори иш стажига ва ишлаб чиқаришда қатнашиш даражасига қараб ойига 18 сўмдан 40 сўмгача белгиланмоқда. Хўжаликда камида 20 йил ишлаган ва сўнгги 3 йил ичида ҳар йили камида 280 меҳнат куни ишлаган колхознинг энг кекса аъзолари максимал миқдорда пенсия олмоқда.

Қозоғистон ССР Чимкент областидаги «Победа» колхозида кексаларга бериладиган пенсиялар миқдори фақат иш стажига қараб белгиланган. Иш стажи 25 йилдан кўп бўлса 40 сўм, меҳнат фаолияти стажи камроқ бўлса, 13 сўм пенсия тўланмоқда. Меҳнат қилиш қобилиятини вақтинча йўқотиб қўйган колхозчиларга бериладиган нафақалар ўртача ойлик иш ҳақининг 50 проценти миқдорида белгиланган. Аёлларга ҳомиладорлик вақтида ҳақ тўлаб отпуска бериб турилади.

Москва областининг Звенигород ишлаб чиқариш бошқармасидаги «Ленинский луч» колхозида пенсиялар тўғрисида батафсил низом ишлаб чиқилган, шу низомда кексариб қолган ва меҳнатга лаёқатсиз колхозчиларга уларнинг ўз меҳнати билан колхоз ишларида қандай иштирок этганлигига қараб 10 сўмдан 30 сўмгача пенсия бериб туриш кўзда тутилади. Иш стажи эркаклар учун 25 йил, аёллар учун 20 йил қилиб белгиланган. Пенсиялар колхоздаги сўнгги уч йиллик иш даврида колхозчи олган ўртача ойлик иш ҳақига қараб ҳисобланади.

Келтирилган мисоллар, шунингдек республикаларда колхозчиларни пенсия билан таъминлаш қандай қўйилганини ўрганиб чиқиш шуни кўрсатмоқдаки, колхозлар меҳнатга қобилиятсиз кишиларни моддий жиҳатдан таъминлаш масалаларини ҳал қилиш вақтида пенсия фондига ажратиладиган маблағлар миқдорини, пенсиялар миқдорини аниқлашга, шунингдек пенсияларни тайинлаш принципини белгилашга ҳар хил муносабатда бўлмоқдалар. Бир хил колхозларда пенсиялар кўп бўлса, иккинчи бир хил колхозларда озроқдир. Пенсияларнинг миқдори 10 сўмдан ошмайдиган хўжаликлар оз эмас, лекин шундай хўжаликлар ҳам борки, экономикасининг заифлиги орқасида пенсия фондига маблағ ажратиш имкониятига шу чоққача эга бўла олмаяпти, аслида колхозчиларга пенсия бериб туриш учун қўлида маблағи йўқ.

Пенсия тайинлаш ва пенсиялар миқдорини белгилаш вақтида пенсия ёшини, иш стажини ва жамоат ишлаб чиқаришида меҳнат билан қатнашиш даражасини белгилашда катта тафовут кўзга ташланади. Масалан, фақат кишиларнинг ёшига ва меҳнат стажига қараб пенсия белгилаб қўяётган колхозлар бор, лекин одам меҳнатга қандай муносабатда бўлаётганини, умумий ишга қандай ҳисса қўшаётганини ҳам ҳисобга олаётган хўжаликлар бор.

Колхозчиларни пенсия билан таъминлаш соҳасидаги бутун ишни мустаҳкамроқ негизга солиш, қишлоқдаги ҳар бир ҳалол меҳнаткаш қариган чоғида мунтазам пенсия олиб турадиган бўлиши учун шарт-шароит яратиш пайти келди. Шу билан бирга, пенсияларнинг миқдори колхозларнинг иқтисодий жиҳатдан ривожланиш даражасига, пенсияга чиқаётган кишилар меҳнатининг натижаларига боғлиқ бўлиши керак, бу ҳақда мен кейинроқ гапириб ўтаман.

Баъзи ўртоқлар: колхозчиларни пенсия билан таъминлаш масаласини ҳозир таклиф қилинаётган асосда илгарироқ ҳал этса бўлмасмиди, деб сўрашади. Колхозларимиз ўн йил муқаддам КПСС Марказий Комитетининг 1953 йилдаги сентябрь пленумигача қандай аҳволда бўлиб келганини эсга олсак, бу саволга жавоб бериш қийин эмас.

Ўша даврда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши ниҳоятда паст даражада эди. Кўп колхозлар сотган маҳсулотларининг пули билан ҳатто шу маҳсулотларни етиштиришга қилган сарфларини қоплай олмас эдилар.

Ўз-ўзидан маълумки, бундай хўжаликларнинг ўз экономикасини ривожлантириш учун зарур жамғармалари йўқ эди. Уларнинг қўлида колхозчиларнинг меҳнатига ҳақ тўлаш учун пули йўқ эди. Шундай шароитда колхозлар пенсия фондларига зарур маблағларни ажратиб, қишлоқ меҳнаткашларини социал-таъминотга олиш вазифасини ҳал қила олармиди.

Нафақалар ва пенсиялар тўғрисида ушбу сессия муҳокамасига тақдим қилинган қонун лойиҳаси колхозчиларни социал-таъминотга олиш ишини тубдан яхшилашни кўзда тутади. Гап колхозчи кексалик туфайли, касаллик туфайли, боқувчисидан ажралиб қолганда пенсия олиш, шунингдек турли нафақалардан баҳраманд бўлиш ҳуқуқига эга эканлигини қонунлаштириб қўйиш устида бормоқда.

Қонун лойиҳаси колхозларнинг ажратмалари ва давлат бюджетидан ҳар йили ажратиладиган маблағлар ҳисобидан колхозчиларни социал-таъминотга олиш учун иттифоқ фонди ташкил этишни кўзда тутади.

Марказий статистика бошқармасининг маълумотларига кўра, пенсия олиш ҳуқуқига эга бўладиган колхозчилар сони 6,5 миллион кишига яқин бўлади. Тахминий ҳисобга кўра, пенсия ва нафақалар тўлашга йилига тахминан 1,3-1,4 миллиард сўм сарфланади, деб белгиланмоқда. Ана шу харажатларни қоплаш учун колхозлар ҳар йили ўз даромадларидан тахминан уч-тўрт процент ажратиб борадилар, бу эса 1965 йилда қарийб 800 миллион сўм бўлади.

Биз колхозлар даромадининг қайси қисмидан пенсия фондига маблағ ажратишлари кераклигини белгилаб олишимиз зарур. Бу масалада ҳар хил фикрлар бор. Бир хил ўртоқлар пул даромадидан маблағ ажратиш керак, деб ҳисобламоқдалар. Бошқа бир хил ўртоқлар бу фикрга қўшилмай, пенсия фондига ялпи маҳсулот қимматининг ёки ялпи дарсмаднинг муайян процентини ажратиш керак, демоқдалар.

Иккинчи таклиф тарафдорлари, менимча, анча ишонарли далил-дастакларни кўрсатмоқдалар. Улар пенсия фондига фақат пул даромадидан маблағ ажратиладиган бўлса, бу нарса баъзи бир виждонсиз кишиларни пул даромадларини сунъий равишда камайтириб қўйиш йўлига солиб юбориши мумкин, деб ҳисобламоқдалар. Шундай ходимлар топилиб қолиши мумкинки, улар тахминан қуйидагича фикр юритадилар: колхозчиларга натурал маҳсулотларни кўпроқ тақсимлаб берсак, пул даромади камроқ бўлади ва пенсия фондига камроқ маблағ ажратишга тўғри келади. Бу нарса нимага олиб боради? Маҳсулотнинг товар қисми камайиб, колхозчилар ўртасида тақсимлаб бериладиган маҳсулотлар фонди кўпайиб кетади. Пул даромадларининг камайиб кетиши колхозчиларни пенсия билан таъминлаш учун пенсия фондининг қисқариб қолишига сабаб бўлади.

Эҳтимол, ушбу сессияда махсус комиссия сайлаб, унга ана шу масалаларни ўрганиб чиқиш, таклифлар тузиш ва бу таклифларни Министрлар Совети муҳокамасига тақдим этиш вазифасини топшириш, Министрлар Советига эса узил-кесил бир қарорга келиш вазифасини юклаш лозим бўлар.

Колхозчиларга пенсия ва нафақалар беришни 1965 йил 1 январдан жорий қилиш кўзда тутилади. Маблағлардан зарур миқдордаги резерв вужудга келтириш учун 1964 йилда колхозларнинг даромадларидан икки процент ажратиш мўлжалланади, бу эса тахминан 350 миллион сўм бўлади. Колхозчиларга пенсия ва нафақалар тўлаш учун сарфланадиган маблағнинг талайгина қисми давлат бюджетидан ажратилади. Пенсия ва нафақалар тўлаш колхозчиларнинг даромадларидан ҳеч қандай пул ушлаб қолмасдан таъмин этилади, деб қонун лойиҳасида эслатиб қўйилган.

Келажакда колхозларнинг социал-таъминот фондига, эҳтимол, уч-тўрт процент эмас, балки бирмунча камроқ маблағ ажратишлари талаб қилинар. Қишлоқ хўжалигини интенсив асосда ривожлантириш мамлакатимизда меҳнат унумдорлигини оширишга, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришга имкон беради. Натижада колхозларнинг даромадлари ошиб, пенсия фондларига ажратиладиган пул ҳам кўпаяди. Шундай қилиб, ажратиладиган маблағ проценти ҳатто бир оз камайганида ҳам, пенсия фонди ўсиб бораверади.

Биз колхозчиларни пенсия билан таъминлаш системасини колхозларнинг иқтисодий жиҳатдан ривожланиш даражаси, улардаги ишлаб чиқариш савияси, жамоат хўжалигини ривожлантириш ва мустаҳкамлашга колхозчиларнинг қўшаётган меҳнат ҳиссаси ҳамда колхознинг Умумиттифоқ пенсия таъминоти фондига қўшаётган ҳиссаси билан боғлашимиз керак.

Партия ва совет органларига келаётган хатларга қараганда, бу масалада ҳар хил фикрлар мавжуд. Бир хил ўртоқлар, яъни аксарият, колхозчиларнинг меҳнат унумдорлиги қанча юқори бўлса, колхоз ҳайдаладиган ҳар гектар ер ҳисобига қанча кўп маҳсулот етиштириб, давлатга қанча кўп маҳсулот сотса, унинг даромади ва пенсия фондига маблағ ажратиш даражаси қанча юқори бўлса, колхозчиларга тўланадиган пенсия ҳам шунча кўп бўлиши керак, деб ҳисобламоқдалар.

Бошқа бир хил ўртоқлар шундай фикрни айтмоқдаларки, пенсиянинг миқдори ҳамма колхозчилар учун бир хил бўлиши керак, буни у ёки бу колхоздаги жамоат хўжалигининг ривожланиш натижалари билан, меҳнат унумдорлиги ва маҳсулот етиштириш даражаси билан боғлиқ қилиб қўйиш ярамайди.

Бу принципиал масала бўлиб, унга равшан жавоб бермоқ керак. Менимча, колхозчиларни пенсия билан таъминлашни уларнинг ишлаб чиқаришдаги меҳнати натижаларига, колхоз экономикасининг ривожланишига боғлиқ қилиб қўйишни таклиф қилаётган ўртоқлар ҳақлидир.

Бизнинг партиямиз халқни хўжалик қурилиш планларини амалга оширишга отлантирар экан, моддий манфаатдорликнинг ленинча принципига катта аҳамият бермоқда. Биз В. И. Лениннинг социалистик экономикани бевосита ғайрат асосига қуриш керак эмас, балки улуғ революция туғдирган ғайрат ёрдами билан, шахсий манфаат асосига, шахсий манфаатдорлик асосига, хўжалик ҳисоби асосига қуриш керак деган кўрсатмасини ҳамиша эсда тутишимиз лозим.

Меҳнатга ҳақ тўлашнинг социалистик системасини ишлаб чиқиш вақтида моддий манфаатдорликнинг ленинча принципи асос қилиб олинди. Биз энг яхши меҳнатга энг кўп ҳақ тўланиши керак, деган фикрга амал қилиб келдик ва амал қилмоқдамиз. Совет кишилари социализмдан коммунизмга ўтиш даврида текисчилик экономикамизнинг душманидир, деб тўғри гапни айтмоқдалар, чунки меҳнатга ҳақ тўлашга текисчилик билан муносабатда бўлиш устун келган жойларда хўжалик тараққиётида турғунлик юз бериши муқаррардир. Аксинча, ишлаб чиқаришда эришилган энг яхши натижалар учун одамлар рағбатлантириб қўйилса, бу нарса ҳамиша меҳнат унумдорлигини оширишга, жамоат бойлигини кўпайтиришга, халқ фаровонлигини ўстиришга олиб боради.

Модомики, биз меҳнатга ҳақ тўлаш системасида маҳсулот етиштиришни кўпайтиришдан моддий манфаатдорликни ошириш принципига амал қилаётган эканмиз, колхозчиларни пенсия билан таъминлаш сиёсатида ҳам бу принципни эътиборсиз қолдириш ярамайди. Бу ишда текисчиликка йўл қўйиш фидокорона меҳнат қилаётган кишиларни, юксак онглилиги, ғайрати, маҳорати туфайли умумий ишимизга катта ҳисса қўшаётган кишиларни ниҳоятда ранжитиб қўйиш демакдир.

Совет давлатининг пенсия сиёсати яхшироқ меҳнат қилган кишиларни кексарган чоғида ҳам рағбатлантиришга қаратилган бўлади, деган гапни ҳамма колхозчиларга рўй-рост ва ошкора айтиш керак. Агар бугун яхши ишлаётган бўлса, кексарган чоғида ҳам таъминоти яхшироқ бўлишини ҳар бир киши билиб қўйсин. Ишга мана шундай муносабатда бўлиш колхозчиларнинг манфаатларига, бутун совет жамияти манфаатларига мос бўлиб тушади.

Маълумки, бизнинг мамлакатимизда илғор хўжаликлар қатори, ишлаб чиқариш даражаси паст бўлган қолоқ колхозлар ҳам оз эмас. Бугун банкдан кредит сўраб олса, эртага кредит қарзимизни кечинглар, деб илтимос қилаётган, шу зайлда аслида ҳатто давлатга боқим бўлиб яшаётган колхозлар бор. Хўш, нима учун бундай колхознинг аъзолари пенсия олишда илғор колхозларнинг аъзолари билан бир қаторга қўйилиши керак?

У ёки бу колхоз экономикасининг аҳволи кўп жиҳатдан раҳбарларга, колхоз раисига, колхоз правлениесига ва мутахассисларга боғлиқ, дейишлари мумкин. Бу гап тўғри, албатта. Бизнинг замонамизда хўжалик раҳбарининг роли ниҳоятда катта. Лекин хўжаликнинг раҳбари нобоп чиқиб қолса, колхозчилар уни алмаштириб, ўрнига қобилиятли ташкилотчини қўйишлари керак. Колхозчиларнинг ўзларини хўжаликнинг аҳволи учун масъулиятдан соқит қилиб қўйиш нотўғри бўлур эди. Коллектив — катта куч. Лозим даражада сабот-матонат билан муайян мақсадни кўзлаб иш олиб борилса, меҳнат интизоми юксак даражада бўлса, ҳар қандай колхозни тезда қолоқликдан чиқариш мумкин.

Илгари бу йўлда каттагина ғовлар турар эди. Колхоз тузумини бутун чоралар билан қувватлашдан иборат ленинча сиёсат шахсга сиғиниш йилларида қўпол равишда бузиб келинганини сизлар биласиз. Сталин колхозлардан фақат бир нарсани: давлатга кўпроқ маҳсулот беришни талаб қилар эди. Колхозларнинг қандай аҳволда эканлиги, қўйилган вазифаларни бажариш имконияти борми, йўқлиги уни қизиқтирмас эди. Ўша даврда колхозларни давлат энергетика системаларига улаш жиноий жавобгарликка тортиласан, деган дағдаға билан тақиқлаб қўйилганини ўзларингиз биласиз. Колхозларга қишлоқ хўжалик техникаси сақлаб туришга рухсат берилмас эди. Колхозларга ҳатто бороналар ҳам сотилмас эди.

Колхозларнинг эҳтиёжларини назар-писанд қилмаслик тайёрлов нархлари сиёсатини белгилашда, айниқса, яққол кўринди. Бояй айтиб ўтганимдек, ўша вақтда мавжуд бўлган тайёрлов нархлари колхозларнинг ишлаб чиқариш эҳтиёжларига бўлган харажатларини ҳам ҳатто қоплай олмас эди. Масалан, бир центнер буғдой учун колхозга 97 тийин, бир центнер картошка учун 47 тийин пул тўланар эди ва ҳоказо. Ўша кунлар колхозлар учун, қишлоқ хўжалик ходимлари учун оғир даврлар эди. Лекин шуни айтиб қўйиш керакки, ҳатто ўшандай даврда ҳам қобилиятли ташкилотчилар бош бўлиб турган колхозлар эса ишлаб чиқаришни яхши ва сердаромад қилиб бошқарар эди.

КПСС Марказий Комитети, Совет ҳукумати колхозларга нисбатан иқтисодий сиёсатдаги бузишларга қатъиян барҳам берди. Эндиликда колхозларнинг маҳсулотига шундай харид нархлари белгилаб қўйилдики, бу нархлар ҳар бир хўжаликнинг рентабелли бўлишини, жамоат ишлаб чиқаришининг муваффақиятли ривожланишини ва колхозчилар меҳнат ҳақининг ошиб боришини таъминлаш имконини бермоқда.

Колхозлар етиштирган қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг ҳар бир центнерига 1953 йилгача қанча пул тўлаб келингану ҳозир қандай харид нархлари мавжудлигини эслатиб ўтмоқчиман. Ҳар центнер маҳсулот учун колхозга қуйидагича пул тўланар эди (сўм ҳисобида):

	1952 йил	1963 йил
Буғдой	0—97	7—56
Маккажўхори (дон)	0—54	7—66
Нўхат	1—31	20—23
Ловия	1—47	35—00
Қанд лавлаги	1—05	2—87
Пахта	31—88	38—30
Кунгабоқар	1—92	18—10
Тамаки	72—03	176—65
Картошка	0—47	7—10
Сабзавот	1—92	7—52
Мол гўшти[1]	2—03	79—90
Чўчқа гўшти[1]	6—72	98—00
Сут	2—52	12—18
Тухум (минг дона)	19—90	70—00
Жун	106—80	378—67

1) Тирик мол вазнида

Кўряпсизларки, ўртада жуда жиддий тафовут бор. Харид нархларининг ҳозирги системаси ижтимоий социалистик ишлаб чиқаришнинг буюк кучи бўлган колхоз тузумини қўллаб-қувватлаш тўғрисидаги партия ғамхўрлигини ёрқин акс эттириб турибди.

Лекин биз ҳозирги кунда мана шундай масалани қўйишга ҳам ҳақлимиз: модомики, ҳозирги харид нархлари ҳамма колхозларга ишлаб чиқаришни рентабелли бошқариш имкониятини таъминлаб бераётган экан, бизда ҳали ҳам қолоқ колхозлар борлигига сабаб нима? Гап раҳбарликнинг сифатида, колхозчиларнинг интизомида, уларнинг меҳнатга ва жамоат хўжалигига қандай муносабатда бўлаётганидадир.

Рухсатингиз билан битта мисол келтирайин. Одесса областининг Березовка ишлаб чиқариш бошқармасида иккита колхоз бор: «КПСС XXI съезди» колхозига Макар Анисимович Посмитний раис ва Суворов номли колхозга Валентин Степанович Сачков раисдир. Бу колхозлар бир хил шароитдаги тупроқ-иқлим зонасига жойлашган. Уларнинг моддий техника ресурсларида ҳам унчалик тафовут йўқ, буни қуйидаги рақамлардан кўриш мумкин.

	«КПСС XXI съезди» колхози	Суворов номли колхоз
Ҳайдаладиган минг гектар ер ҳисобига бор трактор	10,4	11,3
Маҳсулот сифатини ҳисобга олганда унинг ҳар центнерига ҳақиқатда тўланган харид нархлари		
Донга	7 с. 62 т.	7 с. 43 т.
Гўштга	90 с. 92 т.	63 с. 33 т.
Сутга	11 с. 21 т.	11 с. 40 т.
Қанд лавлагига	2 с. 68 т.	2 с. 06 т.
Меҳнатга лаёқатли бир кишига тўғри келадиган экинзор	3,6 гектар	4,6 гектар

Ана шу маълумотлардан кўриниб турибдики, ҳар иккала колхознинг ишлаб чиқаришдаги имкониятлари хўжаликни муваффақиятли бошқаришга имкон беради. Меҳнатга лаёқатли бир кишига тўғри келадиган экинзор у колхозда ҳам, бу колхозда ҳам кўп эмас, техника етарли, харид нархлари бир хилда. Рост, «КПСС XXI съезди» колхози гўштнинг ҳар центнери учун Суворов номли колхозга нисбатан кўпроқ пул олган. Лекин бу — маҳсулотнинг сифатига тааллуқли нарса, яъни одамларга — колхоз раҳбарига ва колхозчиларга боғлиқ нарса.

Хўш, энди ана шу икки колхознинг хўжалик фаолиятидаги натижалар қандай бўлгачлигини кўрайлик.

Бу колхозлар бир хил имкониятларга эга бўла туриб, ўтган йили қуйидаги натижаларга эришди:

	«КПСС XXI съезди» колхози	Суворов номли колхоз
Ҳар гектар экинзор ҳисобига (1962 йилда) етиштирилган дон — центнер	19,3	14,6
Ҳар юз гектар ер ҳисобида етиштирилган:		
сўйилган вазнда гўшт — центнер	98,5	25,0
Сут — центнер	480	168
Ҳар юз гектар ер ҳисобига мавжуд:		
қорамол	60	36
шу жумладан сигир	23	14
Ҳар юз гектар ер ҳисобига олинган пул даромади (минг сўм)	39,8	8,1
1963 йилда меҳнатга лаёқатли бир киши ҳисобига олинган пул даромади (сўм)	1822	506

Ана шу рақамлардан кўриниб турибдики, «КПСС XXI съезди» колхози хўжаликни Суворов номли колхозга нисбатан муваффақиятлироқ бошқариб, умумхалқ дастурхонига анча кўп ҳисса қўшиб келмоқда. Пенсия билан таъминлаш соҳасида ана шу иккала колхоз аъзоларини мутлақо бир хил даражага қўйиш мумкинми? деган савол туғилади. Ўйлайманки, мумкин эмас, бунда илғор колхоз меҳнаткашларига нисбатан адолатсизлик қилинган бўлади.

Шуларнинг ҳаммаси колхозчиларни пенсия билан таъминлаш сиёсатимизда ўз аксини топмоғи керак. Қонун лойиҳасининг асосий қоидалари нималардан иборат? Кекса, инвалид колхозчиларни, боқувчидан ажралиб қолган болаларни пенсия билан таъминлаш, шунингдек ҳомиладор ва туққан колхозчи хотинларга нафақа тўлаб туриш тартибини жорий қилиш кўзда тутилади.

Колхозчиларга қарилик пенсиясини қуйидаги тарзда белгилаш кўзда тутилади: эркакларга 65 ёшга тўлганда ва иш стажи камида 25 йил бўлганда, хотинларга 60 ёшдан бошлаб, иш стажи камида 20 йил бўлса. Халқ хўжалигининг бошқа тармоқларидаги иш ва Совет Армиясидаги хизмат меҳнат стажига қўшилади.

Қарилик пенсияларининг миқдорини иш ҳақига қараб, яъни иш ҳақи ойига 50 сўмгача бўлса шунинг 50 процентти, иш ҳақининг қолган қисмидан эса 25 процент миқдорида белгилаш таклиф қилинади. Шундай қилиб, масалан, ўз меҳнати учун ойига 50 сўм олиб турган колхозчига 25 сўм миқдорида, 70 сўм олиб турган колхозчига 30 сўм миқдорида пенсия тайинланади. 30 сўм иш ҳақи олиб келган колхозчиларга 15 сўм миқдорида пенсия тайинланади.

Мана шу ерга келганда, ўртоқлар, хўжаликнинг ривожланиш даражаси колхозчиларни пенсия билан таъминлашга таъсир қилади. Маҳсулот етиштириш даражаси юқори бўлган, бинобарин, колхозчиларнинг иш ҳақи ва пенсия фондига ажратмалар ҳам юқори бўлган колхозда пенсиялар ҳам кўпроқ бўлади.

Қарилик туфайли бериладиган энг кам пенсия ойига 12 сўм миқдорида белгиланади. Пенсияларнинг максимал миқдори совхоз ишчилари учун белгиланган чегарада, яъни ойига 102 сўм миқдорида белгиланади.

Колхоз пенсиялари пенсияларнинг қонунда белгиланган миқдоридан ошиб кетган хўжаликларда тўланадиган пенсияларнинг миқдорини сақлаб қолиш тўғрисида колхозларнинг ўзлари қарор қабул қилишлари мумкин. Бу ҳолда давлат пенсияларига қўшиб бериладиган пул колхозларнинг маблағи ҳисобидан тўланади.

Баъзи колхозларда колхозчиларга белгилаб қўйилган пенсиялар қонун лойиҳасида мўлжалланаётганидан кам-ку, деган савол ҳам туғилиши мумкин. Одатда жамоат хўжалиги етарли даражада ривожланмаган ва ишлаб чиқариш даражаси паст бўлган колхозларда ана шундай бўлади. Ишлаб чиқариш даражаси етарли бўлмагани орқасида бундай хўжаликлар пенсия таъминотига ҳозирги вақтда анча кам ҳисса қўшадилар. Шундай ҳолларда пенсия билан таъминлаш миқдорини белгилаш вақтида нима қилиш керак? Боя айтиб ўтганимдек, экономикасининг ривожланиш даражаси, ишлаб чиқариш даражаси ҳар хил бўлган, бинобарин, пенсия таъминоти фондига ҳар хил ҳисса қўшаётган хўжаликлар учун колхозчиларни пенсия билан таъминлашдаги ҳар хил даража маълум вақтгача сақланиб қолади.

Ҳозирги вақтда ҳамма колхозларда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш учун зарур шарт-шароитлар яратиб берилган. Қулай имкониятлардан фойдалансалар, колхозлар маҳсулот етиштиришни кўпайтиришлари, даромадларни оширишлари мумкин. Шунинг натижасида пенсия фондига ажратиладиган маблағлар ҳам ошади, бинобарин, пенсиялар ҳам бараварлашиб қолади. Лекин, такрор айтаманки, ҳар бир колхозчи ишлаб чиқаришга қўшган меҳнатнинг сони ва сифатига қараб, яъни колхозчи ўз меҳнат фаолияти мобайнида ишлаб чиқаришда қандай қатнашганлигини, моддий бойликларни яратишга қанча ҳисса қўшганлигини ҳисобга олиб пенсия белгилаш принципини ўтиш даврида сақлаб қолишга тўғри келади. Кези келганда шуни айтиш керакки, бизда ишчи ва хизматчиларни пенсия билан таъминлаш худди ана шундай асосда белгиланмоқда.

Пенсия тайинланганидан кейин колхозда ишлашни тарк этмаган колхозчиларни рағбатлантириш қонун лойиҳасида кўзда тутилади. Агар колхозчи ўзига пенсия тайинлангандан кейин ишлашни давом эттирса, у ҳолда қанча иш ҳақи олаётганидан қатъи назар, белгиланган пенсия унга тўлаб бориладиверади. Шу билан бирга, агар пенсия тайинланганидан кейин икки йил мобайнида колхозчи кўпроқ иш ҳақи олиб келса, ана шу иш ҳақига мувофиқ равишда унинг пенсияси ҳам оширилиши мумкин. Бу нарса колхозчиларни жамоат ишлаб чиқаришида актив иштирок этишга рағбатлантиради, уларни унумлироқ меҳнат қилишга ундайди.

Жамоат хўжалигидаги ишга ялқовлик билан қараган колхозчиларга колхоз правлениеси ёки умумий йиғилишнинг ҳаволаси билан камайтирилган миқдорда пенсия тайинланади ёки бутунлай пенсия тайинланмайди.

Колхозчилар пенсияга чиқиш тўғрисида ариза бергандан аввалги сўнгги ўн беш йил орасидан исталган беш йил сурункасига олиниб, шу давр ичида колхозда ҳар ойда ўртача ҳисобда ҳақиқатда олиб келган иш ҳақига қараб, пенсия ҳисобланади.

(Давоми тўртинчи бетда).

ЎРТОҚ Н. С. ХРУШЧЕВ ДОКЛАДИ

(Боши иккинчи ва учинчи бетларда)

Биринчи ва иккинчи группа инвалидларга инвалидлик пенсияси тайинлаш таклиф қилинади. Агар инвалидлик ишлаб майиб бўлиш ёки профессионал касаллик орқасида бошланган бўлса, иш стажидан қатъи назар пенсия тайинлаш кўзда тутилади. Инвалидлик умумий касаллик билан боғлиқ бўлган тақдирда, пенсия олиш учун колхозчининг ёшига қараб, яъни худди ишчи ва хизматчиларга давлат пенсиялари тўлаш тўғрисидаги қонунда белгилаб қўйилганидек, пенсия олиш учун иш стажининг бир йилдан тортиб 20 йилгача бўлиши талаб қилинади.

Ёши бир хил бўлган тақдирда колхозчи аёлларга иш стажи эркакларга нисбатан камроқ бўлганида ҳам инвалидлик пенсияси тайинлаш кўзда тутилади. Масалан, 53 ёшдаги аёлга инвалидлик пенсияси белгилаш учун 13 йиллик иш стажи бўлиши, худди шу ёшдаги эркак киши учун эса 16 йиллик иш стажи бўлиши талаб қилинади.

Қарилик пенсияси сингари инвалидлик пенсияси миқдорини ҳам колхозчининг ҳақиқий иш ҳақига қараб ҳисоблаш мақсадга мувофиқдир. I группа инвалидларга қарилик пенсияси оладиган колхозчиларга белгиланган миқдорда пенсия тайинлаш, II группа инвалидларга эса пенсияни бирмунча камроқ тайинлаш таклиф қилинади.

Вафот этган колхозчиларнинг ўз қарамоғидаги болаларига, агар 16 ёшга етмаган бўлса (ўқувчилар 18 ёшга етмаган бўлса) ёхуд болалик чоғидан I-II группа инвалид бўлса, боқувчисидан ажралиб қолганларга бериладиган пенсия тайинлаш таклиф қилинади. Боқувчисидан ажралиб қолган кишиларга бериладиган пенсия миқдори боқувчининг иш ҳақига ва болаларнинг сонига қараб белгиланади.

Инвалидлик пенсияларининг ва боқувчисидан ажралиб қолган кишиларга бериладиган пенсияларнинг максимал миқдорлари қишлоқ жойларида доимо истиқомат қилувчи ва қишлоқ хўжалиги билан боғланган ишчиларга, хизматчиларга ва уларнинг оилаларига бериладиган давлат пенсиялари тўғрисидаги қонунда кўзда тутилган инвалидлик пенсияларининг ва боқувчисидан ажралиб қолган кишиларга бериладиган пенсияларнинг максимал миқдорлари даражасида белгиланади.

Қонунга асосан, ҳомиладор ва туққан колхозчи хотинларга нафақа тўлаш жорий қилинади. Уларга туғишгача 56 календарь кун ва туққандан кейин 56 календарь кун ҳақ тўланадиган отпуска берилади. Шу билан бирга, нафақа ишчи ва хизматчи аёллар учун амалда бўлган шартлар ва нормалар асосида тўланади.

Колхоз аъзоларига ва уларнинг болаларига пенсиялар тайинлашни, шунингдек колхозчи хотинларга нафақа белгилашни меҳнаткашлар депутатлари район, шаҳар Советлари ижроия комитетлари ҳузуридаги пенсия тайинловчи комиссияларга колхоз правлениеларининг тақдимномалари билан топшириш мақсадга мувофиқдир. Пенсия ва нафақалар тўлаб туришни социал-таъминот органлари зиммасига юклаб қўйиш назарда тутилади.

Ҳукумат колхозларда ишлаб турган механизаторлар ва мутахассисларни пенсия билан таъминлашни тартибга солиш чораларини кўраётганлигини сессияга маълум қилмоқчиман.

Колхозчиларга бериладиган пенсия ва нафақалар тўғрисидаги қонуннинг қабул қилиниши катта давлат аҳамиятига ва сиёсий аҳамиятга эга бўлган воқеа бўлади. Колхозчиларнинг социал-таъминотини амалга ошириш билан биз КПСС Программасида ёзиб қўйилган қуйидаги кўрсатмани амалга чиқарган бўламиз:

«Давлат органлари, касаба союзлари, колхозлар йигирма йил мобайнида миллий даромад ўсиб борган сайин, қарилик ёки инвалидлик орқасида меҳнат қобилиятини йўқотган барча гражданларни моддий жиҳатдан таъминлашни аста-секин ўз зиммаларига ола борадилар. Касаллиги ва меҳнат қобилиятини йўқотганлиги учун нафақалар, қарилик учун пенсиялар бериш тартиби колхозчиларга ҳам жорий қилинади; қарилик ва инвалидлик учун бериладиган пенсияларнинг миқдори оширилади».

Партия Программасида чизиб қўйилган режалар турмушимизга сингиб, аён ҳақиқатга айланиб бормоқда. Лекин, ўртоқлар, коммунистик қурилишни олиб бориш, янги жамиятнинг моддий негизини яратиш — катта ва ниҳоятда кўп меҳнат талаб қиладиган ишдир.

Колхозларда пенсия билан таъминлаш ягона системасининг жорий қилиниши қишлоқ меҳнаткашларининг қишлоқ хўжалигида янада янги ютуқларга эришиш учун олиб бораётган фидокорона ва олижаноб курашида уларнинг ижодий активлигини янгидан ошириб юборишга ёрдам беради. Ҳеч шубҳа йўққи, шонли колхозчи деҳқонларимиз партия ва ҳукумат ғамхўрлигига меҳнатда ажойиб ишлар қилиш билан жавоб берадилар, мамлакатимизда коммунизм қуришга муносиб ҳисса қўшадилар.

Депутат ўртоқлар!

Ўтган йили мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги қурғоқчиликдан катта зарар кўргани ўзларингизга маълум. Мамлакатдаги энг йирик қишлоқ хўжалик районларини — Украинани, Донни, Поволжьени, Сибирни, Урални, Қозоғистоннинг Қўриқ ўлкасини ҳалокатли қурғоқчилик босди. Натижада мамлакат неча юз миллион пудлаб донни, айниқса буғдойни ололмай қолди. Тўғри, биз ана шундай мураккаб шароитда ҳам 1953 йилда тайёрланган бир миллиард 900 миллион пуд ўрнига бир амаллаб 2 миллиард 735 миллион пуд дон тайёрлай олдик. Колхоз тузумимизнинг юксалиб кетган иқтисодий қудрати, совхоз ишчилари ва колхозчиларнинг юксак уюшқоқлиги ва фидокорона меҳнати бунда ўзини кўрсатди.

Шу билан бирга, ўтган йилги қурғоқчилик сабоқларидан ҳозир жиддий хулосалар чиқаришимиз, дон ва бошқа маҳсулотлар етиштиришни мустаҳкамроқ негизга солиш, мамлакатни ноқулай об-ҳаво шароитларининг ёмон таъсиридан холи қилиш учун самарали чоралар кўришимиз керак бўлди.

Бу йўлда партия кенг кўламда катта иш бошлаб юборди. Марказий Комитетнинг декабрь ва февраль Пленумларида химиялаштириш ва суғориш ишларини ривожлантириш, қишлоқ хўжалигини интенсивлашнинг конкрет программаси ишлаб чиқилди. Рост, бунга ҳали кўп бўлгани йўқ ва ҳозир якун чиқаришга вақт эрта. Лекин шундай бўлса ҳам, партия кўрган тадбирлар ўзининг дастлабки натижаларини бераётганлигини айтиб қўйиш керак. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини интенсивлаш программаси колхозчилар, совхоз ишчилари, қишлоқ хўжалик мутахассисларининг конкрет ишларида амалга оширилмоқда.

Мўл ҳосил етиштириш, мамлакатга кўпроқ ғалла ва бошқа маҳсулотлар бериш учун бу йил кўп ишлар қилинди. Биз минерал ўғитлар ҳосилга энг кўп ҳосил қўшиб берадиган районларда дон экинларига ана шундай ўғитларни кўпроқ сола бошладик. Буғдойнинг «безостая-1», «мироновская-808», «саратовская-29» ва бошқа шу каби энг серҳосил навларини экиш кенгайтирилди. Колхозлар ва совхозлар суғориладиган ерларга маккажўхори, шоли, буғдой экишни анча кўпайтирдилар. Бу йил икки миллион гектардан ортиқ суғориладиган ерга дон экинлари экилди. Кадрларга қишлоқ хўжалик экинларини етиштиришнинг илғор методларини ўргатиш юзасидан катта иш қилинди.

Кўклам кечикиб ва анча чатоқ келганига қарамай, баҳори экинлар қисқа муддатда уюшқоқлик билан экиб олинди. Шу билан бирга энг қимматли экинлар майдони анча кенгайтирилди. 1963 йилдагига нисбатан буғдой 3 миллион гектар, дуккакли дон экинлари 271 минг гектар, қанд лавлаги (саноатбоп) 485 минг гектар, кунгабоқар 200 минг гектар кўп экилди. Бошқа техника экинлари ва сабзавот экиш ҳам кўпайтирилди. Буларнинг ҳаммаси қишлоқ хўжалик йилининг натижаларига баракали таъсир кўрсатиши керак.

Мамлакатнинг кўпчилик районларидаги далаларда хийла қувончли манзара кўзга ташланмоқда. Ғалла ўрим-йиғими қизғин тус олган жанубдаги колхоз ва совхозлар буғдой, арпа ва бошқа экинлардан баракали хирмон кўтармоқдалар. Кубань ғаллакорлари кўклам арафасида 1964 йилда давлатга 230-250 миллион пуд дон сотамиз, дедилар. Бу яхши мажбурият. Краснодарликлар мўл ҳосил етиштириш учун чакана меҳнат қилмадилар. Ҳозирдаёқ ғалла йиғиштирила бошлади. Улар ўз ваъдаларининг уддасидан чиқибгина қолмай, шу билан бирга олган мажбуриятларини ошириб бажаришларига шубҳаланмаса бўлаверади.

Бу ажойиб рақамлардир, ўртоқлар. Ахир, яқиндагина Кубань давлатга 100 миллион пуд дон сотиб келар, 20 центнер ҳосил — яхши ҳосил ҳисобланар эди. Эндиликда Кубандаги кўпгина колхоз ва совхозлар гектар бошига 30-40 центнер ва бундан ҳам кўпроқ буғдой олмоқда.

Маҳаллий ходимларнинг ҳамда республика ва областларга бориб келган ўртоқларнинг берган маълумотларига қараганда, Ростов, Волгоград, Саратов, Куйбишев, Воронеж, Пенза, Тамбов, Оренбург, Челябинск, Курган, Омск, Новосибирск, Кемерово, Иркутск областларида, Олтой ва Красноярск ўлкаларида, Бошқирдистон АССРда ва Россия Федерациясининг бошқа районларида, Қўриқ ва Ғарбий Қозоғистон ўлкаларида, Ўрта Осиё ва Закавказье республикаларида ҳосилнинг афти-ангори яхши. Менга айтишларича, Украинадаги Запорожье, Днепропетровск, Херсон, Харьков, Луганск, Донецк ва бошқа шу каби бир қанча муҳим ғаллачилик областларида яхши ҳосил етиштирилган.

Қозоғистон қишлоқ хўжалик ходимлари мамлакатга бир миллиард пуд дон берамиз, деган ниятда чакки ишламадилар. Қўриқ районлардаги меҳнаткашлар экиш вақтида яхши ишлаб, кеч келган кўкламнинг талайгина қийинчиликларини енгдилар, ҳосилга мустаҳкам замин яратдилар. Ҳозир ўша районларда ёғингарчилик бўляпти, нам запаслари яхши, ғалла нормал шароитда ривожланяпти. Мутахассислар билан олимларнинг берган маълумотларига кўра, катта хирмон кўтариш учун қулай вазият мавжуд. Эндиликда қўриқ ерлардаги ходимларнинг ўрим-йиғим вақтида жиддий имтиҳондан ўтишлари лозим бўлиб турибди. Шуни назарда тутиш керакки, кўклам кеч келгани натижасида Қўриқ ўлкада ва бошқа шарқий районларда ўрим-йиғим муддатлари ниҳоятда қисқа бўлади. Ана шу масъулиятли имтиҳондан шараф билан ўтиш, Ватанни янги ютуқлар билан хурсанд қилиш учун одамларни, техникани яхшилаб тайёрлаш, ўрим-йиғимда ишни пухта уюштириш зарур.

Шундай қилиб, бу йил дон тайёрлаш планини бажарадиган, кўп районларда эса ошириб бажарадиган, мамлакатнинг донга эҳтиёжларини тўлиқ қондирадиган ва анча миқдордаги донни резервга олиб қўядиган даражада ғалла олиш учун бизда реал имкониятлар вужудга келмоқда.

Шуни айтиш керакки, мамлакатнинг айрим районларида — Белоруссияда, Украина Полесьеси ва дашт-ўрмон районларида, Ғарби-шимолдаги бир қанча областларда бу йил ҳам қурғоқчил об-ҳаво дон, зиғир ва бошқа баъзи экинларнинг авжига таъсир қилди. Тўғри, ҳозир ана шу районларда ёмғир ёғиб ўтди ва маккажўхори, қанд лавлаги, картошка ва бошқа шу каби экинлардан яхши ҳосил етиштириш, чорвачиликни ем-хашак билан таъминлаш учун тўла имконият бор.

Лекин, ўртоқлар, қурғоқчилик озгина территорияга тегиб ўтган бўлса ҳам, шуни яна бир карра эслатиб турибдики, қурғоқчилик зонасидагина эмас, балки нами етарли бўлган, аммо йилнинг муайян фаслларида ҳаво исиб, ўсимликлар нам етишмаслигидан қийналадиган зоналарда ҳам суғориладиган деҳқончиликни ривожлантириш зарур. Суғориш ишлари учун маҳаллий сув манбаларидан максимал фойдаланиш, суғориладиган ерларда энг кўп ҳосил, энг кўп иқтисодий фойда келтирадиган экинларни етиштириш керак.

Масалан, нами етарли деб аталган Москва, Калинин областлари ва бошқа баъзи областларни олайлик. Бу районлар ҳам қурғоқчилик таъсиридан холи эмаслигини ўтган йилги тажриба кўрсатиб турибди. Ваҳолонки, шу районларда суғориладиган деҳқончилик учун дурустгина шарт-шароит бор — дарёлар, кўллар, ҳовузлар кўп. Хўжаликда турли участкалар барпо этиш ҳамда маккажўхори, картошка, сабзавот ва бошқа экинлардан муттасил мўл ҳосил етиштириш сира қийин иш эмас. Бу иқтисодий жиҳатдан фойдали бўлиб, ҳар бир колхоз ва совхознинг қурби етадиган ишдир.

Маккажўхори ҳақида алоҳида гапирмоқчиман. Ана шу зонада навлар тўғри танлаб олинса, сувли участкаларнинг ҳар гектаридан 700-800 центнер маккажўхори кўкпояси олиш ва сигирларни яхши силос билан бемалол таъминлаб қўйиш мумкин. Бир даланинг ўзида сурункасига бир неча йил маккажўхори етиштириш мумкинлиги тажрибада исботланди. Суғориладиган маккажўхори участкалари барпо этилиб, унга зарур миқдорда ўғит ва гербицидлар солиниб турса, бу — иқтисодий жиҳатдан катта самара беради, чунки капитал харажатлар кўп йилларга мўлжаллаб қилингани билан, ўрни тезда қопланади. Бинобарин, бу ишга капитал маблағ сарфлаш тўғри бўлади.

Гарчи картошка навбатлаштириб экиб туришни талаб қилса ҳам, уни суғориладиган ерларда етиштириш фойдали бўлади, деб ҳисоблайман. Шаҳар аҳолисининг эҳтиёжларини таъминлаш учун товарбоп картошкани сувли участкаларга экиш, бу экинларга ўғит ажратиш, академик Т. Д. Лисенко методи асосида тайёрланган органик-минерал ўғит аралашмаларидан кенг миқёсларда фойдаланиш мақсадга мувофиқ бўлур эди. Ишонаманки, суғориладиган картошкага кетган сарфлар бир-икки йилда қопланади ва биз об-ҳаво шароитларидан қатъи назар ҳосил ола берадиган бўламиз.

Шу сабабдан, суғориладиган участкалар ташкил қилиш учун далаларни ҳозирданоқ танлаб чиқиш, кадрларни, зарур ускуналарни тайёрлаш керак. Шу мақсадда хўжаликларнинг маблағларидан фойдаланибгина қолмай, айни маҳалда давлат йўли билан қисқа муддатли кредитлар ажратиш ҳам мумкин.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантиришда янги ютуқларга эришмоқ учун партиямиз, совет халқи ҳамма зарур чораларни кўрмоқдалар. Коммунистик партия Программаси қишлоқ хўжалиги соҳасида белгилаб берган юксак марраларни эгаллаш учун биз куч-қувватимизни ҳам, маблағларимизни ҳам аямаймиз.

МАОРИФ, СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ, УЙ-ЖОЙ-КОММУНАЛ ХЎЖАЛИК, САВДО, УМУМИЙ ОВҚАТЛАНИШ ХОДИМЛАРИ ВА ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИНИНГ АҲОЛИГА БЕВОСИТА ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ БОШҚА ТАРМОҚЛАРИ ХОДИМЛАРИНИНГ ИШ ҲАҚИНИ ОШИРИШ ТЎҒРИСИДА

Депутат ўртоқлар!

Бизнинг мамлакатимизда халқнинг турмуш даражаси иш ҳақини ошириш ва истеъмол товарларининг чакана нархларини камайтириш йўли билан, шунингдек ижтимоий истеъмол фондларини кенгайтириш йўли билан юксалиб бормоқда. Партия ва ҳукумат ижтимоий истеъмол фондларини кўпайтириш ва кенгайтириб борганлари ҳолда, коммунистик қурилишнинг ҳозирги босқичида иш ҳақини ошириш ишчилар ва хизматчиларнинг фаровонлигини ўстиришнинг энг муҳим манбаи ва моддий манфаатдорлик ленинча принципини амалга оширишнинг ҳал қилувчи воситаси деб ҳисоблайдилар.

Социалистик планли хўжаликда иш ҳақининг ўсиши экономиканинг ҳолатини оқилона ҳисобга олишга, ижтимоий меҳнат унумдорлигининг, халқ истеъмоли товарлари ва қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни ривожлантиришнинг эришилган даражасига асосланиши лозим. Меҳнат унумдорлигининг ўсиши ҳамиша иш ҳақининг ўсишидан ўзиб бориши керак. Бу — қонундир. Меҳнат унумдорлигини оширгандагина иш ҳақини кўпайтириш учун шарт-шароит вужудга келтириш мумкин.

Бизнинг мамлакатимизда кейинги йилларда иш ҳақини аввало, ишлаб чиқариш соҳасида — саноатда, қурилишда, транспортда, давлат қишлоқ хўжалик корхоналарида, яъни моддий бойликлар яратиладиган ва муваффақиятли суратда ривожлантирилиши халқ фаровонлигини ҳал этадиган соҳаларда тартибга солиш ва ошириш чоралари кўрилди. 50 миллиондан кўпроқ ишчи ва хизматчи меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги шароитларига кўчирилди. Ишчилар ва хизматчилар бир йилга ҳисоблаганда қўшимча равишда 4,5 миллиард сўмга яқин маблағ олдилар. Бунинг натижасида кейинги беш йил ичида юқорида кўрсатиб ўтилган соҳаларда ўртача иш ҳақи 13-25 процент ортди. Иш ҳақи минимуми 27-35 сўмдан 40-45 сўмгача кўпайди.

Маориф, соғлиқни сақлаш ходимлари ва бошқа ходимларнинг иш ҳақи ишлаб чиқариш соҳасидагига нисбатан камроқ миқдорларда кўпая борди.

Эндиликда, экономикани ривожлантириш соҳасида янги муваффақиятлар қўлга киритилганлиги натижасида хизмат кўрсатиш соҳасида банд бўлган меҳнаткашларнинг, шу жумладан совет интеллигенциясининг медицина ходимлари ва ўқитувчилар каби оммавий отрядларининг иш ҳақини ошириш учун имконият яратилди.

Социализм шароитида аҳолига бевосита хизмат кўрсатадиган соҳаларнинг ўрни ва аҳамияти ҳамда бу соҳалардаги ходимларнинг жамиятдаги аҳволи капитализмдагига нисбатан тубдан ўзгарди. Капиталистик жамиятда бундай хизмат кўрсатиш соҳаси ишлаб чиқариш доирасида бўлгани каби эксплуатация қилиш соҳасидир. Капиталистик жамиятда маданият, санъат, соғлиқни сақлаш ишлари асосан хусусий кишилар қўлида бўлиб, савдогарчилик ва бойлик тўплаш руҳи билан суғорилган.

Маркс билан Энгельс «Коммунистик партия манифести»да зўр революцион эҳтирос билан қуйидагиларни ёзган эдилар: «Ҳозиргача азиз саналган ва иззат-ҳурмат қилиб келинган барча касбкорларни буржуазия муқаддас шуҳратдан маҳрум қилди. Буржуазия врачни, ҳуқуқшуносни, руҳонийни, шоирни ва илм аҳлларини ўзининг пулга ёлланиб ишлайдиган хизматкорларига айлантирди». (К. Маркс, Ф. Энгельс, танланган асарлар, 1-том, 11-бет).

Социализм даврида маданият ва соғлиқни сақлашнинг бутун моддий базаси халқ мулкидир, жамият ёш авлодни тарбиялаш, ўқитиш, соғлиқни муҳофаза қилиш, пенсия таъминоти тўғрисидаги, меҳнаткашларнинг уй-жой шароитини яхшилаш ҳақидаги ғамхўрликни ўз зиммасига олади. Маълумки, коммунистик қурилишнинг КПСС Программасида илгари сурилган асосий проблемаларини ҳал этиш, аввало, моддий бойлик ишлаб чиқариш соҳаларини ривожлантиришга боғлиқдир. Шунинг учун ҳам партия саноат, қишлоқ хўжалигининг энг прогрессив соҳаларини ривожлантиришга алоҳида эътибор бермоқда.

Моддий бойлик ишлаб чиқариш ҳамма бойликларнинг манбаидир. Аммо моддий бойлик ишлаб чиқариш, техниканинг ҳозирги тараққиёти ва совет кишиларининг меҳнат ҳамда турмуш шароитлари хизмат кўрсатиш соҳаларини ҳам тегишинча ривожлантиришни талаб этади. Хизмат кўрсатиш соҳасининг орқада қолиши ишлаб чиқаришга ва меҳнаткашлар фаровонлигига зарар етказиши мумкин.

Социалистик ишлаб чиқаришни такомиллаштириш, коммунизмнинг моддий-техника базасини яратиш билимли ва юксак малакали кишиларни талаб қилади. Партиямизнинг Программасида бундай дейилади: «Ишлаб чиқарувчи кучларнинг юксалиши, техника тараққиёти ва ишлаб чиқаришни ташкил қилиш, меҳнаткашларнинг ижтимоий активлигини ошириш, ўз-ўзини бошқариш демократик асосларини ривожлантириш, турмушни коммунистик асосда қайта қуриш кўп жиҳатдан аҳолининг маданий ўсишига боғлиқдир».

Партия коммунистик жамиятнинг руҳий бойлик, маънавий поклик ва жисмоний камолотни узвий равишда бирга қўшиб олиб борадиган кишисини тарбиялаш вазифасини ҳал этмоқда. Шу сабабли партия маориф ва маданиятга, соғлиқни сақлаш, физкультура ва спортни ташкил этишга жуда катта аҳамият бермоқда.

Маиший хизмат кўрсатишнинг ҳолати кишини ҳар томонлама юксалтириш ва ишлаб чиқаришни ривожлантириш учун катта аҳамиятга эгадир. Кишиларнинг кайфияти, уларнинг меҳнат унумдорлиги ва бўш вақтдан оқилона фойдаланишлари одамнинг турмуши қандай қурилганлигига, қандай маданий хизмат кўрсатилаётганлигига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Маиший хизматни яхшилаш хотин-қизларни уй-рўзғордаги оғир меҳнатдан халос қилишнинг зарур шартидир. Бу эса неча миллионлаб хотин-қизларни ижтимоий хўжаликда унумлироқ меҳнатга жалб этиш имконини беради.

Аҳолига бевосита хизмат кўрсатадиган корхоналар ва муассасаларнинг ходимлари қандай катта роль ўйнаётганлигини ҳаммамиз яхши биламиз. Ҳар бир совет кишиси вақтининг кўп қисми ишдан ташқари ўтади. У, турли маданий-маиший муассасалар ва ташкилотларнинг хизматига мурожаат қилади. Ҳеч ким магазин ёки ошхонанинг, кино ёки тикувчилик устахонасининг, уй бошқармаси ёки музейнинг, поликлиника ёки кутубхонанинг хизматидан ташқари иш кўролмайди. Бу жойларда куч ва тажрибасини ўз ишига бағишлаган миллионларча соф виждонли меҳнаткашлар ишламоқдалар. Хизмат кўрсатувчи ходимларнинг меҳнатини рағбатлантириш, уларга кўпроқ эътибор бериш ва ғамхўрлик қилиш керак.

КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети ва ВЦСПС хизмат кўрсатувчи ходимларнинг меҳнатига ҳақ тўлаш қандай аҳволда эканлигини қараб чиқдилар ва маориф, соғлиқни сақлаш, уй-жой коммунал хўжалик, савдо, умумий овқатланиш ходимларининг ва халқ хўжалигининг аҳолига хизмат кўрсатувчи бошқа тармоқларидаги ходимларнинг иш ҳақини ошириш тўғрисида таклифлар киритадилар.

Тегишли қонун лойиҳаси СССР Олий Советининг муҳокамасига тақдим этилади. Депутат ўртоқлар, бу қонун лойиҳаси сизларга тарқатилади. КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети ва ВЦСПС бу қонунни амалга ошириш юзасидан конкрет тадбирларни ишлаб чиқдилар.

18 миллиондан кўпроқ кишини, шу жумладан:

— 2 миллион 200 минг ўқитувчини ва маориф соҳасида ишловчи 2 миллион 600 минг бошқа ходимларни;

— 500 мингдан кўпроқ врачни, бир ярим миллиондан кўпроқ медицина ҳамшираларини, фельдшерларни ва ўрта даражадаги бошқа медицина ходимларини;

— бир миллион уч юз мингга яқин санитарка ва бошқа қуйи медицина ходимларини;

— уй-жой коммунал хўжалик ходимларидан икки миллиондан кўпроқ кишини;

— савдо-сотиқ ва умумий овқатланиш ходимларидан 4 миллиондан кўпроқ кишини меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги шароитларига кўчириш мўлжалланади.

Ходимлар айрим категорияларининг иш ҳақини ошириш соҳасидаги тадбирларга тўхталиб ўтишга ижозат бергайсиз.

ХАЛҚ МАОРИФИ СОҲАСИДА

Ўртоқлар, халқ маорифи соҳасида эришилган муваффақиятлар билан ҳаммамиз ҳақли суратда фахрланмоқдамиз. Бизда ҳар бир кишининг ўз қобилиятларига ва жамиятнинг эҳтиёжларига яраша билим олиши учун зарур шарт-шароитлар яратиб берилган. Шу билан бирга саккиз йиллик таълим умумий ва мажбурий таълимдир.

Социалистик жамият кенг халқ оммасининг билимларини, фан ва маданият чўққиларини эгаллаши учун йўл очиб берган туб масалани ҳал этди — ўқишни бепул қилди ва ёш авлоднинг таъминотини тобора кўпроқ даражада ўз зиммасига олмоқда.

СССРда кейинги 25 йил мобайнида маълумот даражаси қандай ўзгарганлигига бир назар солинг. Бутуниттифоқ аҳоли рўйхати маълумотларига қараганда, 1939 йилда 16 миллионга яқин киши олий ва ўрта маълумотли эди, 1964 йилнинг бошига келиб уларнинг сони 72,4 миллион кишига етди ёки 4,5 баравар ортди. Мен юқорида айтиб ўтганимдек, ҳозирги вақтда мамлакатимизда ишлаб турган ҳар икки кишининг бири ўрта ёки олий маълумотлидир.

Совет Иттифоқида 220 мингдан кўп мактаб, 742 олий ўқув юрти ва 8 мингга яқин ўрта махсус ва профессионал-техника ўқув юртлари бор. 65 миллионга яқин киши таълимнинг ҳамма турларига жалб этилди. Демак, етти ёшдан юқори ҳар уч кишининг бири ўқимоқда. Халқ маорифи соҳасида эришилган муваффақиятлар ер юзининг ҳамма қисмида миллионларча кишиларни хурсанд қилмоқда. Халқлар социализм қурган мамлакатда маориф иши жамиятнинг моддий ва маънавий бойликларини ривожлантиришга қандай хизмат қилаётганлигини кўриб турибсизлар.

Партия янги кишини тарбиялашни жамиятни коммунизм йўлида қайта қуриш соҳасидаги энг муҳим иш деб ҳисоблайди. Мактаб халқ маънавий маданиятининг пойдеворидир. Ҳозирги шароитда мактабнинг роли тобора ўсмоқда. Ёш авлод киши фаолиятининг барча соҳаларида революцион ўзгаришлар шонли эстафетасини кекса авлоддан қабул қилиб олмоқда.

Совет ўқитувчиси — халқ бажараётган барча ишларнинг доимий иштирокчиси, коммунистик жамият кишисини тарбиялашда партиянинг актив ёрдамчисидир. В. И. Ленин ўқитувчини қандай юксак даражага қўйганлиги маълум. В. И. Ленин ўқитувчининг маънавий ўсишига ва моддий аҳволига катта эътибор беришни талаб қилган эди.

Киши мактабда бир неча йил бўлади. У, кўп ўқитувчилардан таълим олади. Киши ўсиб улғаяди, қарийди, у мактаб тўғрисидаги яхши хотирани абадий сақлайди. Ҳар биримиз ўз ўқитувчиларимизни ва маслаҳатгўйларимизни чуқур миннатдорчилик ва самимий меҳрибонлик билан эсга оламиз, уларнинг эътиборли, сезгир кўзларини ҳам, яхши маслаҳатларини ҳам, қаттиқ танбеҳларини ҳам эсдан чиқармаймиз. Бундай ўқитувчи бахтиёрдир ва унинг меҳнати кишилар орасида абадий яшайди!

Шуни эътироф қилишим керакки, мен ҳам ўзимнинг биринчи ўқитувчим Лидия Михайловна Шевченкони тез-тез эсга олиб тураман. У, ўқувчиларга кенг жаҳон ойнасини очиб берди, бу ўқувчилар шу дунёга кириб келдилар, бу дунёни яхши томонга ўзгартиришга интилдилар ва интилмоқдалар. Камтар муаллима ўзларига куч бағишлаганлигини улар яхши биладилар.

Ҳар бир ўқитувчи бошқа кишиларнинг қалбидан жой олиш каби ана шундай энг қимматли мукофотни умид қилади. Бизда мадх қилишга арзийдиган бундай ўқитувчилар жуда кўп. Булар кўп билимларни эгаллаган камтар кишилардир, коммунизм иши учун курашувчиларни, граждан ва меҳнаткашларни ўстириб камолотга етказиш ўз мақсадлари эканлигини жуда яхши англаган кишилардир.

Украиналик ўқитувчи Анна Дмитриевна Нестеренко тўғрисида менга сўзлаб бердилар. Унга Социалистик Меҳнат Қаҳрамони ва хизмат кўрсатган ўқитувчи унвони берилган. Анна Дмитриевна Вербский мактаб-интернатида биологиядан дарс беради. Унинг шогирдлари пухта билим олмоқдалар ва дурустгина меҳнат малакасини ҳосил қилмоқдалар. Унинг шогирдлари бориб ишлайдиган атроф теваракдаги хўжаликларда уларни моҳир, ишнинг кўзини биладиган ва жонкуяр меҳнаткашлар деб билиб, ҳамма хурсанд бўлмоқда.

Горький область Бор шаҳридаги Олимпиада Ивановна Чупрова 40 йилдан буён мактабда ишлаб келмоқда. Унинг хизмати ҳукумат мукофотлари билан тақдирланди. Айтишларига қараганда у ўз дарсида ғалла тўғрисида, ғалланинг қандай етиштирилиши, уни етиштириш учун одамларнинг қанча меҳнат сарф қилиши тўғрисида ҳикоя қилиб берганида шу дарсда ҳозир бўлган катта ёшдаги кишилар бениҳоя хурсанд бўлганлар ва бу дарсни ғалла тўғрисидаги поэма, деб атаганлар. Йиллар ўтар ва ҳозирги ўқувчилар бу дарснинг майда-чуйда тафсилотларини эсларидан чиқариб қўйишлари ҳам мумкин, аммо ғаллага, уни етиштирувчи кишиларнинг муқаддас ишига иззат-ҳурмат умр бўйи сақланиб қолади.

Коммунист Иван Федорович Раздималин йигирма йилдан буён мактабда ишлаб келмоқда. У, Воронеж область, Костенск ўрта мактабида ишлаб чиқариш таълими инструкторидир. Яқинда қишлоқ хўжалик фанлари кандидати деган илмий даражани олиш учун диссертация ёқлаган истеъдодли ана шу тажрибакор ўқитувчи ёшлар учун ўрнак, олим ақлидрокини маҳорат билан бирга қўшиб олиб борувчи устоздир. У, ерга, техникага бўлган муҳаббати, билимга бўлган иштиёқи билан болаларни мафтун қила олади.

Ростовдаги биринчи мактабнинг директори ва химия ўқитувчиси Елена Георгиевна Токарева ёшларнинггина эмас, балки ўқитувчиларнинг ҳам чинакам устози бўлиб қолди. Мамлакатнинг ҳамма қисмидаги маориф ходимлари тажрибани ўрганиш учун шу мактабга келиб турадилар.

Мен яхши ўқитувчиларнинг номларини билишга қизиқа бошлаганимда шу қадар кўп кишиларнинг номларини айтиб бердиларки, бир неча соатлик докладда лоақал уларнинг фамилияларини айтиб беришнинг ҳам иложи йўқ. Ўртоқлар, шу нарса қувончлики, яхши ўқитувчилар нечоғли кўп бўлса, улар яхши кишиларни, яхши ёш гражданларни ва содиқ коммунистларни шу қадар кўп тарбиялаб ўстирадилар.

Маориф ходимларининг иш ҳақини ошириш — уларнинг турмуши ва маишатини яхшилаш тўғрисида ғамхўрлик қилинаётганлигини кўрсатувчи янги далиллардан биридир.

Қонун лойиҳасида маориф ходимларининг иш ҳақини ўрта ҳисобда 25 процент, ходимларнинг айрим категориялари, масалан мактабгача тарбия муассасалари мураббияларининг иш ҳақини ўрта ҳисобда қарийб 40 процент ошириш мўлжалланади. Маориф ва маданий оқартув муассасалари ходимларининг иш ҳақига қўшиладиган пулнинг умумий суммаси бир йилга ҳисоблаганда бутун мамлакатда бир миллиард сўмдан кўпроқ маблағни ташкил этади. Бу — 1940 йилда барча маориф ходимларига тўланган иш ҳақи миқдорига тахминан баравар келади. Давлат шу тариқа қўшимча миқдорда кўп маблағлар ажратмоқда.

Бошланғич синфларга дарс берувчи олий маълумотли ўқитувчи шу вақтгача олиб келган иш ҳақи ўрта махсус маълумотли ўқитувчининг оладиган иш ҳақига баравар бўлиб келди. Шу сабабли энг малакали ўқитувчилар бошланғич синфлардан юқори синфларга ўтишга ҳаракат қилар эдилар. Техникумларда ва профессионал-техника ўқув юртларида умумий таълим фанларидан дарс берувчи ўқитувчилар ишининг характери ва улар олдига қўйиладиган талаблар ўрта мактаб ўқитувчилари билан бир хил бўлса ҳам улар ўз меҳнатлари учун ўрта мактаб ўқитувчиларидан кам ҳақ оладилар. Ҳозирги вақтда қишлоқдаги ўқитувчининг иш ҳақи ставкалари шаҳардагидан кам. Эндиликда янги қонун ана шу тафовутга барҳам беради.

Қонун лойиҳаси шаҳар ва қишлоқ мактаблари ўқитувчиларининг, ўрта махсус ва профессионал-техника ўқув юртлари ўқитувчиларининг иш ҳақи ставкаларини уларнинг билимларига ва педагогика ишидаги стажига қараб, бир хил миқдорларда белгилашни таклиф этади.

Ўқитувчилар иш ҳақининг мавжуд окладлари ва таклиф этилаётган окладлар тўғрисидаги асосий маълумотларни келтириб ўтаман.

		Ҳозир тўланаётгани	Янги қонун лойиҳасига мувофиқ тўланади.
Олий маълумотли ўқитувчи иш стажи беш йилгача бўлган тақдирда			
а) дастлабки тўрт синфда	қишлоқда	52	80
	шаҳарда	57	80
б) V—VII синфларда	қишлоқда	63	80
	шаҳарда	69	80
в) VIII—XI синфларда	қишлоқда	66	80
	шаҳарда	71	80
Олий маълумотли ўқитувчи иш стажи 5 йилдан 10 йилгача бўлган тақдирда	қишлоқда	57—71	90
	шаҳарда	63—76	90
Олий маълумотли ўқитувчи иш стажи 10 йилдан 25 йилгача бўлган тақдирда	қишлоқда	63—76	100
	шаҳарда	69—85	100
Олий маълумотли ўқитувчи иш стажи 25 йилдан ошиқ бўлган тақдирда	қишлоқда	98—118 (пенсия билан бирга)	137
	шаҳарда	106—131 (пенсия билан бирга)	137

Бунга шуни илова қилиш керакки, ўқитувчилар синфга раҳбарлик қилганликлари ва ёзма ишларни текширганликлари учун ҳақ оладилар ва уларнинг иш ҳақи иш стажига қараб ойида 85-160 сўмга етади.

Бошланғич мактабнинг ўртача педагогика маълумоти бўлган ўқитувчилари иш ҳақига ўртача 30 процент миқдорида қўшимча ҳақ оладилар.

Иш ҳақининг янги ставкалари бошланғич тўрт синф ўқитувчилари учун ҳафтасига 24 дарс соати ва мактабнинг бешинчи-ўн биринчи синфлари ўқитувчилари учун, ўрта махсус ва профессионал-техника ўқув юртлари ўқитувчилари учун 18 дарс соати ҳисобидан белгиланади. Ўз-ўзидан маълумки, дарс соатлари кўпроқ бўлганида шунга мувофиқ иш ҳақи ҳам ошади.

Мен маориф ходимлари меҳнатига ҳақ тўлашнинг янги системаси ҳақида гап борганида, яна бир масалага тўхталиб ўтишни истар эдим. Ўқитувчиларнинг пенсиялари тўғрисида гапирмоқчиман.

Ҳозирги вақтда ўқитувчилар 25 йил ишлаганларидан кейин хизмат йиллари учун пенсия олмоқдалар. Пенсия ишлаб турган кишиларга ҳам, зарур стаж муддати ўтгандан кейин ишламай қўйган кишиларга ҳам тўланмоқда. Кўп ўқитувчилар ўзларининг иш ҳақи оширилгандан кейин хизмат йиллари учун пенсия тўлаш масаласи қай тариқа ҳал этилиши билан қизиқмоқдалар. Шуни айта оламанки, бунда ўқитувчиларнинг манфаатларига тўла риоя қилинади. Ишлаб турган ўқитувчиларга хизмат йиллари учун пенсия тўлаш юзасидан амалда бўлган ҳозирги тартиб ўзгартирилмай сақланади. 25 йиллик иш стажидан кейин педагогика фаолиятини давом эттирадиган ўқитувчиларга келганда шуни айтиш керакки, улар учун иш ҳақи окладлари амалдаги шартларга мувофиқ бериладиган пенсияларни қўшиб ҳисоблаганда анча кўпроқ қилиб белгиланади.

Шундай қилиб, хизмат йиллари учун тўланадиган пенсия иш ҳақи ставкаларининг кўпайтирилиши ҳисобига қопланади ва шу сабабли ишлаб турган ўқитувчиларга бундай пенсия тайинлашнинг табиий зарурати йўқ. 25 йилдан ортиқ иш стажига эга бўлган ўқитувчиларга нисбатан янги ставкалар ва окладларнинг жорий қилиниши уларга қўшимча наф келтиради — улар пенсия олинадиган ёшга етганларида кексалик бўйича бериладиган пенсияни оширилган янги иш ҳақига қараб оладилар. Бунинг натижасида пенсиянинг миқдори ҳам ортади.

Клуб муассасалари, музейлар, оммавий кутубхоналар ходимларининг, мактаблардаги техник ходимлар, мактабгача тарбия муассасалари ва маданий оқартув муассасалари ходимларининг меҳнатига тўланадиган ҳақ ҳам анча оширилади.

Ўқитувчилар ва маориф ҳамда маданият соҳасида ишлаётган бошқа ходимлар иш ҳақининг оширилиши мактабларни малакали кадрлар билан таъминлашни яхшилашга, таълим ва тарбия иши савиясини юксалтиришга ёрдам беради.

(Давоми бешинчи бетда).

ЎРТОҚ Н. С. ХРУШЧЕВ ДОКЛАДИ

(Боши 2, 3 ва 4-бетларда).

Жамиятда ўқитувчининг мавқеи юксак даражага кўтарила борган сари ёшларнинг ана шу олижаноб касб билан шуғулланишга истаклари ҳам ўса боради. Ёшлар орасидан энг муносиб кишиларни, болаларга меҳр-муҳаббат қўйган, астойдил берилиб ишлайдиган ақлирасо кишиларни ўқитувчи бажарадиган ғоят муҳим ишга қунт билан тайёрлаш лозим. Билимли, юксак ғояли, маънавий жиҳатдан пок кишилар, болаларда совет Ватанига, халқ бахт-саодати йўлидаги меҳнатга ҳавас ва муҳаббатни ўстира оладиган кишилар совет болаларини тарбиялашлари лозим.

Мактабнинг турмуш билан боғланишини мустаҳкамлаш тўғрисида Олий Совет қабул қилган қонун халқ маорифи системасини янада мукаммалроқ системага айлантирди. Ёш авлод таълимини унумли меҳнат билан қўшиб олиб бориш тўғрисидаги ажойиб ленинча ғоя шу қонунга асос қилиб олинди. Йигит ва қизлар ўрта мактабда чуқур билим олиб, меҳнатга тайёрланган ҳолда турмушга қадам қўядилар.

Қонун қабул қилинган пайтдан буён беш йилдан кўпроқ вақт ўтди, кўп тажриба тўпланди. Ҳозирги вақтда ана шу тажрибани ўрганиш ва умумий таълим тайёргарлигининг юксак даражада бўлишини таъминлаган ҳолда, таълимни ижтимоий фойдали меҳнат билан бирга қўшиб олиб бориш асосида халқ маорифи системасини янада такомиллаштириш чораларини ўйлаб кўриш зарурати туғилди. Шаҳарларда ва қишлоқ жойларда илгариги фабрика-завод таълими мактаблари нусхасида ўрта мактаблар ташкил этиш, ёшларнинг ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда тўлиқ ўрта маълумот олишларини таъминлаш учун қулайроқ шарт-шароит вужудга келтириш тўғрисидаги масалалар кун тартибига қўйилмоқда. Мактабларнинг ўқув-моддий базасини мустаҳкамлаш, машғулотларнинг бир неча сменада олиб борилишига барҳам бериш керак, ўрта мактабда ва профессионал-техника ўқув юртларида ўқиш муддатларини бирмунча қисқартириш тўғрисида ўйлаб кўриш, мактабгача тарбия муассасалари, куни узайтирилган группалар ва мактабларни кенгроқ ривожлантириш ва болаларга ижтимоий тарбия беришнинг бошқа формаларини кенг қўлланиш йўлига ўтиш керак.

Халқ маорифини такомиллаштириш проблемаларини махсус қараб чиқиш талаб этилади. Партия Марказий Комитети ва Совет ҳукумати халқ маорифи масалалари юзасидан кейинчалик қўшимча қарорлар қабул қилмоқ учун мактабни қайта қуриш тажрибасини ўрганмоқдалар.

Маориф ходимлари олдида ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялаш сифатини ошириш соҳасида масъулиятли вазифалар турибди. Улар ўз меҳнатлари билан ана шу олижаноб вазифаларни ҳал этишга муносиб ҳиссаларини қўшишларига шубҳаланмаса ҳам бўлади.

Совет кишиларининг турмушини коммунистик негизда қайта қуришда умумий овқатланишнинг роли катта. Ошхоналарни, кафеларни, закусочнаяларни, хонаки ошхоналарни кўпайтириш керак. Лекин энг муҳими шуки, меҳнаткашлар лаззатли овқатлар оладиган бўлишлари учун, уларга тез, маданий хизмат қилинадиган бўлиши учун кўпроқ ғамхўрлик қилиш керак. Овқатларни калорийли, хилма-хил ва истеъмолчиларнинг дидини қондирадиган қилиб, шунга яраша яхши сифатли қилиб тайёрлаш билан бирга, умумий овқатланиш шохобчалари бизда нақадар кенг кўпайтирилса, ошхоналар, кафелар, ресторанларнинг хизматидан шу қадар кўп аҳоли фойдаланадиган бўлиб қолади. Бу эса хотин-қизларнинг рўзғордаги аҳволини енгиллаштирган бўлур эди, уларнинг меҳнатда ва ижтимоий фаолиятда қатнашишлари учун яхши имкониятлар яратиб берган бўлур эди, уй-жойлардаги санитария шароитини яхшилашга ёрдам берган бўлур эди.

Савдо ва ижтимоий овқатланишнинг барча меҳнаткашлар учун ҳаётий муҳим аҳамияти бор. Партия, совет, касаба союз, комсомол ва хўжалик ташкилотларининг бурчи шуки, улар савдо ташкилотларининг ишига ҳамиша кўз-қулоқ бўлиб туришлари, уларга кўмак бериб туришлари, шу тариқа совет кишиларига хизмат кўрсатишни яхшилашга эришишлари лозим.

СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ СОҲАСИДА

Депутат ўртоқлар!

Аҳолига ёппасига текин медицина хизмати кўрсатиш социалистик революциянинг Совет Иттифоқидаги энг катта ғалабасидир. Бизнинг медицина ходимларимиз барча совет кишилари билан бир сафда туриб, фидокорона меҳнат қилмоқдалар. Врач, фельдшер, медицина ҳамшираси, фармацевт, санитарка—барча медицина ходимлари инсон саломатлиги тўғрисида ғамхўрлик қилмоқдалар.

Социалистик экономика юксала борган сари, халқ фаровонлиги ва маданияти оша борган сари, меҳнат шароити яхшилана борган сари, шунингдек медицина ходимларининг фаолияти ҳамда медицина фанининг муваффақиятлари туфайли мамлакатимизда аҳолининг саломатлиги тўхтовсиз яхшилана бормоқда, касаллик камайиб кетмоқда, умуман ва болалар орасида ўлиш камайиб бормоқда. Революциядан олдин туғилган ҳамма болаларнинг 43 проценти 5 ёшга етмай нобуд бўлар эди, бошқа сўз билан айтганда, туғилган болаларнинг деярли ярмиси беш ёшга етмай ўлиб кетар эди. Эндиликда эса, шу ёшдаги болалар орасида ўлиш камайиб, 4,3 процентга тушиб қолди. Одамнинг ўртача умри узайиб бормоқда, илгари халқ бошига жуда катта кулфатлар солган оғир касалликларнинг кўпи тугатилди. Революциядан олдин мамлакатимизда ўлиш проценти жуда катта эди. Бизнинг мамлакатимиз кейинги йилларда ўлишнинг камлиги жиҳатидан энг биринчи мамлакат бўлиб қолди.

Давлат даволаш-профилактика муассасалари қуришга, медицина кадрларини тайёрлашга ва уларга иш ҳақи тўлашга жуда катта маблағлар ажратмоқда. Даволаш муассасалари, медицина ходимлари жаҳоннинг ҳеч бир жойида Совет Иттифоқида бўлгани каби кўп эмас. Соғлиқни сақлаш, социал таъминот ва физкультура системасида тўрт миллиондан кўпроқ ходим ишламоқда. Бизнинг мамлакатимизда 500 мингдан кўпроқ врач, яъни жаҳондаги ҳамма врачларнинг тўртдан бир қисми, бир ярим миллиондан кўпроқ ўрта медицина ходими ва 100 мингдан кўпроқ фармацевт ишлаб турибди. СССРда аҳолининг врачлар билан таъминланганлиги АҚШ, Англия, Франция, Ғарбий Германия сингари юксак даражада ривожланган капиталистик мамлакатлардагига қараганда анча юқори даражададир.

Жуда кўп санаторийлар, дам олиш уйлари, профилакторийлар, туристлик базалари ва стадионлар меҳнаткашлар ихтиёрига бериб қўйилган. Мана шуларнинг ҳаммаси касалликнинг камайишига, саломатликнинг мустаҳкамланишига ва меҳнат унумдорлигининг ошиб боришига ёрдам бермоқда.

Бизнинг халқимиз ўз кучини меҳнаткашларнинг саломатлигини сақлашга бераётган кишиларни юксак даражада қадрлайди.

Дмитрий Николаевич Линьков йигирма беш йилдан бери қишлоқ врачи бўлиб ишламоқда, шу жумладан йигирма йилдан бери Москва областининг Ступин районидаги Отрадненская участка қишлоқ касалхонасида ишлайди. Хирург, коммунист Линьков йигирма йил ичида қишлоқ касалхонаси шароитида уч мингга яқин операция қилди, буларнинг кўпи мураккаб операциялар эди. У, кундузи ҳам, кечаси ҳам, қор ва ёмғир ёғиб турганида ҳам, беморлар олдига келади, узоқ қишлоқларга боради. Шу участкадаги ёшу қари — ҳамма киши ўз докторини билади. У — район Советининг депутати, соғлиқни сақлаш доимий комиссиясининг раиси. 1962 йилда унга Россия Федерациясида хизмат кўрсатган врач деган унвон берилди.

Яхши сўз билан тилга олиниши керак бўлган яна бир врачни айтиб ўтаман. Екатерина Яковлевна Баранова Новгородда ўн беш йилдан бери участка болалар врачи бўлиб ишлайди. Бу врачни ҳам болалар ва катталар яхши билишади. У ҳеч қачон вақт билан ҳисоблашмайди, ёмғир, қор ёғиб турса ҳам, ҳар қандай шароитда ҳам, бемор болага ёрдам бериш учун боради. Екатерина Яковлевна шунга эришдики, унинг участкасида болалар орасида юқумли касалликлар бутунлай йўқ бўлиб кетди. Халқ унинг жонкуярлигидан, яхши ишлаганлигидан, чуқур билимдонлигидан миннатдор. Яқинда Екатерина Яковлевнага РСФСРда хизмат кўрсатган врач унвони берилди.

Куйбишев областидаги Елшанка қишлоғида яшовчи врач Михаил Дмитриевич Савельев халққа хизмат қилишнинг ажойиб намунасини кўрсатмоқда. У, қишлоқ касалхонасида чорак асрдан кўпроқ вақтдан бери хизмат қилиб келмоқда ва касалхона ходимларининг кичик, лекин аҳил коллективи билан бирга Елшанкадаги бу касалхонани яхши шуҳрат қозонган намунали соғлиқни сақлаш пунктига айлантирди.

Юксак малакагагина эга бўлиб қолмасдан, шу билан бирга, ҳиммати ҳам зўр бўлган жуда кўп врачлар, фельдшерлар, медицина ҳамширалари ва санитаркалар бўлиб ишлаётган жуда кўп кишиларнинг номларини айтиб беришим мумкин.

Иш ҳақини ошириш тўғрисида Олий Советнинг кўриб чиқиши учун тақдим қилинаётган таклифлар партия ва ҳукуматнинг соғлиқни сақлаш ходимларига қилаётган яна бир янги ғамхўрлигини кўрсатади.

Қонун лойиҳасида соғлиқни сақлаш, физкультура ва спорт ходимларининг қайси идора қарамоғида ишлашларидан қатъи назар, уларнинг ҳаммаси учун меҳнат ҳақини ошириш ва улар меҳнатига ҳақ тўлашнинг ягона шароитини жорий қилиш, шунингдек айрим категориялардаги ходимларнинг отрядлари ўртасида тағин ҳам тўғрироқ нисбатлар белгилаш кўзда тутилади. Соғлиқни сақлаш, социал таъминот, физкультура ва спорт ходимларининг иш ҳақи ўрта ҳисобда 23 процент оширилади. Уларнинг иш ҳақига қўшиладиган маблағнинг жами 650 миллион сўмни ташкил қилади.

Медицина ходимларининг меҳнатига ҳақ тўлаш уларнинг стажига ва иш тажрибасига боғлиқ қилиб қўйилди. Стажи катта бўлган врачларга юқорироқ оклад белгиланади.

Қонун лойиҳасида кўзда тутилган иш ҳақи окладлари қуйидагича бўлади, ўртоқлар.

	Ҳозир тўланаётган оклад	Янги қонун лойиҳаси бўйича тўланадиган оклад
Медицина соҳасида иш стажи 5 йилгача бўлган врачга		
Шаҳар касалхонасида ва поликлиникасида	72,5	90
Қишлоқ район касалхонасида	75,0	100
Қишлоқ участка касалхонасида	75,0	105,0
Иш стажи 5 йилдан 10 йилгача бўлган врачга		
Шаҳар касалхонасида ва поликлиникасида	80,0	100,0
Қишлоқ район касалхонасида	83,0	110,0
Қишлоқ участка касалхонасида	83,0	115,0
Стажи 10 йилдан 25 йилгача бўлган врачга		
Шаҳар касалхонасида ва поликлиникасида	95,0	110,0
Қишлоқ район касалхонасида	98,0	120,0
Қишлоқ участка касалхонасида	98,0	125,0
Стажи 25 йилдан 30 йилгача бўлган врачга		
Шаҳар касалхонаси ва поликлиникасида	108,0	125,0

Қишлоқда ишлаш стажи 25 йилдан ошиқ ва шаҳарда ишлаш стажи 30 йилдан ошиқ бўлганида, иш ҳақи оклади пенсияси билан бирга ҳозирги вақтда 151 сўмни ташкил қилади. Қонун лойиҳасига кўра, бундай врачларнинг янги окладлари ойига 165-170 сўм миқдорида мўлжалланмоқда.

Энг юқори квалификацион категория бериладиган энг малакали врачларнинг мансаб окладини ойига 30 сўм миқдорида ошириш кўзда тутилади. Бу ҳолда қишлоқдаги врачнинг стажи 25 йилдан ошиқ ва шаҳардаги врачнинг стажи 30 йилдан ошиқ бўлган тақдирда, унинг оклади 195-200 сўмга етади.

Ўрта ва қуйи медицина ходимининг иш ҳақи ҳам оширилади. Ҳозирги вақтда фельдшернинг иш стажига қараб унинг олаётган мансаб оклади 50 сўмдан 70 сўмгача бўлса, пенсияни ҳам қўшиб ҳисоблаганда иш стажи 25—30 йилдан ошиқ бўлганида эса бу оклад 98 сўм бўлса, энди фельдшерлар учун ойига 65 сўмдан 110 сўмгача оклад белгиланади. Медицина ҳамширалари 45 сўмдан 67 сўмгача, пенсиялари билан қўшиб ҳисоблаганда эса 94 сўмгача бўлган оклад ўрнига 60-110 сўм миқдорида оклад оладиган бўладилар. Санитаркаларнинг мансаб окладлари 35-45 сўмдан 45-50 сўмгача етказилади. Юқумли касалликлар, сил бўлимларида ва меҳнат шароити оғирроқ бўлган бошқа бўлимларда ишлаётган медицина ходимларининг окладлари қўшимча равишда яна 15 процент оширилади.

Врачларга кўп йил хизмат қилганликлари учун пенсиялар тайинлаш ва тўлашда ўқитувчилар учун белгиланган принципга амал қилинади.

Врачларнинг ва бошқа медицина ходимларининг иш ҳақини ошириш совет соғлиқни сақлаш ишларини янада ривожлантиришга хизмат қилади. Аҳолига медицина хизмати кўрсатишни муттасил яхшилаш фаннинг замонавий муваффақиятларидан тағин ҳам кенг фойдаланишни, касалликларни даволашнинг самарали методларини ва воситаларини қидириб топишни ва жорий этишни, касалликларнинг олдини олиш, яъни профилактика чораларини кўришни талаб қилади. Юрак-томир касалликларини, вирусли касалликларни даволаш, рак касалликларининг сабабларини топиш ҳамда бундай касалликларнинг олдини оладиган ва даволайдиган чораларни ишлаб чиқиш масалаларининг ҳал этилишига алоҳида эътибор бериш лозим.

Медицина саноатининг ходимлари энг янги замонавий медицина аппаратлари, асбоблари ҳамда соғлиқни сақлаш ва медицина фани эҳтиёжларини қондирмоқ учун янги дори-дармонлар ишлаб чиқаришни таъминлашлари лозим.

Халқ орасида санитария-гигиена билимларини кенг ёйиш ишларини ташкил этиш жуда муҳим. Медицина ходимлари фаннинг энг янги муваффақиятларини эгаллабгина қолмасдан, шу билан бирга, меҳнаткашларни медицина билимлари билан қуроллантиришлари, аҳолини ва жамоат ташкилотларини шаҳар ва қишлоқларнинг санитария ҳолатини яхшилашга кенг равишда тортишлари ҳам лозим.

Партия ва ҳукуматимиз медицина ходимларининг олижаноб меҳнатларига юксак баҳо бериш билан бирга, улар аҳолига медицина хизмати кўрсатишни ҳамма чоралар билан яхшиламоқ учун ўзларининг бутун куч ва билимларини сарфлайдилар, деб умид қиладилар.

САВДО ВА УМУМИЙ ОВҚАТЛАНИШ СОҲАСИДА

Савдо ва умумий овқатланиш ходимларининг иш ҳақини ошириш масаласига ўтаман.

Социалистик тузум савдони халққа хизмат қиладиган қилиб қўйди, унинг ривожланишини жамият манфаатларига бўйсундирди. Кейинги ўн йил ичида савдо ва умумий овқатланиш соҳасида катта ўзгаришлар рўй берди. Саноат ва озиқ-овқат молларини сотиш қандай кўпайганлиги юқорида айтиб ўтилган эди. Ҳозирги вақтда ҳар кун ўн миллионлаб кишилар умумий овқатланиш хизматидан фойдаланмоқдалар. Матлубот кооперациясининг роли ошмоқда ва фаолияти кенгайиб бормоқда.

Совет савдосини янада ривожлантириш, магазинларни ва ошхоналарни кўпайтириш, савдонинг янги формаларини ривожлантириш ва аҳолига хизмат кўрсатиш маданиятини ошириш вазифаларининг амалга оширилиши савдони малакали кадрлар билан мустаҳкамлашга ва уларнинг моддий манфаатдорлигини кучайтиришга кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади.

Қонун лойиҳасида савдо ходимларининг иш ҳақини ўрта ҳисобда 15 процент ва умумий овқатланиш ходимларининг иш ҳақини ўрта ҳисобда 25 процент ошириш кўзда тутилади. Қишлоқдаги матлубот кооперациясида иш ҳақи анча кўпроқ миқдорда кўпайтирилади.

Бир йилга ҳисоблаганда, савдо ва умумий овқатланиш ходимларига қўшимча равишда 550 миллион сўмга яқин пул тўланадиган бўлади.

Савдода ва умумий овқатланишда ишловчи ходимларнинг меҳнатига ҳақ тўлаш бажарилаётган ишнинг ҳажмига ва мураккаблигига боғлиқ қилиб қўйилади. Ошпазларга, кондитерларга ва умумий овқатланишнинг бошқа ходимларига тўланадиган тариф ставкаларининг миқдори озиқ-овқат саноатида ҳозир амалда бўлган ставкалар даражасига етказилади, деса бўлади. Харидорларга яхши хизмат кўрсатиш билан бир вақтда, товар обороти кўпайтирилганлиги учун, овқатни яхши сифатли қилиб тайёрлаганлиги учун тўланадиган мукофотлар иш ҳақига тобора кўпроқ миқдорда қўшиладиган бўлиб қолади.

Давлат савдоси магазинларида, шунингдек матлубот кооперациясининг шаҳарларда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан савдо қилувчи магазинларида сотувчиларнинг маошлари 1961 йилда ўрта ҳисобда 50 процент кўпайтирилган эди, бунинг учун бир йилга ҳисоблаганда 130 миллион сўмдан кўпроқ пул сарфланган эди. Эндиликда сотувчиларнинг маошларини яна бирмунча кўпайтириш мўлжалланмоқда ва бунинг учун яна 100 миллион сўм ажратилади. Давлат савдосида ҳам, шунингдек матлубот кооперацияси системасида ҳам сотувчилар учун ягона окладлар белгиланади.

Савдо ходимларининг моддий аҳволини яхшилаш тўғрисида гапириш билан бирга, мен савдонинг ва умумий овқатланишнинг ташкил этилиши тўғрисида баъзи мулоҳазаларни айтиб ўтмоқчиман. Халқ истеъмол қиладиган моллар ишлаб чиқаришни янада кўпайтириш, молларнинг сифатига ва савдо йўли билан хизмат кўрсатиш ишига тағин ҳам юксак талаблар қўйилаётганлиги шу тармоқда ишловчи ходимлар олдига тағин ҳам мураккаброқ вазифаларни кўндаланг қилиб қўймоқда. Ҳозирги вақтда эскича савдо қилиш, молларни ҳеч бир суриштирмай тақсимлаш методларини қўлланиш мумкин эмас.

Ҳозирги вақтда шаҳарларда ва қишлоқ жойларида ихтисослаштирилган савдо бирлашмалари — узоқ муддат фойдаланиладиган молларни сотадиган фирмалар пайдо бўлмоқда. Бу фирмаларда ихтисослаштирилган бир неча магазин бирлаштирилмоқда, мол ресурсларини кўпроқ тўплаш, саноат корхоналари билан бевосита алоқалар боғлаш имконияти пайдо бўлмоқда. Шунингдек муайян фабрикалар, заводлар, комбинатларнинг фирма магазинлари ҳам ташкил этилмоқда, бу эса совет савдосини ривожлантиришга ёрдам бермоқда. Бу магазинлар фақат ўз вивескалари билангина фирма магазини бўлиб қолмасдан, ўзларининг моҳиятлари билан ҳам фирма магазинлари бўлиши керак.

Савдо қилишнинг янги замонавий формаларини ва методларини қўлламай туриб, меҳнаткашларга хизмат кўрсатиш маданиятини ошириш мумкин эмас. Бунда гап молларни очиқ чиқариб қўйиб ва нусхаларига қараб сотиш, уйга бориб заказлар қабул қилиш, газламаларни бичишни ва кийимларни сотиб олган кишининг жуссасига тўғрилаб беришни ташкил этиш устида бораётир. Магазинларда ва ошхоналарда ўз-ўзига хизмат кўрсатишни ташкил этишни ҳам яхшиламоқ керак. Савдо-сотиқнинг яхши натижалар берган мана шу ҳамма формаларини бундан буён ҳам такомиллаштириш ва кенг жорий қилиш керак.

Кўпгина шаҳарларда, ишчи посёлкаларида ва қишлоқ жойларида магазинлар, ошхоналар, маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ҳали ҳам етарли эмас. Шу билан бир вақтда, бир қанча республикалар ва областларда савдо шохобчаларини кенгайтириш планлари бажарилмаётир. Кўпинча янги уйлар ва бутун-бутун кварталларга одамлар тўла равишда кўчиб кирган бўлса ҳам, аммо, шу жойларда магазинлар, ошхоналар ва ательелар ҳали қурилиб бўлгани йўқ. Уй-жой бинолари қурилиб бўлиши билан бир вақтда, савдо ва маиший корхоналарни, албатта ишга туширишни ҳам қоида қилиб қўйиш керак.

Савдо ва умумий овқатланиш ходимларига меҳнаткашларга хизмат қилишдек катта ва муҳим иш топширилган. Уларнинг катта кўпчилиги ўз вазифаларини ҳалол бажармоқдалар, бироқ, савдо ишида камчиликлар ҳали ҳам кўп. Савдо ходимларини танлаш ва тарбиялашни яхшилашга алоҳида эътибор берилиши лозим. Савдо кадрларини танлашга эътибор сусайганлигидан ҳар хил муттаҳамлар ва фирибгарлар фойдаланмоқдалар. Савдо ишида суиистеъмол қилишларни йўқотишга жамоатчилик контроли ёрдам бериши лозим.

УЙ-ЖОЙ-КОММУНАЛ ХЎЖАЛИК ВА АҲОЛИГА МАИШИЙ ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИДА

Совет Иттифоқида жуда кенг миқёсда уй-жой бинолари қурилмоқда, юзлаб янги шаҳарлар ва ишчи посёлкалари пайдо бўлмоқда.

Кейинги ўн йил ичида умумий саҳни 634 миллион квадрат метрли янги уй-жой бинолари қурилди. Демак, Совет Иттифоқида урушдан олдинги 1940 йилда шаҳарлар ва шаҳар типидаги посёлкаларда бўлган жамики уй-жой фондига қараганда бир ярим баравар кўп янги уй-жой бинолари қурилди. Ўн йил ичида 364 шаҳарда водопровод қурилди, 820 та шаҳар газлаштирилди, кийим ва пойафзал тикиб берадиган устахоналар, кир ювиб берадиган жойлар ва аҳолига коммунал-маиший хизмат кўрсатадиган бошқа корхоналар сони икки баравардан зиёдроқ кўпайтирилди. Уй-жой-коммунал хўжалик асосий фондларининг қиймати 130 миллиард сўмдан ошди ёки мамлакат халқ хўжалигини жамики асосий фондлар қийматининг қарийб учдан бир қисмини ташкил қиладиган бўлиб қолди.

Уй-жой-коммунал хўжалигида икки миллиондан кўпроқ ишчи ва хизматчи ишлаб турибди. Уй-жой-коммунал хўжалик ходимларининг меҳнатига ҳақ тўлашда анча хилма-хиллик бор. Ҳозирги вақтда олаётган иш ҳақи ставкалари халқ хўжалигининг бошқа тармоқларида ишлаб турган ва айни шу малакага эга бўлган ходимлар учун белгиланган иш ҳақи ставкасидан паст.

Уй-жой-коммунал хўжалиги ходимларининг ва маиший хизмат кўрсатиш ходимларининг иш ҳақини ошириш ва уларнинг меҳнатига ҳақ тўлашдаги камчиликларни йўқотиш мўлжалланмоқда. Бу ходимларнинг иш ҳақи ўрта ҳисобда 15 процент оширилади, шу жумладан газ хўжалигида 11 процент, водопровод-канализация хўжалигида 24 процент, меҳмонхоналарда ишловчи ходимларнинг иш ҳақи учдан бир қисмдан зиёдроқ оширилади.

Мансаб окладларининг миқдори ишнинг ҳажмига, мураккаблигига ва сифатига боғлиқ қилиб қўйилади. Ходимларни техника-иқтисодий кўрсаткичларни яхшилаганликлари, рентабелликни оширганликлари, хизмат кўрсатиш сифатини оширганликлари ва аҳолига кўрсатиладиган хизматларни кенгайтирганликлари учун мукофотлаш кўзда тутилади. Уй-жой-коммунал хўжалиги ходимларининг иш ҳақини оширишга бир йилга ҳисоблаганда қўшимча равишда 200 миллион сўмдан кўпроқ пул сарфланади.

Коммунал хўжалиги ходимлари олдида жуда катта вазифалар турибди. Совет кишиларининг турмушини янада яхшилашга, дам олиш, билим олиш, маданий ҳордиқ чиқариш, спорт билан шуғулланиш учун меҳнаткашларнинг кўпроқ вақт топишига имконият берадиган шароит вужудга келтиришга интилмоқдамиз. Меҳнаткашларнинг вақтини тежаш керак, улар сартарошхоналарда, маиший хизмат кўрсатиш устахоналарида, ҳаммомларда ва шу каби жойларда навбат кутиб, беҳуда вақт ўтказмайдиган бўлишлари керак. Шу сабабли, шаҳарларда ҳам, қишлоқларда ҳам коммунал-маиший хизмат кўрсатиш турларини анча кенгайтириш, аҳолига хизмат кўрсатиш савиясини ва маданиятини ошириш зарур.

Бир қанча республикаларда аҳолига маиший хизмат кўрсатиш корхоналарининг шохобчалари етарли равишда ривожлантирилган эмас, бу шохобчалар бир текисда жойлаштирилган эмас. Кўпгина қишлоқ районларининг территорияларида маиший хизмат кўрсатиш корхоналари йўқ, шу сабабли, аҳоли хусусий кишиларнинг хизматидан фойдаланишга мажбур бўлмоқда. Бу аҳволни жиддий равишда яхшилаш керак.

Қабул қилиш пунктларини кўпайтирган ва уларнинг ишларини яхши йўлга қўйган, замонавий ускуналар билан жиҳозланган катта ихтисослаштирилган коммунал-маиший корхоналар ташкил этиш йўлидан бормасак бўлмайдиганга ўхшайди. Аҳолига маиший хизмат кўрсатишни кенгайтиришнинг жуда катта резерви мана шунда. Ҳар бир совет кишисига меҳрибонлик ва сезгирлик билан муомала қилиш одамларга маиший хизмат кўрсатувчи ҳамма ходимлар учун қоида бўлиб қолиши лозим.

ЖОЙЛАРДАГИ ДАВЛАТ АППАРАТИ ХОДИМЛАРИГА ТЎЛАНАДИГАН ИШ ҲАҚИ ТЎҒРИСИДА

Меҳнаткашлар депутатлари Советларининг аппаратидаги ходимларнинг роли нақадар катта эканлигини ҳаммамиз биламиз, ўртоқлар. Гражданлар хилма-хил ҳаётий масалаларни ҳал қилишни сўраб, ҳар кун Советларга ва уларнинг органларига мурожаат қиладилар ва ўзларига нисбатан сезгирлик билан муносабатда бўлишни умид қиладилар.

Маҳаллий ҳокимият органлари олдида пайдо бўлаётган жуда хилма-хил вазифаларни бажариш уларнинг структурасини янада такомиллаштиришни, эпчил ва айни вақтда тежамли аппарат вужудга келтиришни, бу аппаратни малакали кадрлар билан мустаҳкамлашни талаб қилади.

КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети жойлардаги давлат аппарати ходимларининг иш ҳақини оширишни ҳам зарур деб топдилар.

Ходимларнинг ўрта ва кам ҳақ олаётган категорияларининг иш ҳақига энг кўп миқдорда қўшимча қўшилади. Меҳнаткашлар депутатлари қишлоқ ва посёлка Советлари раисларининг мансаб окладлари оширилади. Меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги шартларига кўра, қишлоқ ва посёлка Советларининг раисларига 60 сўмдан 75 сўмгача маош белгиланади, шу билан бирга, ойлик маошнинг энг кам миқдори 45 сўм ўрнига 60 сўмга етказилади. Қишлоқ ва посёлка Советлари секретарларининг ойлик маоши 36—60 сўмдан 50-65 сўмга етказилади.

Халқ маорифи ва соғлиқни сақлаш бўлимлари инспекторларининг иш ҳақи иш стажларига қараб худди шундай стажга эга бўлган ўқитувчилар ва врачларнинг иш ҳақи даражасига етказилади.

Бундан ташқари, жойлардаги прокуратура ва суд органлари ходимларининг, план ва статистика ходимларининг, омонат кассалари, давлат страхованиеси, материал-техника таъминоти, маҳсулотларни реализация қилиш, тайёрлаш системаси ва бошқа баъзи ташкилотлардаги ходимларнинг иш ҳақи оширилади.

ЯНГИ ҚОНУННИ АМАЛГА ОШИРИШ—МУҲИМ ДАВЛАТ ВАЗИФАСИДИР

Депутат ўртоқлар! Сизларнинг кўриб чиқишингиз учун тақдим этилган янги қонун лойиҳасининг катта социал-иқтисодий ва сиёсий аҳамияти бор. Барча ишчи ва хизматчиларнинг тўртдан бир қисми меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги шароитига кўчирилади. Уларнинг иш ҳақи ўрта ҳисобда 21 процент оширилади. Хизмат кўрсатиш соҳасида ишлаб турган ходимларнинг иш ҳақига илова қилинадиган қўшимча бир йилга ҳисоблаганда 3 миллиард 300 миллион сўмни ташкил қилади.

Қонун лойиҳасида иш ҳақини текислаш тариқасида ошириш эмас, балки меҳнатга ҳақ тўлаш системасини такомиллаштириш, баб-баравар меҳнатга баб-баравар ҳақ тўлашни янада изчиллик билан амалга ошириш, иш ҳақи тўлашдаги идоравий тафовутларни йўқотиш ва шахсий моддий манфаатдорлик принципини янада мустаҳкамлаш кўзда тутилади.

Бу қонунни амалга ошириш хизмат кўрсатиш соҳасидаги ходимларнинг иш ҳақи даражасини моддий ишлаб чиқариш соҳасидаги ходимларнинг иш ҳақи даражасига анча етказишга имкон беради. Бунинг эса хизмат кўрсатиш соҳасини малакали кадрлар билан таъминлаш учун, бинобарин, халқ хўжалигининг аҳолига хизмат кўрсатадиган тармоқларидаги иш даражасини ошириш учун катта аҳамияти бор. Масалан, қонун лойиҳасига кўра, олий маълумотли врач ва ўқитувчининг минимал ставкаси енгил саноат тармоқларидаги инженернинг минимал мансаб оклади даражасида белгиланади, ўрта маълумотли медицина ходими ва педагогика ходимининг минимал ставкаси эса мазкур тармоқлардаги ишлаб турган ва ўрта техника маълумотига эга бўлган ходимларнинг оклади даражасида белгиланади.

Бу қонунни қабул қилиш кам ҳақ олаётган ишчилар ва хизматчиларнинг иш ҳақини ошириш йўлида қўйилган катта қадам бўлади. 1965 йилнинг охиригача ҳамма жойда ишчи ва хизматчилар ойлик иш ҳақининг минимал миқдори кўпайтирилиб, 40-45 сўмга етказилади. Ўз-ўзидан маълумки, меҳнат унумдорлиги оша бориши ва ишлаб чиқариш ўса бориши билан меҳнатга тўланадиган иш ҳақи минимуми ҳам янада оширила беради ва меҳнатга ҳақ тўлаш системаси янада такомиллаштирила беради.

Хизмат кўрсатиш соҳасидаги ходимларнинг иш ҳақини кўпайтириш билан бирга, Совет давлати молларнинг чакана нархларини ва кўрсатиладиган хизматларнинг тарифларини асло ўзгартирмайди. Шу билан бир қаторда, болаларни текин боқиш ва тарбиялаш, текин ўқитиш ва текин медицина хизмати кўрсатишни янада кенгайтириш ҳам кўзда тутилади.

Шундай қилиб, таклиф қилинаётган бу қонун халқ фаровонлигини кўтариш соҳасида КПСС Программасида кўзда тутилган ҳар иккала йўлни — меҳнатга якка тартибда тўланадиган ҳақни оширишни ва истеъмолнинг ижтимоий фондларини ривожлантиришни узвий равишда бир-бирига қўшади. Бу қонун ишчи ва хизматчиларнинг анчагина қисмига тўланадиган иш ҳақини — хизмат кўрсатиш соҳасидаги ходимларга тўланадиган иш ҳақини бевосита оширишни кўзда тутади. Бу эса аҳолига хизмат кўрсатиш сифатини яхшилашга, яъни оқибат натижада бутун халқ текин фойдаланаётган истеъмолнинг ижтимоий фондлари берадиган самарани оширишга ёрдам беради.

КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети ва ВЦСПС меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги системасига қуйидаги муддатларда ўтишни таклиф қиладилар:

— Чекка Шимол районларда ва шу районларга тенглаштирилган жойларда аҳолига хизмат кўрсатувчи соҳанинг ҳамма тармоқларидаги ходимлар иш ҳақи тўлашнинг янги ставкаларига 1964 йилнинг октябрида ўтказилсин;

— мамлакатнинг бошқа районларидаги маориф ва соғлиқни сақлаш ходимларига иш ҳақи тўлашнинг янги системаси 1964 йилнинг ноябрида жорий қилинсин. Шундай қилиб, бу йилнинг ўзидаёқ барча маориф ва соғлиқни сақлаш ходимларига иш ҳақининг оширилган окладлари тайинланади;

— 1965 йилнинг учинчи кварталида уй-жой коммунал хўжалик ходимларининг иш ҳақи оширилсин;

— 1965 йилнинг тўртинчи кварталида савдо, умумий овқатланиш, маданий-оқартув муассасаларида ва хизмат кўрсатиш соҳасининг бошқа тармоқларида меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги шартлари жорий қилинсин.

Мўлжалланган тадбирларни амалга ошириш аҳолига хизмат кўрсатиши лозим бўлган ҳамма тармоқларда ишни жиддий яхшиламоқ учун янги стимул бўлиши лозим.

ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ РИВОЖЛАНТИРИШ, МЕҲНАТ УНУМДОРЛИГИНИ ОШИРИШ—ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИНИ ЯНАДА ЮКСАЛТИРИШНИНГ ЗАРУР ШАРТИ

Депутат ўртоқлар!

Иш ҳақини ошириш мўлжаллаб қўйилганлиги — совет халқининг фаровонлигини янада юксалтириш соҳасида партия кўзда тутган навбатдаги муҳим чораларнинг биридир. Бу сессияда муҳокама қилинадиган тадбирларни бундан илгарироқ — 1962 йилда амалга ошириш назарда тутилган эди, лекин баъзи ташқи ва ички сабабларга кўра, ўша вақтда бу тадбирларни амалга оширишни вақтинча кечиктиришга мажбур бўлган эдик.

Ўша вақтда рўй берган халқаро вазият бизни мамлакат мудофаасини кучайтиришга доир баъзи чораларни кўришга мажбур қилди, шу сабабли, бу мақсадлар учун ажратиладиган маблағларни кўпайтириш лозим бўлиб қолди. Буни совет халқи тўла равишда маъқуллади. Қуролсизланиш тўғрисида битимга келиш йўлида қилаётган ҳаракатларимиз ҳозирча муваффақият қозонгани йўқ. Шу сабабли, душман бизга ҳужум қилганида жазосиз қолмаслигини, агар ҳужум қилганида, қақшатқич жавоб зарбаси олишини билиб қўйсин учун биз шай бўлиб туришимиз лозим.

Бундан ташқари, бизнинг халқ хўжалигимиз олдида бир қанча муҳим вазифалар пайдо бўлди, мамлакат экономикасини ривожлантириш ва халқ фаровонлигини кўтариш суръатларининг жадаллаштирилиши шу вазифаларнинг ҳал қилинишига боғлиқ. Аввало, партия Марказий Комитети ва Совет ҳукумати химия саноатини янада жадал ривожлантириш тўғрисида, жумладан, минерал ўғитлар ишлаб чиқаришни кўпайтириш тўғрисида, шунингдек қишлоқ хўжалигини интенсивлаш тўғрисида қарорлар қабул қилдилар.

Шундай жиддий чоралар мўлжаллаб қўйилдики, бу чораларни амалга ошириш экономикани янада тез ривожлантирмоқ ва ҳам моддий ишлаб чиқариш соҳасида, ҳам хизмат кўрсатиш соҳасида ишлаб турган меҳнаткашларнинг фаровонлигини оширмоқ учун шарт-шароит тайёрлаб беради.

Коммунизм қурилишини авж олдиришга ўтиш билан бир қанча чоралар кўрилганлиги айтилиб ўтилган эди. Бу чоралар кейинги беш йил ичида халқ хўжалигининг асосий тармоқларида ўртача иш ҳақини 13 процентдан 25 процентгача кўпайтиришга имкон берди. Ҳозир мўлжалланаётган чоралар хизмат кўрсатиш соҳасида ишлаб турган ходимларнинг иш ҳақини ўрта ҳисобда 21 процент кўпайтиришга олиб келади.

(Охири олтинчи бетда).

ЎРТОҚ Н. С. ХРУЩЧЕВ ДОКЛАДИ

(Боши 2, 3, 4 ва 5-бетларда).

Кўриб турибсизки, депутат ўртоқлар, бизнинг мамлакатимизда ходимларнинг турли категориялари ўртасида меҳнатга ҳақ тўлашдаги фарқни камайтирмоқ учун иш ҳақини, биринчи навбатда, ишчи ва хизматчиларнинг кам ҳақ тўланаётган категориялари оладиган иш ҳақини оширишга қаратилган йўл оғишмай ўтказилиб келмоқда.

Иш ҳақини оширишда биз қабул қилган йўл социалистик системамизга тўла равишда мос бўлиб тушмоқда. Экономика ва ижтимоий бойлик ўса борган сари, ходимлар малакасининг даражаси ва меҳнат унумдорлигининг даражасидаги тафовутлар камая борган сари, меҳнаткашларнинг юқори ва нисбатан кам ҳақ тўланаётган категорияларининг меҳнатига ҳақ тўлашдаги фарқ ҳам тўхтовсиз қисқара беради. Бора-бора бу фарқ тобора камайиб кета беради. Бу нарса марксизм-ленинизм таълимотидан, моддий неъматларни тақсимлашни такомиллаштириш соҳасида партия Программасида қўйилган вазифалардан келиб чиқади.

Лекин иш ҳақини ошириш соҳасида кўрилаётган чоралар фақат биринчи қадамларгинадир. Халқ фаровонлигини ошириш соҳасида янги тағин ҳам хийла катта қадамлар қўймоқ учун биз шундай йўлларни мўлжаллаб қўйдикки, бу йўллар коммунизмнинг моддий-техника базасини тағин ҳам тез қуришга, хўжаликни тағин ҳам самарали қилиб юритишга ва экономикамизни тағин ҳам тез суръатлар билан ривожлантиришга, озиқ-овқат маҳсулотларини, кийим-кечакларни, пойафзалларни ва кенг истеъмол қилинадиган бошқа молларни мўл-кўл ишлаб чиқаришни жадаллаштиришга ёрдам беради. Бу йўллар КПСС Марказий Комитетининг декабрь (1963 йил) ва февраль (1964 йил) Пленумларида белгилаб берилди.

Халқ хўжалигини химиялаштириш ва қишлоқ хўжалигини интенсивлаш катта капитал маблағлар сарфлашни талаб қилади, лекин бу тадбирларни амалга ошириш коммунизмнинг моддий-техника базасини қуришни жадаллаштиради ҳамда халқ фаровонлигини тағин ҳам тез ўстирмоқ учун шароит вужудга келтиради. Шу тариқа аҳолининг ўсиб бораётган харид қуввати товар ресурслари билан таъминланади, енгил саноат ишлаб чиқараётган молларнинг нархларини камайтира бориш мумкин бўлиб қолади.

Иш ҳақини ошириш, айниқса бу иш кенг миқёсда ўтказиладиган бўлса, аҳолининг халқ истеъмол молларига ва кўрсатиладиган маиший хизматларга талабини оширa беради. Бинобарин, меҳнаткашлар қўшимча пул даромадлари олиб, бу даромадларни харжлаш, магазинларда ўзларига керакли молларни сотиб олиш имкониятига эга бўлмоқлари учун молларни ва озиқ-овқат маҳсулотларини кўпроқ ишлаб чиқаришимиз керак.

Саноат халқ истеъмол қиладиган молларни одамларнинг хилма-хил дидларини ва эҳтиёжларини қондирадиган миқдорда ишлаб чиқаришни кўпайтириши лозим. Колхозлар ва совхозларнинг меҳнаткашларига кўп нарса боғлиқ. чунки аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган талабини, саноатнинг эса хом ашёга бўлган талабини тўлиқ қондириш уларнинг бурчидир.

Халқ истеъмол қиладиган моллар ишлаб чиқаришни кенгайтиришда тез ўсиб бораётган химия индустрияси ходимларининг роли катта. Улар саноатга хилма-хил юқори сифатли химиявий толалар, пластмассалар ҳамда кенг истеъмол моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва шу молларнинг сифатини яхшилаш учун керакли бошқа хил материаллар етказиб беришлари лозим. Электротехника, машинасозлик корхоналарида ва бошқа саноат тармоқларининг корхоналарида маданий-рўзғор моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш керак.

Бу ерда мен шуни айтиб ўтишим керакки, ўртоқлар, халқ истеъмол қиладиган моллар ишлаб чиқаришни муттасил кўпайтира бериш нақадар муҳим эканлигини раҳбарларимизнинг ҳаммаси ҳам ҳали чинакамига тушуниб олганлари йўқ. Бу хулосани исботламоқ учун қуйидаги мисолни келтираман. Асосан халқ истеъмол қиладиган моллар ишлаб чиқараётган маҳаллий саноат корхоналари яқинда халқ хўжалиги кенгашларига топширилган эди. Афсуски, иқтисодий районлардаги ва иттифоқдош республикалардаги халқ хўжалиги кенгашларининг баъзи раҳбарлари ўзларига топширилган корхоналарда ишлаб чиқаришнинг техникавий даражасини ошириш, бу корхоналарни ихтисослаштириш ва шу йўл билан халқ истеъмол қиладиган моллар ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва шу молларнинг сифатини яхшилаш ўрнига бундай маҳсулот ишлаб чиқаришни анча қисқартириб юбордилар ёки батамом тўхтатиб қўйдилар. Маҳаллий саноатнинг халқ хўжалиги кенгашларига топширилган корхоналаридан тўғри фойдаланилишини кузатиб бориши лозим бўлган СССР Госплани ва Халқ хўжалиги кенгаши шу корхоналар профили ўзгартирилганлигини ҳеч бир суриштирмай тасдиқлаб қўя қолдилар. Партия ташкилотлари ҳам бунга лом-мим демадилар.

Бизнинг саноатимиз ўзидаги мавжуд ресурслар билан халқнинг яхши ва сифатли молларга бўлган эҳтиёжини анча яхшироқ қондириши мумкин. Молларнинг сифатини ва хилларини кескин равишда яхшилаш вазифасини жуда қисқа муддат ичида ҳал қилиш лозим. Саноат ходимларининг, бутун жамоатчилигимизнинг жуда жиддий эътиборини бу ишга тортиш зарур. Савдо ташкилотларининг ходимлари аҳоли талабини, унинг товарларга бўлган эҳтиёжини тўғри аниқлашни ўрганиб олишлари ва саноатнинг заказлари учун тўла равишда жавобгар бўлишлари лозим. Савдо ташкилотлари халқ истеъмоли товарлари тайёрловчи корхоналарга актив таъсир кўрсатишлари лозим. Бунда гап савдо ташкилотлари билан саноат корхоналари ўртасида ўзаро муносабатларни тўғри уюштириш ҳақида бораётир.

Ҳозирги вақтда халқ истеъмоли буюмлари ишлаб чиқаришни ривожлантириш учун кўпроқ маблағ ажратиш имконияти туғилди. Магазинларга ҳар қандай товарлар келтирилган ва аҳоли уларни ҳеч суриштирмай сотиб олган вақтлар ўтиб кетди. Бунга сабаб шу эдики, ўша вақтларда товарлар етишмас эди ва ҳозирги пайтдагидан бир неча баравар кам эди. Харидорлар кийиш мумкин бўлган ҳар қандай буюмни олар эдилар. Бу буюмнинг сифатини, фасонини, гулини суриштириб ўтирмас эдилар. Дангал қилиб айтганда, бизда илгари товарлар савдо-сотиқ қилинмай, аслида карточкалар билан бўлмаса ҳам, балки амалда, турмушда тақсим қилинар эди. Харидорнинг бошқача иложи ҳам йўқ эди. Харидорга шим даркор бўлиб қолди, деяйлик; магазинда унинг бичимига яраша шим топилмаганида, магазинда бўлган шимни ола берар ва майли, кам-кўстини уйда тўғрилаб қўярмиз, дер эди.

Эндиликда аҳвол ўзгарди. Бизнинг саноатимиз кўп миқдорда халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқармоқда, аҳолининг моддий ва маънавий савияси ўсганлиги натижасида эса кишилар ўзларига тақдим этилган товарларга нисбатан серталабчан бўла бошладилар, товарларни у ёқ, бу ёғини кўриб, яхшироқ буюмларни танлаб оладиган бўлиб қолдилар. Бу инжиқлик, айбситиш эмас, балки тамомила нормал бир ҳолдир. Меҳнаткашлар замонавий фасонда бежирим қилиб ишланган, йилнинг фаслига ва модага тўғри келадиган пойафзал ёки кийим-кечак сотиб олишни истайдилар. Бу — яхши воқеа.

Ҳозирги вақтда яхши сифатли товарларимиз кўп, аммо гули, фасони кўнгилдагидек бўлмаганлиги учун бу товарлар сотилмай босилиб қолмоқда. Бу буюмларни тайёрлаш учун анча яхши хом ашё ва материаллар сарфланади, лекин сифатсиз тайёрланганлиги натижасида бу товарлар сотилмай қолади. Ҳозирги вақтда савдо шохобчаларида нормативдан ташқари икки ярим миллиард сўмлик товар қолдиқлари бор.

Ишлаб чиқариладиган маҳсулотнинг сифати учун корхоналарнинг масъулиятини ошириш зарур, харидор сотиб олинган буюм ҳақида рекламация тақдим эта оладиган қатъий тартиб ўрнатиш керак. Товарларнинг сифати учун магазин эмас, балки уларни ишлаб чиқарувчи фабрика жавобгар бўлиши лозим.

У ёки бу фабрика томонидан ишлаб чиқарилган товарлар сотилмай қолиши туфайли бўладиган харажатларни мазкур товарларни етказиб берган корхона қоплаши керак. Корхоналарнинг ўз планларини бажаришларига товарларнинг миқдорига ва хилларигагина қараб эмас, балки уларнинг ўтишига қараб, яъни аҳолининг уларни харид қилишини ҳам ҳисобга олиб баҳо бериш керак.

Халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқарадиган корхоналарнинг ишларини планлаштириш ва уларнинг ишига баҳо бериш тартибини ўзгартириш зарур бўлган пайт етиб келганга ўхшайди. Бу товарларни ишлаб чиқариш ҳақиқатан ҳам савдо ташкилотларининг заказларига асосланиши лозим. Шундай қилганда саноат ходимлари ҳам, савдо ходимлари ҳам халқ олдида кўпроқ масъулият хис этадиган бўлиб қоладилар.

СССР Госплани иттифоқдош республикалар Министрлар Советлари ва халқ хўжалиги кенгашлари билан биргаликда фабрика ва заводларнинг савдо ташкилотлари билан ўзаро муносабатлари системасини ишлаб чиқиши лозим, токи аҳолининг истеъмол буюмларга бўлган талаблари яхшироқ ва тўларок қондирилсин. Халқ истеъмоли буюмларини ишлаб чиқарадиган фабрика ва заводлар заказларни магазинлардан олишлари керак, магазинлар эса аҳолининг талабларини ҳисобга олишлари ва шу талабларга мувофиқ товар етказиб бериш ҳақида заказ беришлари керак. Савдо ташкилоти муайян фасонли, гулли ва размерли товарларни заказ қилса-ю, бу товарлар сотилмай колса, бунинг учун фабрика эмас, балки мазкур маҳсулотни тайёрлаш ҳақида заказ берган савдо ташкилотлари жавобгар бўлади. Бу ҳолда савдо ташкилотлари моддий харажатларни ўз зиммасига олишлари керак, масъулият заказни бажарганлар зиммасига эмас, балки заказ берганлар зиммасига юкланади.

Бу оддий иш бўлмай, балки жуда зарур ишдир. Биз халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқариш ва савдо-сотиқни ташкил этишда шу вақтгача бўлганидек иш кўра берар эканмиз, халққа манзур бўлмаган товарлар миқдори ҳамиша орта беради, давлат эса бундан кўп зарар кўра беради. Бундай аҳволга йўл қўйиш мумкин эмас.

Ўртоқлар! Коммунизмнинг моддий-техника базасини вужудга келтириш юзасидан партиямизнинг XXII съездда қабул қилинган Программасини амалга ошириш соҳасида шубҳасиз, муваффақиятларга эришдик. Муваффақиятларга маҳлиё бўлиб қололмаслигимиз ва эришилган ютуқлар билан хотиржам бўлолмаслигимиз тушунарли, албатта, янада кўпроқ натижаларга эга бўлишни ҳаммамиз истаймиз, аммо ҳамма нарса истагимизгагина боғлик эмаслигини яхши тушунасиз. Экономика нечоғли тез суръатлар билан ривожланиб борса ва меҳнат унумдорлиги нечоғли тез ўса борса, Совет кишиларининг турмуши ва маишати шу қадар тез яхшиланади, мамлакатда маданият шу қадар тез юксалади.

Бизнинг давлатимиз моддий неъматларни тақсимлашнинг энг адолатли чорасидан — меҳнатга қараб тақсимлаш усулидан фойдаланмоқда. Аммо гап фақат тақсимлаш усулларидагина эмаслигини ҳар бир киши тушуниб олмоғи керак. Тақсимлашдан олдин тақсимланадиган нарсанинг ўзига эга бўлиш керак.

Экономика соҳасидаги ҳар бир ўзгаришни, тақсимлашнинг коммунистик принциплари сари қўйиладиган ҳар бир янги қадамни бунинг учун зарур моддий заминлар вужудга келтирилганидагина амалга ошириш мумкин.

Энг муҳим халқ хўжалик вазифаси шуки, меҳнат унумдорлигини узлуксиз ошириш ва ишлаб турган ҳар бир киши ҳисобига тобора кўпроқ маҳсулот ишлаб чиқариш керак. Халқ хўжалигининг барча тармоқларида техникани узлуксиз тараққий эттириш, химиялаштириш, машиналарнинг сифатини ва чидамлилигини яхшилаш асосида, машина-ускуналарни модернизация қилиш, ишлаб чиқаришни комплекс механизациялаш ва автоматлаштириш, барча меҳнаткашларнинг маданий техника савиясини ошириш асосидагина бунга эришиш мумкин.

Экономикани ривожлантириш суръатларини жадаллаштириш, меҳнат унумдорлигини ошириш капитал қурилиш суръатларини тезлаштиришга кўп жиҳатдан боғлиқдир. Ҳаммамизга маълумки, коммунизмнинг қудратли иқтисодий базасини вужудга келтирмоқ учун завод, фабрикаларни, электростанцияларни, конлар ва бошқа корхоналарни қуриш керак. Биз шу мақсадда ажратилган маблағлардан нечоғли яхши фойдалансак, бу маблағларни тезроқ ўзлаштирсак, олға қараб қиладиган ҳаракатимиз ҳам шунчалик тезлашади. Ишни шундай ташкил этиш зарурки, янги қувватлар қисқа муддатларда ишга туширилсин, капитал маблағлар унумсиз оборотда камроқ бўлсин, қурилишга сарфланадиган маблағ эвазига халқ хўжалиги учун тайёр маҳсулот тезроқ олинсин.

Депутат ўртоқлар, капитал қурилиш плани бир қанча тармоқларда, кўпгина иқтисодий районларда ва республикаларда қониқарсиз бажарилаётганлигини айтиб ўтмай илож йўқ.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети яқинда 1964-1965 йилларда капитал қурилиш планининг бажарилишини таъминлаш соҳасидаги вазифалар тўғрисида барча партия, совет, хўжалик, касаба союз ва комсомол ташкилотларига, барча бинокорларга, монтажчиларга ва саноат ҳамда транспорт ходимларига хат билан мурожаат қилдилар.

Мен депутат ўртоқлар, сизларни, совет, хўжалик, касаба союз ташкилотларининг раҳбарларини, капитал қурилиш масалалари юзасидан бевосита жавобгар бўлган барча кишиларни жойларда қурилишнинг қандай бораётганлигини яна бир марта эътибор билан суриштириб билишга ва капитал қурилиш планларини белгиланган муддатларда бажариш учун барча зарур чораларни кўришга даъват этишни истар эдим.

Партия ташкилотлари бу масалаларга алоҳида эътибор беришлари лозим. Область саноат партия комитетлари, шаҳар партия комитетлари, қурилишларнинг партия ташкилотлари ҳар бир объект бўйича планни бажариш учун тўла масъулиятни сезган ҳолда сабот-матонат билан кураш олиб боришлари, янги корхоналарни тезроқ ишга туширишлари ва уларнинг қувватларини тезроқ ўзлаштиришлари зарур. Партия ва ҳукумат илгари сураётган вазифаларни амалга ошириш учун ҳамма чораларни кўриш — коммунистларнинг, комсомолларнинг, қурилиш планларининг бажарилиши ўз ишларига боғлиқ бўлган барча кишиларнинг шарафли ишидир. Планнинг бажарилмай қолганлиги учун ўзини оқлаш сабабларини қидириб топмай, балки ғовларни бартараф қилиш ва капитал қурилиш программасининг бажарилишини таъминлаш керак.

Бинокорлар партия ва ҳукумат томонидан ўз олдиларига қўйилган катта вазифаларни муваффақиятли бажарадилар, деб ишонч билдиришга ижозат бергайсиз.

Бизда йил сайин жуда кўп миқдорда янги корхоналар, цехлар ва ишлаб чиқаришлар ишга туширилмоқда. Афсуски, уларнинг кўпида ишлаб чиқариш қувватлари узоқ вақт ўзлаштирилмай қолаётир. Мавжуд маълумотларга қараганда, тағин ҳам кўпроқ машина-ускуналар бекор турибди ёки уларнинг қувватидан тўлиқ фойдаланилмаётир. СССР Олий Халқ хўжалик кенгаши бошқа ташкилотлар билан биргаликда ишлаб чиқариш қувватларини тезроқ ўзлаштириш ва машина-ускуналардан фойдаланишни яхшилаш чораларини кўрмоғи керак. Маҳаллий партия ва хўжалик органлари бу муҳим иш билан шуғулланишлари лозим.

Завод ва фабрикаларда, конларда, қурилишларда, колхоз ва совхозларда ҳали кўп резервлар бор. Бу резервларни ишга солиш керак. Ишлаб чиқаришни ташкил этишни тобора такомиллаштириш, барча илғор ва прогрессив усулларни ёйиш, татбиқ этиш, хўжалик ҳисобини мустаҳкамлаш, ишлаб чиқаришнинг максимал даражада самарали бўлишига эришиш, иш вақтининг нобуд бўлишига қарши курашиш, материалларни, ёқилғини, электр энергиясини тежаш, халқнинг ҳар бир тийинини эҳтиёт қилиш зарур.

Бугун биз маориф, соғлиқни сақлаш, савдо, умумий овқатланиш, аҳолига коммунал хизмат кўрсатиш ходимларининг иш ҳақини ошириш тўғрисидаги масалани муҳокама қилмоқдамиз. Шу билан бирга биз бу ходимлардан ўз меҳнатининг самарасини оширишни, давлат маблағларини тежаб сарфлашни, халқ пулларининг қадрига етишни талаб қилмоғимиз керак. Агар бу соҳаларнинг баъзиларида моддий бойликлар вужудга келтирилмас экан, уларда хўжаликни режали, тежамли юритиш қонунлари ўз кучини йўқотади, деб ўйлаш нотўғридир.

Бу соҳаларда осонлик билан иқтисод қилиш мумкин бўлур эди, албатта — уларга ажратиладиган маблағларни қирқишнинг ўзи кифоя қилар эди. Аммо биз шу хилдаги тежаш тўғрисида гапираётганимиз йўқ. Социалистик давлат маориф, маданият, аҳолига медицина хизмати кўрсатиш учун йил сайин кўпроқ маблағ ажратмоқда. Бунда гап тобора кўп миқдорда ажратилаётган ана шу маблағлардан самаралироқ фойдаланиш тўғрисида, халқнинг ҳар бир тийинидан оқилона фойдаланиш ва унинг совет кишиларига наф келтириши тўғрисида бораётир.

Аҳолига хизмат кўрсатадиган соҳалардаги ходимларнинг иш ҳақини ошириш ишлаб чиқаришни ривожлантиришда моддий манфаатдорлик принципини мустаҳкамлаш талабларига муносибдир. Кишиларнинг ишлаб чиқариш фаолиятида маънавий факторлар қанчалик катта аҳамиятга эга эканлигини ҳам биламиз. Аммо бу маънавий факторлар моддий факторлар билан бирга қўшиб олиб борилиши керак, яхши меҳнат моддий жиҳатдан рағбатлантириш билан мустаҳкамланиши лозим, деган фикрга асосланамиз.

Хўжалик фаолиятимизнинг натижалари экономикага раҳбарлик қилиш, корхоналар ва қурилишларни, совхоз ва колхозларни бошқариш савияси билан кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Маълумки, партия Марказий Комитети ва ҳукумат кейинги йилларда саноат, қурилиш, қишлоқ хўжалигига раҳбарлик системасини қайта қуриш масалалари билан кўп шуғулландилар. Шу вақтгача қилинган ишлар жуда яхши натижалар берди. Лекин бу соҳадаги ишларнинг ҳаммасини қилиб қўйдик, деб ҳисоблаш нотўғри бўлар эди. Владимир Ильич Ленин хўжаликка раҳбарлик қилишнинг янги ва энг самарали формалари, методлари, усулларининг ҳаммасини қидириб топиш, амалда синаб кўриш ва уларни янги шароитларга мослаштириш керак, деб васият қилган эди. Даври ўтиб кетган ва ғов бўлиб қолган нарсаларни қатъий суратда емириб ташлашдан қўрқмаслик керак, бошланган иш бирданига муваффақиятли чиқмайдиган бўлса, уни ташлаб қўймаслик, балки кутилган натижага эришмагунча, бу ишнинг ҳамма майда-чуйда тафсилотларини қайта ишлаб чиқиш ва кам-кўстларини тўлатиш керак, деб кўрсатган эди, Ленин.

Амалий тажрибани умумлаштириш билан бирга хўжаликка раҳбарлик системасини янада яхшилаш, маъмурий-бошқарув аппаратининг ишини такомиллаштириш, бу ташкилотнинг бюрократизмга ва сансалорликка йўл қўймай, ихчам, малакали бўлишига, оператив иш кўришига, тежамли бўлишига эришмоқ лозим. Меҳнатни ташкил этишни яхшилаш соҳасида ҳам ҳали кўп иш қилишга тўғри келади.

Биз аминмизки, бутун кучимизни сарфлаб, барча ташкилий ва иқтисодий омилларни ишга туширсак, у вақтда қўйилган вазифаларни албатта муваффақият билан бажара оламиз.

Депутат ўртоқлар!

Доклад темасидан бир оз четга чиқиб, коммунистик ҳаракатимиз бошига тушган кулфат ҳақида гапиришимга рухсат берсангиз.

Ишчилар синфининг иши учун, тинчлик ва социализм учун ажойиб курашчи — қадрдон Морис Торезни ўлим орамиздан юлиб олди.

Бу ерда ўтирганлар ўртоқ Торезни яхши билишади. Морис Торез—Франция ишчилар синфининг ажойиб фарзандидир. У, шахтёрнинг ўғли ва набираси бўлиб, ўзи ҳам шахтёр эди. Морис Торез француз ишчилар ҳаракатининг жанговар революцион традицияларини ўзида мужассамлаштирган бўлиб, коммунизм байроғини баланд кўтариб келар эди.

Унинг ишчига, шахтёрга хос ажойиб фазилатлари: революция иши учун курашда матонати, ленинча принципиаллиги, курашда букилмас иродаси, коммунизм идеалларининг ғалабасига ишончи бор эди.

Ўртоқ Морис Торезнинг вафотидан менинг ўзим айниқса қаттиқ изтироб чекмоқдаман. Биз у билан жуда қадрдон дўст эдик. Умумий ишимиз—коммунизм учун у билан неча ўн йиллар мобайнида биргаликда курашиб келдик. Шахталарда ишлаган йилларимизни, мамлакатларимиз ишчилар синфининг шонли революцион ишларини дўстона суҳбатларимизда неча марталаб эслаган эдик. Халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг кўпгина актуал масалаларини муҳокама қилар эканмиз, ҳамма вақт ўртамизда тўла ҳамжиҳатлик бўлар, қардош партияларимиз сиёсати ва практикасига доир ҳамма катта ва кичик масалаларда фикрларимиз бир жойдан чиқар эди.

Биз Совет Иттифоқи билан Франция халқлари ўртасидаги дўстликни янада мустаҳкамлаш зарурлигига қаттиқ ишонар, буни Европа халқларининг тинчлиги ва хавфсизлигини ҳамда ялпи тинчликни мустаҳкамлашнинг муҳим гарови, деб ҳисоблар эдик.

Франция коммунистлари каби совет коммунистлари ҳам шунга чуқур аминдирларки, коммунистик ва озодлик ҳаракатимизнинг йўлида турган ҳамма қийинчиликлар муваффақият билан бартараф қилинади ва коммунизмнинг янги-янги ғалабалари курашиб қўлга киритилади.

Морис Торез юксалиб ва ривожланиб бораётган ҳаракатимизнинг чинакам вакилига хос равишда оптимист бўлиб, ишимизнинг тантана қилишига унинг ишончи комил эди. Ишчилар синфининг ғалабаси йўлида, коммунизм идеалларининг ғалабаси йўлида биз тағин ҳам кўпроқ куч-ғайрат сарфлай берамиз.

Ўртоқ Морис Торез шонли Франция Коммунистик партиясини тоблашга кўп куч сарфлади. Шонли Франция Коммунистик партияси Морис Торез билан биргаликда ва унинг бошчилигида шунча узоқ вақтдан бери бораётган йўлидан шахдам қадам ташлаб бора беради. Оғир жудолик муносабати билан француз дўстларимизга сизларнинг номингиздан астойдил таъзия билдиришимга ҳамда муштарак мақсадларимиз учун курашда бизлар сизларнинг вафодор дўстларингиз ва қардошларингиз деб уларни ишонтиришга рухсат бергайсиз.

Морис Торез кураш олиб борган иш яшаб, ривожлана беради, келажак шу ишники, у ғалаба қилади. Марксизм-ленинизм ғоялари абадий барҳаёт бўлиб, келажак шу ғояларникидир!

Депутат ўртоқлар! Мен ўз докладимни тамомлаётирман. Социализм шароитида халқ хўжалиги ва маданиятининг ҳар бир соҳасида қилинадиган меҳнат—ижодий ва яратувчилик меҳнатидир. Бизнинг социалистик қурилишнинг барча соҳаларида қўлга киритадиган муваффақиятларимиз ҳар бир совет кишисининг виждони, ҳалоллик билан қиладиган ғоят унумли меҳнатига боғлиқдир. Совет давлатининг ҳамма бойликларини, биз фахрланаётган ва бутун дунё меҳнаткашлари қойил қолаётган нарсаларнинг ҳаммасини совет кишилари ўзларининг қаҳрамонона, фидокорона меҳнатлари билан яратдилар.

Ўртоқлар, совет кишиларининг ижодий меҳнати Ватанимизни нақадар олға бостирганлигига, нақадар юксак даражага кўтарганлигига бир назар солинг. Дарҳақиқат, биз бир замонлар ашулаларда куйланган рус дубинушкасидан энг қудратли замонавий машиналаргача, ёғоч сўқадан космосга учаётган мўъжиза кемаларгача нақадар улкан масофани босиб ўтдик. Ҳозирги вақтда бизнинг мамлакатимиз шу қадар кенг йўлга чиқиб олди, шу қадар қудратли кучга эга бўлдики, у янада буюк ишларни қилишга қодирдир.

Бизнинг мақсадларимиз равшан, бу мақсадлар партия Программасида белгилаб берилган. Бу мақсадларга эришиш учун зарур нарсаларнинг ҳаммаси бизда бор. Эндиликда биз меҳнатни яхшироқ ташкил этишимиз, социалистик экономиканинг барча резервлари ва имкониятларидан тўлароқ фойдаланишимиз лозим.

Коммунистик партия, Совет халқи мамлакатимизда моддий ва маънавий неъматларни мўл-кўл қилиш учун курашмоқда. Биз бундай маъмурчиликни вужудга келтиришимизга, бизда коммунистик мўл-кўлчилик бўлишига астойдил ишонамиз. Аммо, бунга энг юксак меҳнат унумдорлиги асосидагина эришилади. Бу — коммунистик жамият дарвозаларини очишимиз учун керакли калитнинг худди ўзгинасидир. Коммунизмни миллион-миллион ишчилар, колхозчилар, инженер-техник ходимлар, олимлар, халқ маорифи ва соғлиқни сақлаш, маданият арбоблари, барча жисмоний ва ақлий меҳнат ходимларининг меҳнати, меҳнати ва фақат меҳнати билангина қуришимиз мумкин.

Ҳар бир совет кишиси жамиятга фойдали меҳнати ва билимларини нечоғли кўп сарф қилса, нечоғли унумли ишласа, давлат халқнинг турмушини янада яхшилаш учун шу қадар кўп имкониятларга эга бўлади.

Бизнинг бутун халқимиз Олий Совет қарорларини зўр мамнуният билан кутиб олади. Барча ишчилар, колхозчилар, интеллигенциянинг ўз фидокорона меҳнати билан Совет давлатининг қудратини оширишга, коммунизм идеалларининг тантанасини яқинлаштиришга шубҳаланмаса ҳам бўлади. Биз коммунизм қуриш программасини амалга ошириш билан, бутун дунё ишчилар синфи олдидаги, меҳнаткашлар олдидаги юксак интернационал бурчимизни бажарамиз!

Яшасин коммунизм!

(Ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг докладини депутатлар ва бу ерда ҳозир бўлган кишиларнинг ҳаммаси зўр эътибор билан тингладилар ва доклад қизғин давомли қарсаклар билан кўп марта бўлиниб турди. Н. С. Хрушчевнинг доклади тугаганидан кейин ҳамма ўрнидан туради, залда овация узоқ давом этади).

ШОНЛИ ЙЎЛ

10.000 ЛЕНИН ЙЎЛИ

Бугун Самарқанд область «Ленин йўли» газетасининг ўн мингинчи сони чиқди. Газетанинг салкам 42 йил давомида босиб ўтган шонли йўлига, кураш ва ғалабалар, муваффақият ва зафарларга бой бўлган саҳифаларига кўз ташласангиз, у область матбуотининг тўнғичи, ажойиб кадрларни етиштириб берган маҳорат мактаби эканлигидан далолат беради.

1922 йилнинг 27 сентябрида Самарқандда «Зарафшон» газетасининг биринчи сони чиққан эди. Маълумки, бу пайтда Совет ҳокимиятини мустаҳкамлаш учун, синфий душманларга, империализм агентларига, маҳаллий бой ва феодалларга қарши кескин кураш борарди.

1900 йилларнинг бошларида ажойиб рус революционери, халқлар озодлиги учун толмас курашчи Михаил Васильевич Морозов томонидан нашр эттирилган «Самарқанд» газетасининг жанговар традициясини садоқат билан давом эттирган «Зарафшон» тез орада катта обрў қозонди. Агар «Самарқанд» газетаси ишчилар синфи ва деҳқонларни чор самодержавиесини ағдариб ташлаш ва революцион курашни авж олдиришга ундаган бўлса, «Зарафшон» газетаси Октябрь ғояларининг пропагандисти, янгилик жарчиси, камчилик ва нуқсонларни очиб ташловчи жанговар куч сифатида майдонга чиқди.

1930 йилнинг 7 ноябрида газета янги — «Ленин йўли» номи билан чиқа бошлади. Бу номнинг область газетасига берилиши тасодифий эмас эди, албатта. Чунки Советлар мамлакатининг шимолидан жанубигача, ғарбидан шарқигача улуғ Ленин васиятларини бажариш учун кураш бутун фронт бўйлаб авж олдирилган, жаҳонда биринчи социалистик мамлакатнинг барча меҳнаткашлари Ленин йўлидан боришга қасамёд қилган жанговар йиллар эди. Самарқандликлар ҳам улуғ доҳийнинг абадий барҳаёт ғояларини муқаддас билиб, мустаҳкам сафга тизилган эдилар.

«Ленин йўли» газетаси ўзининг ўтмишдоши — «Зарафшон»нинг жанговарлик анъанасини садоқат билан давом эттирди, ўзининг қутлуғ номини шараф билан оқлади. Қишлоқ хўжалигини коллективлаштириш, колоқларга, бой ва муштумзўрларга, руҳонийлар ва миллатчиларга қарши курашда газета чиниқди ва камол топди.

«Ленин йўли» газетаси эндиликда коммунистик жамият сари бораётган меҳнаткашлар оммасининг жанговар минбарига айланди. Унинг ғоявий ва бадиий савияси кундан-кунга ошиб бормоқда, полиграфик жиҳатдан безатилиши яхшиланмоқда. Республика полиграфия ва нашриётлар илмий-техника жамияти томонидан 1963 йилда ўтказилган конкурсда газетамизнинг ғолиб чиққанлиги ва биринчи ўринни эгаллаганлиги фикримизнинг исботидир.

Коммунистик партия ишчи-деҳқон мухбирлари ҳаракатини авж олдириш, совет матбуотида жамоатчилик асосларини ривожлантириш зарурлигини таъкидламоқда. Бу жиҳатдан қараганда, «Ленин йўли» газета редакцияси коллективи анча ишлар қилди. Редакцияга келадиган хатларнинг йил сайин ортиб бораётганлиги айниқса қувончлидир. 1960 йилда редакция ҳаммаси бўлиб 8.856 та хат-хабар олган бўлса, 1961 йилда 10.015 дона хат-хабар олди. Шу йилнинг биринчи ярмида редакция почтасига тушган хат-хабарлар 5.000 тадан ошиб кетди.

«Ленин йўли»нинг омма билан алоқаси янада мустаҳкамланмоқда. Редакция қошида штатсиз редколлегия, бўлимлар ҳузурида эса авторлар советлари ташкил этилган бўлиб, улар муваффақиятли иш олиб боряпти. Редакция завод ва фабрикаларда, колхоз ва совхозларда, ўқув юртлари ва илмий муассасаларда мухбирлар постларининг катта тармоғи билан кун сайин алоқа боғлаб туради.

Бугун «Ленин йўли»нинг ўн мингинчи сони чиқди. 42 йил — бу йигитлик даври, гуллаш ва чирой очиш, юксалиш ва камолот давридир. Редакция коллективи партия ва ҳукуматимизнинг чексиз ғамхўрликларидан бениҳоя руҳланган ҳолда ижодий куч-қувватга тўлиб меҳнат қилмоқда, ўзининг ғоявий савиясини, бадиий маҳоратини оширмоқда.

Л. ҲАМРОЕВ,

Самарқанд область «Ленин йўли» газетасининг редактори.

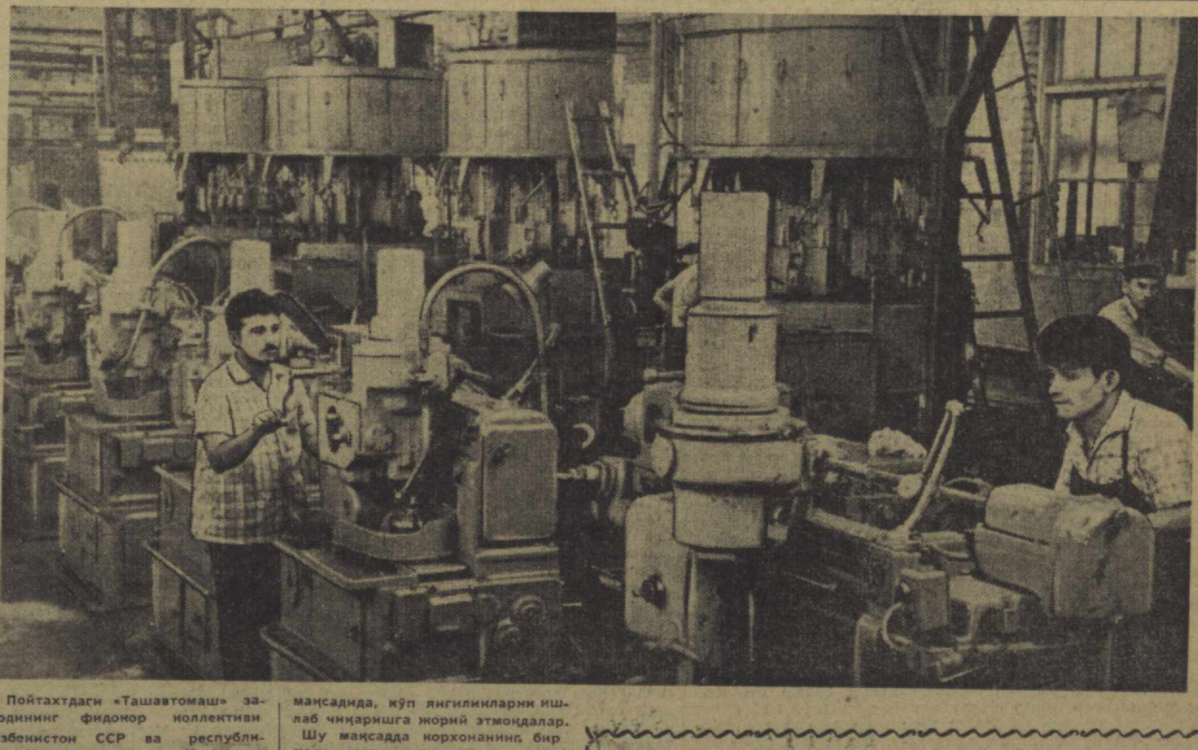

Пойтахтдаги «Ташавтомаш» заводининг фидокор коллективи Ўзбекистон ССР ва республика Компартиясининг 40 йиллик юбилейини муносиб совғалар билан кутиб олиш учун суръатга-суръат, ғайратга ғайрат қўшиб меҳнат қилмоқда. Завод ишчилари ва инженер техник ходимлари меҳнат унумдорлигини ошириш, маҳсулот таннархини камайтириш мақсадида, кўп янгиликларни ишлаб чиқаришга жорий этмоқдалар. Шу мақсадда корхонанинг бир неча цехи реконструкция қилинди. Яқинда ишга туширилган технология ва ярим автомат линиялари маҳсулот бера бошлади. Суратда: ярим автомат линияларидан бирининг умумий кўриниши.

И. Глауберзон фотоси.

Редактор ўринбосари Ҳ. НУРУЛЛАЕВ.

«Совет Ўзбекистони», «Правда Востока» ва «Ҳақиқати Ўзбекистон» бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри.

Р. 02373. ИНДЕКС — 64543. № Б — 162.